

*0: EK
*1: 2002-2003
*2: 31
*3: Word97
*4: 31ste vergadering
*5: Dinsdag 1 juli 2003
*6: 11.00 uur

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn de leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Van den Broek-Laman Trip, Broekers-Knol, Van Dalen-Schiphorst, Dees, Doek, Van Driel, Dupuis, Dölle, Eigeman, Essers, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Van Heukelum, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oye, Ketting, Klink, Koekkoek, Kohnstamm, Kox, Van der Lans, Leenders, Van Leeuwen, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Maas-de Brouwer, Meulenbelt, Middel, Van Middelkoop, Nap-Borger, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pormes, Putters, Van Raak, Rabbinge, De Rijk, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Schuyer, Slagter-Roukema, Soutendijk-van Appeldoorn, Stekelenburg, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen, Woldring en De Wolff,

en de heer Brinkhorst, minister van Economische Zaken.

De voorzitter: Ingekomen is een beschikking van de voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal houdende aanwijzing van vertegenwoordigers en plaatsvervangers vertegenwoordigers in de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa. Deze beschikking ligt op de griffie ter inzage. Ik stel voor om de beschikking voor kennisgeving aan te nemen.

**

Daartoe wordt besloten.

De voorzitter: De overige ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.) <?>

De voorzitter: Ik deel de Kamer mee dat ik ingevolge de artikelen 36 en 37 van het Reglement van Orde, heb aangewezen de leden van plaatsvervangende leden van de commissies en heb benoemd de voorzitters van de commissies. De bijzonderheden zullen worden opgenomen in de handelingen.

**

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Uitvoering van de verordening (EG) Nr. 44/2001 van de Raad van de Europese Unie van 22 december 2000 betreffende de rechtelijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PbEG L 12) (Uitvoeringswet EG-executieverordening) (28263);

- het wetsvoorstel Regeling van het conflictenrecht inzake adoptie en de erkenning van buitenlandse adopties (Wet conflictenrecht adoptie) (28457);

- het wetsvoorstel Regeling van het conflictenrecht inzake adoptie en de erkenning van buitenlandse adopties (Wet conflictenrecht adoptie) (28458, R1725);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen en de Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993 ter implementatie van de vierde richtlijn motorrijtuigenverzekering (28636);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Provinciewet en de Gemeentewet in verband met nieuwe voorschriften voor begroting en verantwoording (28769);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in verband met de start van de bacheloropleiding klinische technologie (28832).

De voorzitter: Wenst een van de leden stemming over deze wetsvoorstellen? Dat is niet het geval, dan zijn de wetsvoorstellen aanvaard. Verlangt iemand aantekening? Dat is niet het geval.

**

Aan de orde is behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Overgangswet elektriciteitsproductiesector in verband met de financiering van de tegemoetkoming aan de elektriciteitsproductiesector uit de algemene middelen en van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet omwille van de correctie van enkele tariefbepalingen alsmede in verband met een tijdelijk verbod van privatisering van netwerkbedrijven (28174).

(Zie vergadering van 18 december 2002.)

De beraadslaging wordt geopend.

De voorzitter: Ik heet de minister van Economische Zaken harte welkom. Hij kent deze Kamer al langer, ook van binnuit. Nu zit hij hier als lid van het kabinet-Balkenende-II.

**

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Voorzitter. Met vreugde sta ik hier voor u. Het onderwerp van mijn maidenspeech vind ik prachtig. Ik heb mij er vanuit mijn achtergrond al mee bezig gehouden. De materie interesseert mij al geruime tijd. Het feit dat ik nog voor het reces mijn maidenspeech

mag houden, is eveneens geweldig. Het zijn spannende en roerige tijden.

Thorbecke zei: wetgeving is een rustig bezit. Wat dat betreft zijn de tijden veranderd. Tegenwoordig lijkt, in elk geval op het gebied van het energiebeleid, niets veranderlijker dan wetgeving. Het onderhavige wetsvoorstel is tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van drie bewindspersonen en is inmiddels een lijvig dossier. Namens de PvdA-fractie zal ik reageren op het voorstel tot wijziging van de Overgangswet elektriciteitsproductiesector, ook wel OEPS genoemd.

Wat aanvankelijk werd gepresenteerd als een technische wetwijziging, bleek meer voeten in aarde te hebben dan werd gedacht. De bedoeling was dat er meer duidelijkheid zou worden geboden over de financiering van de zogeheten niet-marktconforme kosten van de elektriciteitsproductiesector, ook wel de "bakstenen" genoemd. Deze betreffen onrendabele investeringen, die overigens wel goed zijn voor het milieu, waar de overheid een vergoeding voor geeft.

Het gaat om stadsverwarming en om Demkolec, een kolenvergassingsinstallatie. Compensatie zal nu plaatsvinden uit de algemene middelen. Dit verenigt zich met het standpunt van de Europese Commissie. Hoewel geen relatie te ontdekken valt met de aanpassing van de overgangswet, zijn er wetwijzigingen toegevoegd die betrekking hebben op de efficiëncykorting, de zogenoemde x-factor, en het tijdelijk verbod (tot 1 juli 2004) van privatisering van netwerkbedrijven. Privatisering is pas mogelijk nadat aan een aantal eisen is voldaan. Onder andere dient geregeld te zijn dat de leveringszekerheid door de netbeheerder wordt gegarandeerd in het geval een leverancier in gebreke blijft.

Eerder heeft de fractie van de Partij van de Arbeid zich kritisch uitgelaten omtrent de gang van zaken rondom dit wetsvoorstel; er is nogal wat aan komen te hangen. De Raad van State heeft niet op alle onderdelen van het nu voorliggende wetsvoorstel een advies gegeven zoals staat voorgeschreven in de Aanwijzing voor de Regelgeving. Volgens de fractie van de PvdA wrekt zich dit. Zo is bijvoorbeeld de volgens artikel 51a geboden mogelijkheid dat de minister kan gelasten bepaalde gastransporten met voorrang uit te voeren, afwijkend van het uit Europees-rechtelijke verplichtingen voortvloeiende alsook in de Gaswet gehanteerde principe dat gastransport non-discriminatoir wordt aangeboden. De praktische uitvoering is onzes inziens dan ook niet te realiseren. Graag verkrijg ik een reactie van de minister op dit punt.

Namens de PvdA-fractie zal ik, het bovenstaande gezegd hebbende, de bijdrage verder toespitsen op een viertal inhoudelijke punten:

1. de juridische onduidelijkheden betreffende de start van de uitvoering;
2. het borgen van de publieke belangen;
3. het ontstaan van een oligopolie;
4. duurzame energie.

Ten aanzien van de juridische onduidelijkheden betreffende de start van de uitvoering merk ik het volgende op. De fractie van de Partij van de Arbeid is het eens met het optreden van de minister dat heeft geleid tot uitstel van

de datum van de liberalisering van de kleinverbruikersmarkt, gezien de onzekerheden. In de fractie van de PvdA zijn er wel vragen gerezen.

Biedt het wetsvoorstel voldoende duidelijkheid wat betreft de datum waarop lokale en regionale stroomnetten kunnen worden geprivatiseerd? Dat is nu per 1 juli 2004 en een half jaar later? Of kan de datum nog verschillende malen worden uitgesteld, afhankelijk van het feit in welke mate de voorwaarden voor liberalisering en privatisering zijn vervuld? Kan de rechter tot een andere conclusie komen als de datum verschuift en lokale en regionale overheden hun stroomnetten om welke reden dan ook toch wensen te privatiseren? Zijn er rechtszaken te verwachten en hoe zit het dan met de rechtszekerheid van partijen? Eén van de conclusies uit mijn promotieonderzoek, "De praktijk van privatisering", is geweest dat van een privatiseringsdrift bij gemeenten geen sprake lijkt te zijn -- maar toch en gesteld dát? Graag verkrijg ik een reactie van de minister in dezen.

Ik kom bij het tweede punt, het borgen van publieke belangen. Wordt het uitstel van de liberalisering benut om te leren van de lessen die zijn opgedaan tijdens de liberalisering van de grootverbruikersmarkt, zodat een chaos op de kleinverbruikersmarkt kan worden voorkomen in de toekomst? Welke acties onderneemt de minister op dit moment om daartoe te komen?

Met betrekking tot het netwerk is de fractie van de Partij van de Arbeid van mening dat dit ook in de toekomst in publieke handen dient te blijven dan wel dat er onafhankelijke netten moeten komen die niet in commerciële handen zijn. Bij de gemeente Amsterdam bijvoorbeeld bestaat de wens dat het netwerk zal worden gekocht door TenneT. Uiteraard biedt publiek aandeelhouderschap geen garantie voor kwaliteit. Ook moet er in de netten geïnvesteerd worden. Het is belangrijk dat regulering plaatsvindt en dat het toezicht op een adequate en effectieve wijze wordt uitgeoefend. Dit moet goed geregeld zijn voordat eventuele privatiseringen kunnen plaatsvinden. Welke maatregelen neemt de minister om de netten veilig te stellen en om te komen tot een effectief en adequaat toezicht?

Over de betaalbaarheid van de energie in de toekomst merk ik het volgende op. De fractie van de Partij van de Arbeid vraagt niet om een maximumprijs voor energielevering. Dat kan alleen maar leiden tot Californische toestanden. Het garanderen van de betaalbaarheid zal langs een andere weg geregeld moeten worden, langs de weg van gezonde concurrentieverhoudingen. Welke randvoorwaarden creëert de minister om te komen tot gezonde concurrentieverhoudingen?

Dit heeft ook te maken met het derde punt, het voorkomen van het ontstaan van oligopolies. In dagbladen hebben wij kunnen lezen over een mogelijke samenvoeging tussen Essent en NUON; stel dat. De fractie van de PvdA is van mening dat met een eventuele samenvoeging van Essent en NUON wordt gekozen voor een poging tot overleven in Europa. Wordt daarmee niet een belangrijke doelstelling van de Nederlandse regering van liberalisering, namelijk het bieden van kansen en het zorgen voor randvoorwaarden zodat nieuwe toetreders de

markt op kunnen en er lagere prijzen kunnen ontstaan voor consumenten, tegelijkertijd losgelaten? Op welk moment is besloten dit beleid los te laten? Hoe realiseert de minister een level playing field en eerlijke concurrentieverhoudingen met nieuwe toetreders, alsmede de borging van keuzemogelijkheden, kwaliteit, voorzieningszekerheid voor klanten en bescherming van consumenten?

De NMa neemt nu de nationale markt als uitgangspunt, maar in de toekomst mogelijk de Europese markt als relevante markt. Op welk moment gaan de brillen nu concreet verwisseld worden en met welk resultaat? Kan de minister aangeven of het toezicht wordt aangescherpt, als er door de fusie tussen Essent en NUON daadwerkelijk een oligopolie dreigt te ontstaan? Immers, oligopolisten zijn moeilijker in de hand te houden.

Ik kom bij het punt over de duurzame energie. In de OEPS wordt aangekondigd dat de kwaliteit van het net goed zal worden geregeld. Maar hoe zit het met de kwaliteit van de stroom? De fractie van de PvdA is van mening dat in de slag om de concurrentie in de toekomst moet worden voorkomen dat energiebedrijven in de verleiding komen om uitsluitend grijze stroom aan te bieden. In dat opzicht is het goed dat de minister heeft toegezegd dat de stroom met ingang van 1 juli 1004 geëtiketteerd zal zijn. Kort na de vorming van het nieuwe kabinet zijn er vele berichten verschenen dat de minister van Economische Zaken zich actief zal inzetten voor een Europees gericht milieubeleid. Ook in dit huis is een en ander ter sprake gekomen tijdens het debat op 2 en 3 juni jongstleden bij de behandeling van het wetsvoorstel Milieukwaliteit elektriciteitsproductie, de MEP. Zal Nederland het goede voorbeeld geven, juist omdat het agenderen van Europese groene stroom betekent dat Nederland de hand in eigen boezem zal moeten steken? Welke resultaten zijn er rond juli 2004 in ons land geboekt omtrent de milieukwaliteit energieproductie? Wat zijn de te verwachten wapenfeiten?

Voorzitter. Ik vraag de minister te reageren op het betoog tot nog toe.

De voorzitter: Mevrouw Sylvester, dit was uw maidenspeech. U heeft aan de Universiteit van Amsterdam twee studies tegelijkertijd gevolgd: communicatiewetenschappen en politicologie. Daarna heeft u als journaliste gewerkt bij het dagblad Het Parool, zeven jaar lang. Vervolgens heeft u departementale ervaring opgedaan bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat en daarna lokale ervaring als stafmedewerker van de gemeentesecretaris Amsterdam. Sinds 1998 vervult u uw huidige functie senior-adviseur overheid en markt bij Twijnstra Gudde Management Consultants. In de tussentijd bent u gepromoveerd op het thema "De praktijk van de privatisering". U heeft er in uw maidenspeech terecht naar verwezen en bent wat dat betreft hier met de neus in de boter gevallen.

Met dit geheel aan deskundigheid en ervaring mag de Kamer zich verrijkt weten. Mijn gelukwensen met uw eerste speech hier. Van harte en succes met alle verdere werkzaamheden.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer **Ketting** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Het is bijzonder aannemelijk dat het oorspronkelijke wetsvoorstel, het kleine gedeelte waarover de Raad van State wél heeft geadviseerd, in deze Kamer als een hamerstuk zou zijn afgedaan. Wijziging van de financieringssysteem van de tegemoetkoming in niet-marktconforme kosten uit het verleden van de elektriciteitsproductiebedrijven stuitte in ieder geval bij de VVD-fractie niet op problemen. Daar bleef het echter niet bij. Inmiddels zijn wij 7 nota's van wijziging en meer dan 50 amendementen verder. Wij behandelen vandaag een allegaartje van ad-hocwetgeving, waaraan samenhang ontbreekt. Ook het verband met de evaluatie van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998 is zoek. Het is allemaal al eerder gezegd en geschreven.

De liberalisering van de elektriciteitsmarkt nadert met rasse schreden en dat vraagt om alert optreden van wetgever en toezichthouder. Dit te meer daar blijkens een onderzoek van het Market Surveillance Committee (MSC) de markt nog onvoldoende liquide is. Zijn de resultaten van dit onderzoek, in opdracht van DTe uitgevoerd door de MSC, de minister bekend en deelt hij de mening van de onderzoekers dat vooralsnog de markt niet goed functioneert?

Inmiddels zijn wij, als wij de tel niet zijn kwijtgeraakt, aan de vierde bewindspersoon toe. Dit is geen klacht, maar een constatering, en dan nog een met een opgewekte ondertoon. Deze bewindspersoon geeft door zijn brief van 18 juni jongstleden mijn fractie de hoop dat de energiesector een daadkrachtig en doeltreffend beleid tegemoet gaat zien. En dat was langzamerhand hard nodig. De signalen zijn immers niet geruststellend. Naast de MSC geeft ook de monitoringscommissie tal van mankementen aan. Het zogenaamde SPOED-programma van EnergieNed loopt vertraging op en de voorzitter van het platform versnelling energieliberalisering heeft zich zo dik gemaakt dat hij is ontploft. Het is inderdaad de hoogste tijd dat de minister van Economische Zaken een krachtige regisseursrol gaat vervullen. Ziet de minister dit ook zo? In dat licht beschouwt mijn fractie de Overgangswet elektriciteitsproductiesector (OEPS) als een eerste, zij het belangrijke stap in het tot stand brengen van het benodigde regelgevende kader voor de energiesector. In de brief van 18 juni jongstleden en de bijlage wordt een rij aandachtspunten genoemd. Mijn fractie heeft er behoefte aan, er enkele uit te halen.

Allereerst betreurt mijn fractie het uitstel van de derde en laatste stap van de liberalisering. Zij kan zich niet aan de indruk onttrekken dat het falen en talmen van actoren als EnergieNed, PVE en bestaande energiebedrijven op deze wijze worden gesanctioneerd en zelfs beloond door het voortzetten van dominante posities. In de brief van de minister wordt nauwelijks aandacht besteed aan het belang van de nieuwe toetreders tot de markt. Hoe denkt de minister te voorkomen dat hun marktpositie hierdoor wordt geschaad? Zij vervullen immers een essentiële functie in het ontstaan van een werkende markt. Ook de monitoringscommissie-Van Rooy heeft deze groep links laten liggen. De groep wordt althans niet genoemd in de rij van geraadpleegde partijen. Kan de

minister toezeggen dat hij zich met deze nieuwe marktpartijen zal verstaan?

Onafhankelijk netbeheer is een van de bepalende factoren voor adequate marktwerking. Zowel de minister als de monitoringscommissie constateert terecht dat het nogal schort aan de onafhankelijkheid van het netbeheer. Mijn fractie onderschrijft de conclusie van de monitoringscommissie dat de rijksoverheid zorg dient te dragen voor een effectievere en scherpere functiescheiding tussen netbeheerders en leveranciers. Mag mijn fractie aannemen dat de minister dat ook zo ziet? In afwachting van nadere regelgeving acht mijn fractie het in deze ingewikkelde transitieperiode redelijk dat sprake is van een tijdelijk privatiseringsverbod van de netbedrijven.

Uitstel tot 1 juli 2004 van de opening van de markt is alleen dan te rechtvaardigen, als ook werkelijk winst wordt geboekt in die extra periode. Mijn fractie had liever gezien dat de tegenstribbelende marktpartijen zo snel mogelijk waren blootgesteld aan de tucht van de markt. Dan zal wel blijken, wie in de ogen van de klant zijn zaakjes voor elkaar heeft. Hoe kan de minister mijn fractie geruststellen dat de druk werkelijk op de ketel blijft, en de gesignaleerde knelpunten ook werkelijk worden weggenomen?

Dan kom ik bij de X-factor: afnemers moeten niet te veel betalen voor de stroom die zij afnemen, zeker wanneer het gebonden afnemers betreft. Mijn fractie kan zich daarom vinden in de systematiek van efficiencykortingen op individuele basis, vastgesteld per netbeheerder. Ernstige bezwaren hadden wij tegen het voornemen, deze artikelen met terugwerkende kracht in werking te laten treden. De informatie in de nadere memorie van antwoord heeft ons op dat punt gerustgesteld. Als mijn fractie het goed begrijpt, heeft overleg met de Dte ertoe geleid dat een oplossing is gevonden, die enerzijds recht doet aan de uitspraak van het College van beroep voor het bedrijfsleven, en anderzijds ook consumenten laat profiteren van de voordelen van liberalisering. Graag een bevestiging op dit punt. Aangezien het aspect van terugwerkende kracht geregeld is in een "kan"-bepaling, kan mijn fractie ervan uitgaan dat van deze mogelijkheid geen gebruik zal worden gemaakt. Kan de minister dit bevestigen?

Het onderwerp van de efficiencykortingen brengt mij direct op de omvang en de kwaliteit van het net. Worden inkomsten ook werkelijk ingezet om op termijn de vereiste capaciteitsvergroting te waarborgen en de kwaliteit van het bestaande net op het vereiste niveau te onderhouden? Met 15000 storingen per jaar, waarvan 2500 grote, en een toenemende onderbrekingsduur is die vraag bepaald actueel. Kan de minister aangeven, of de per half mei aangekondigde onderzoeksresultaten over storingen inmiddels verkregen zijn? Is inmiddels meer duidelijkheid verkregen over de technische levensduur van de verschillende componenten? De storingsregistratie zoals die tot op heden plaatsvond, geeft een onvoldoende nauwkeurig beeld van de betrouwbaarheid van de netten. De vestiging van een landelijk meldpunt voor stroomstoringen lijkt ons een goede stap. Met het oog op betrouwbare netkwaliteit verheugt ons de mededeling over de kwaliteitsregulering en de ingebouwde prikkels voor

bedrijven om het gemiddeld aantal minuten uitval per jaar terug te brengen.

Naast falen van de netbeheerder kan zich de situatie voordoen dat een vergunninghouder/leverancier in de problemen komt, bijvoorbeeld door faillissement of doordat hij zijn vergunning is kwijtgeraakt. De gekozen oplossing voor dit probleem, waarbij de wettelijke taak leveringszekerheid te garanderen wordt neergelegd bij TenneT en GasTransportServices (GTS) acht mijn fractie werkbaar. De redentie in de nadere memorie van toelichting en de voorkeur voor het zogenaamde leveranciersmodel klinken plausibel. Het selecteren van een noodleverancier moet op onafhankelijke wijze gebeuren; die moet ook klaar staan om op aanwijzing van TenneT of GTS de levering aan de consument over te nemen, op het moment dat deze onverwacht zonder leverancier komt te zitten. Richting afnemer moet ook duidelijk worden gemaakt dat dit een tijdelijke maatregel is, en dat hij vrij is om direct een nieuwe leverancier te zoeken. In het licht van de afwijzende reactie van Gasunie op dit punt hoopt mijn fractie dat de minister erin slaagt, in goed overleg met partijen tot een werkbare situatie te komen.

De netkwaliteit moet deugdelijk zijn; er moet een goed functionerende markt voor energie ontstaan, maar hoe is het gesteld met de beschikbaarheid van Nederlands productievermogen op langere termijn? Ook de Algemene Energieraad wijst erop dat de markt vanzelf naar krapte neigt en dat de betrouwbaarheid van de elektriciteitsvoorziening zal teruglopen door het afnemen van dure reservecapaciteit. Blijkens recent onderzoek geven marktpartijen aan dat binnen een termijn van enkele jaren geen problemen zijn te verwachten.

Eerlijk gezegd, stelt dat mijn fractie niet geheel gerust. Uit recent onderzoek van professor Verkooyen aan de TU Delft zou blijken dat de productiecapaciteit -- en dan gaat het niet alleen over reservecapaciteit of piekvermogen -- zo langzamerhand een kritische, te lage grens zal bereiken.

Zorgelijk vindt mijn fractie ook het ontbreken van een voorziening om gevalideerde informatie over bestaand productievermogen en over kwaliteit en omvang van netten te verkrijgen. De realisatie van nieuw opgesteld vermogen in Nederland is een kwestie van zeer lange adem. Het is dus zaak de vinger goed aan de pols te houden.

Mijn fractie begrijpt uit de memorie van antwoord en de brief van de minister van 18 juni jongstleden dat wij over dit onderwerp in relatie tot de import van stroom, het investeringsklimaat en eveneens de rol van de overheid nader geïnformeerd zullen worden. Wij wachten deze informatie, die de minister na de zomer van dit jaar in het vooruitzicht heeft gesteld, met grote belangstelling af.

Gaandeweg lijkt er meer invulling gegeven te worden aan en profiel te komen in de rol van toezichthouder DTe. Dat is van belang voor het totstandkomen van een functionerende energiemarkt. In dat kader heeft mijn fractie waardering voor de regeling waarbij de dienst een door de minister goed te keuren handhavingsplan opstelt. Dat maakt het gedrag van de toezichthouder voor alle betrokkenen inzichtelijk. In het kader van het streven van de regering naar vermindering

van administratieve lasten voor bedrijven is het zaak om ook bij de DTe nadrukkelijk de vraag aan de orde te stellen wat nu werkelijk met alle gevraagde informatie wordt gedaan en of niet op slimmere manieren essentiële informatie is te verkrijgen. Op dat punt horen wij veel klachten van bedrijven.

Ons inziens wijst de Consumentenbond terecht op het gat dat bestaat tussen mededingingstoezicht en het beschermen van consumentenbelangen. De keus voor het eerste is ook bewust gemaakt door de DTe onder te brengen in de NMa. Dat betekent dat ook ten opzichte van de consument geen verkeerde verwachtingen moeten worden gewekt. Graag een reactie van de minister op dit punt.

Ten slotte is mijn fractie verheugd dat de Interventiewet na het zomerreces in het vooruitzicht wordt gesteld. Mag mijn fractie aannemen direct na het zomerreces? Kan de minister aangeven of hij hierbij tevens de aanbevelingen van de monitoringcommissie overneemt die leiden tot een meer proactief optreden van DTe? Een goede markt behoeft een marktmeester. Ziet de minister dit ook zo?

Dan nog de tariefregulering voor gastransport naar kleinverbruikers, verlengd tot 2012. Wel degelijk bewust is bij gas, anders dan bij elektriciteit, gekozen voor het principe van onderhandelde toegang. Zonder noemenswaardige discussie en zonder noemenswaardige argumentatie wordt van dit principe afgeweken, waarbij ook de lengte van acht jaar niet wordt onderbouwd. In ieder geval lijkt geen sprake te zijn van een afgebakende overgangstermijn. Is het gezegde "Jaaa, maar nu even niet" hier het uitgangspunt geworden?

Uit het voorgaande blijkt dat op het wetsvoorstel het nodige valt af te dingen; de onsamenvattende verzameling van onderwerpen, de afwezigheid van enig advies van de Raad van State op relevante onderdelen en het element van terugwerkende kracht. Desondanks is mijn fractie bereid, daar in de gegeven situatie overheen te stappen.

Het venijn zit echter ook hier in de staart. Mijn fractie heeft de grootst mogelijke bezwaren tegen het feit dat door aanvaarding van het amendement-Kortenhorst in de Tweede Kamer met het aannemen van deze wet, de artikelen 26a, tweede en derde lid, van de Elektriciteitswet en artikel 13, vierde en vijfde lid, van de Gaswet als het ware gereactiveerd zullen worden. Wij vinden dat bijzonder onwenselijk uit een oogpunt van wetgevingskwaliteit, maar eerlijk gezegd ook onbegrijpelijk, gezien de geschiedenis van deze artikelen.

De lijn, gevolgd door de verantwoordelijke bewindspersonen is in deze kwestie tot voor kort helder en consistent geweest: het amendement werd ontraden en na het verkrijgen van het bijzonder heldere en ook bijzonder kritische advies van de Raad van State werd aan de Tweede Kamer gemeld dat deze artikelen niet in werking zouden treden en dat bij de eerste gelegenheid zou worden voorgesteld, ze te laten vervallen.

In de memorie van antwoord werd deze lijn indertijd ook door de staatssecretaris vastgehouden, nadat hij het amendement in de Tweede Kamer terecht had ontraden.

Tot zover was alles duidelijk. Op de valreep van de plenaire behandeling in deze Kamer leek de opvatting gezien het gestelde in de nadere memorie van antwoord echter geheel veranderd. Dit is des te opmerkelijker, daar inmiddels prominente rechtsgeleerden zoals prof. Kortmann zich in de discussie hadden gemengd en onder de titel "Het moet niet veel gekker worden" van hun afkeuring blijk hadden gegeven. Mijn fractie kon deze pakkende titel geheel onderschrijven.

Helderheid in de genoemde passage van de nadere memorie van antwoord is dan ook ver te zoeken. Zo wordt de opmerking van leden van de CDA-fractie onderschreven dat art. 14 van de Gaswet pas in 2012 van toepassing is op kleinverbruikers. De bepalingen waar art. 14 van de Gaswet naar verwijst, namelijk 236 en 237 van Boek 6 BW, zijn vandaag al van toepassing op kleinverbruikers!

Verwijzend naar het artikel van prof. Kortmann wordt een bijzondere uitleg van het begrip "strijdigheid" gegeven. Dat is slechts aan de orde, indien een afwijking ongeoorloofd of niet toegestaan zou zijn. Dit zou zich kunnen voordoen bij een hogere, bijvoorbeeld supranationale regeling. Hiervan is in dit geval geen sprake, concludeert de nadere memorie van antwoord.

Mijn fractie vraagt de minister of er niet sprake kan zijn van strijdigheid tussen twee horizontale wetten. Het is de bedoeling van de artikelen 236 en 237 Boek 6 BW om alle zakelijke afnemers niet te beschermen tegen onredelijke algemene voorwaarden. De bedoeling van de artikelen in de Gas- en Elektriciteitswet is om een bepaalde zakelijke categorie juist wel te beschermen. In de ogen van mijn fractie levert dat strijdigheid op tussen twee horizontale wetten. Graag hoor ik hierop een reactie van de minister.

De minister verwacht niet dat afwijking van het in het Burgerlijk Wetboek neergelegde systeem een uitstraling zal hebben op andere sectoren dan die van gas en elektriciteit. Mijn fractie hoort graag van hem waar hij deze verwachting op baseert.

Als je een bepaalde categorie zakelijke afnemers zou willen beschermen, quod non, lijkt de geëigende weg om in de uitvoeringswet van de Gaswet een artikel op te nemen in de trant van: aan artikel 235 BW wordt een lid toegevoegd inhoudende dat in afwijking van de overige bepalingen zakelijke afnemers worden beschermd tegen onredelijke bezwarende bedingen waar het de Gaswet en de Elektriciteitswet betreft.

Daarmee zou ook helder zijn dat de civiele rechter bevoegd is. Moet de conclusie over deze ingewikkelde wetgevingstechniek niet zijn dat de regeling van de algemene voorwaarden uit het BW wordt ingetrokken voor zover het deze groep afnemers betreft, die zakelijk is en beperkt tot gas en elektriciteit, en voor de overige bedrijfstakken van toepassing blijft?

Onder het huidige recht zal de civiele rechter de zakelijke afnemer niet ontvankelijk verklaren, omdat de business tot business relatie uitgesloten is in art. 235 BW. Wanneer de Gaswet en de Elektriciteitswet in werking treden zoals zij nu zijn, zal dit veranderen. Dan is ook de burgerlijke rechter bevoegd. De verwijzing naar de zwarte en grijze lijsten betekent een wijziging van het burgerlijk recht. De bescherming van 235 en 236 BW is dan ook van

toepassing op deze categorieën zakelijke afnemers. Dit is een wijziging van het BW waarbij ook nog een andere rechter dan de civiele bevoegd wordt gemaakt.

Extra complicerend naast al deze punten is het feit dat met de artikelen in de Elektriciteitswet en Gaswet verschillen in terminologie worden geïntroduceerd ten opzichte van het BW.

De bestaande wettelijke regeling in het BW sluit aan bij de jurisprudentie van de Hoge Raad vanaf 1960. Deze regeling beantwoordt aan de Europese richtlijn over oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten. Wij hebben een wettelijke regeling, die beproefd en doordacht is en in de praktijk voldoet.

Het probleem van verkoking is in de samenleving en in Den Haag niet voor niets een belangrijk punt geworden. Inconsistentie van overheidsoptreden en regelgeving moet tot elke prijs worden vermeden. Inwerkingtreding van deze artikelen in Gas- en Elektriciteitswet vormt voor de VVD-fractie een beletsel om voor deze wet te stemmen. Daarom wacht mijn fractie met meer dan gemiddelde belangstelling de reactie van de minister af.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik spreek mede namens de fractie van de ChristenUnie.

Liberaliseren en daarna privatiseren van de energiemarkt heeft nogal wat discussie teweeggebracht in het parlement, de provinciale staten en gemeenten, maar ook daarbuiten. Ook heeft het veel pennen in beweging gebracht. De energiesector zelf werd gekenmerkt door een golf van fusies en overnames. Hierbij werden ook de nodige vraagtekens gezet. De wens en noodzaak schaalvoordelen te realiseren, is vaak gebruikt als argument ten gunste van fusies en overnames. Tegenstanders stellen dat door fusies en overnames financiële middelen en managementtalent worden verkwist. Ook wordt nogal eens de vraag gesteld of het licht in Nederland wel zal blijven branden. Immers, de elektriciteitsmarkt is een buitenbeentje in vergelijking met andere markten. Om maar een voorbeeld te noemen: elektriciteit kan niet worden opgeslagen. Dat betekent dat te allen tijde het aanbod van elektriciteit minstens even groot moet zijn als de vraag. Als dit niet het geval is, kunnen delen van het land zonder stroom komen te zitten. Er moet dus een reservecapaciteit worden aangehouden om bij calamiteiten aan de piekvraag te kunnen voldoen. De centrale vraag is of de markt ervoor zorgt dat altijd een reservecapaciteit aanwezig is. Hoe dan ook, de liberalisering van de energie per 1 juni 2004 voor de kleinverbruikers, de consumenten, noopt tot een snelle wetswijziging, zo is een van de argumenten voor dit wetsvoorstel.

Onze fracties vinden dat het wetsvoorstel weinig samenhang heeft. Wij zijn nog steeds van mening dat een goede analyse van de risico's voor afnemers en marktspelers ontbreekt. Zoals uit het vervolg van onze bijdrage zal blijken, hebben wij daarnaast nog een aantal fundamentele vragen.

In de nadere memorie van antwoord wordt gesteld dat het onwenselijk is dat in de praktijk twee systemen

naast elkaar blijven bestaan, namelijk een ontheffingsbevoegdheid van de directeur DTE op grond van artikel 37 Elektriciteitswet en een ontheffingsbevoegdheid van de netbeheerders op grond van de zogenaamde codes. De regering geeft aan, de directeur van de DTE op te dragen om de aan de netbeheerders toegekende ontheffingsbevoegdheden uit de codes te halen of te laten halen. In het verleden zijn door de netbeheerders op grond van de codes aan afnemers ontheffingen verleend. Deze ontheffingen zijn goedgekeurd door de directeur van de DTE. In het wetsvoorstel waarmee artikel 37a Elektriciteitswet wordt ingevoegd, ontbreekt een overgangsregeling voor ontheffingen verleend op grond van de codes. Heeft het ontbreken van een overgangsregeling tot gevolg dat houders van een dergelijke ontheffing verleend op grond van de codes een nieuwe ontheffing bij de directeur DTE moeten aanvragen? Zo ja, is bij de beoordeling van deze aanvraag voor een ontheffing ex artikel 37a Elektriciteitswet van belang dat reeds eerder op grond van de codes een door de directeur DTE goedgekeurde ontheffing is verleend? Duidelijkheid ten aanzien van het toepasselijke overgangsrecht is dringend gewenst. In de nadere memorie van antwoord staat dat de aanwijzing van een noodleverancier moet geschieden door TenneT als een van marktpartijen onafhankelijke partij. De uitvoering van de regeling, dat wil zeggen het optreden van de noodleverancier bij het wegvallen van een reguliere leverancier van verbruikers, wordt echter opgedragen aan een leverancier die beschikt over een leveringsvergunning op grond van de Elektriciteitswet 1998.

Een eerste vraag is of de Elektriciteitswet 1998 deze constructie toelaat. Immers, uit de Elektriciteitswet, zie artikel 31, lid 1, onderdeel 9, in combinatie met artikel 31, lid 5, lijkt te volgen dat TenneT de exclusieve taak heeft zelf als noodleverancier op te treden. Het opdragen van deze taak door TenneT aan een vergunninghoudende leverancier lijkt geen wettelijke grondslag te hebben. Artikel 16, lid 2, onderdeel d, van de Elektriciteitswet legt immers deze taak neer bij TenneT. Deze taak wordt vervolgens uitgewerkt in de codes. Ter uitvoering van deze wettelijke taak kan in de codes worden vastgelegd dat bepaalde marktpartijen zoals netbeheerders, leveranciers en producenten, hun medewerking moeten verlenen aan TenneT ter uitvoering van zo'n wettelijke taak. Kortom, naar onze mening lijkt de Elektriciteitswet 1998 niet toe te staan dat TenneT de feitelijke werkzaamheden als noodleverancier, anders dan wordt verondersteld, overlaat aan een vergunninghoudende leverancier.

Voorzover een vergunninghoudende leverancier mag optreden als noodleverancier, doet zich de vraag voor of deze vergunninghoudende leverancier optreedt namens TenneT, dat wil zeggen in mandaat en dus onder volledige verantwoordelijkheid en toezicht van TenneT of in opdracht van TenneT, dus op eigen naam en met een eigen verantwoordelijkheid. De beantwoording van deze vraag is van belang aangezien in het eerste geval -- mandaat -- TenneT bevoegd blijft om corrigerend op te treden bij ongewenst gedrag van de als noodleverancier optredende leverancier terwijl in het tweede geval -- opdracht --

TenneT slechts de optie heeft om bij misstanden een andere leverancier aan te wijzen als noodleverancier. Dit laatste zal een tijdovende procedure zijn, met alle bezwaren van dien.

Een laatste vraag is welke tarieven een door TenneT aangewezen noodleverancier mag hanteren. Is de noodleverancier bevoegd een toeslag op het tarief, dat wil zeggen een hoger tarief dan deze leverancier aan zijn reguliere klanten, op te leggen? Zo ja, op basis van welke uitgangspunten mag en moet deze opslag op het tarief worden berekend? Hoe verhoudt een eventuele toeslag zich met de uitspraak van het kabinet in de nadere memorie van antwoord dat het onbalansmodel ongewenst is vanuit een oogpunt van bescherming van de kleinverbruikers tegen te hoge tarieven?

Bijna drie jaar geleden, op 20 juni 2000, toen het wetsvoorstel voor de Gaswet in deze Kamer werd behandeld, hebben de fracties van de SGP en de ChristenUnie in hun bijdrage tijdens het debat ondermeer aandacht gevraagd voor de mogelijke inbreuk op het Burgerlijk Wetboek die bij amendement in het wetsvoorstel was aangebracht. Het gaat hierbij om de beschermingsregels die in het Burgerlijk Wetboek specifiek voor consumenten zijn opgenomen en die door het amendement kunnen worden uitgebreid ten behoeve van zakelijke afnemers in de energiemarkt. De opmerkingen van onze fracties waren voor de toenmalige minister van Economische Zaken aanleiding de desbetreffende artikelen van de Gaswet niet in werking te stellen, in afwachting van een nader advies van de Raad van State. In dit advies, van 19 september 2000, concludeert de Raad van State dat inderdaad sprake is van een onwenselijke inbreuk op het gesloten stelsel van het Burgerlijk Wetboek. De inbreuk bestaat daarin dat consumenten en professionele afnemers van energie over een kam worden geschoren, terwijl het systeem van het Burgerlijk Wetboek daarvan niet uitgaat. In het Burgerlijk Wetboek, dat in 1992 geheel is herzien, is toen een bewuste keuze gemaakt, die ertoe strekte de zwakkere partijen, de consument dus, extra te beschermen. Voor professionele afnemers biedt het Burgerlijk Wetboek overigens voldoende beschermingsmogelijkheden om misbruik te bestrijden. Verwezen wordt naar het advies van de Raad van State.

De minister heeft vervolgens toegezegd de wetstekst op dit punt bij de eerstvolgende gelegenheid te zullen repareren. Dit is tot op heden niet gerealiseerd. Wel is door de Tweede Kamer bij de behandeling van het wetsvoorstel OEPS een amendement aanvaard met precies dezelfde inhoud als het eerdere amendement op de Gaswet. Blijkens de memorie van antwoord van 27 maart 2003 is de regering het geheel eens met de opvatting dat er (ook) met dit amendement sprake is van inbreuk op de "weloverwogen en als uitputtend bedoelde regeling ter zake van algemene voorwaarden in het Burgerlijk Wetboek". Een en ander wordt overigens bevestigd door prof. Kortmann in een recent artikel in het juristenvakblad WPNR. In de nadere memorie van antwoord van 20 mei 2003 schrijft de toenmalige staatssecretaris dat het advies van de Raad van State in het debat in de Tweede Kamer

uitvoerig is besproken. Dit debat heeft uiteindelijk geleid tot de thans voorliggende formulering van het desbetreffende artikel. De staatssecretaris stelt dat hij gelet op de voorgaande beschouwing van de betrokken bepalingen het wetsvoorstel geheel kan ondersteunen. Daarna gaat hij in op stelling dat er sprake is van strijdigheid met het systeem van het BW. Hij verwierpt die stelling, omdat er naar zijn mening slechts sprake is van strijdigheid in het geval dat een afwijking, in dit concrete geval van het Burgerlijk Wetboek, ongeoorloofd of niet toegestaan zou zijn.

Wat hier is gebeurd, is bijzonder vreemd. Op grond van het debat in de Eerste Kamer worden de desbetreffende artikelen van de Gaswet niet in werking gesteld. De Raad van State brengt vervolgens een negatief advies uit dat door het kabinet wordt overgenomen. Daarna gaat de Tweede Kamer hieraan geheel voorbij en neemt bij de behandeling van de ontwerpwet OEPS opnieuw een amendement met dezelfde inhoud aan. De toenmalige staatssecretaris handhaaft zowel in de Tweede als in de Eerste Kamer het standpunt dat het amendement dwars door het systeem van het Burgerlijk Wetboek voor algemene voorwaarden gaat, maar verbindt daaraan ten slotte niet de consequentie dat de wet OEPS niet het instrument is om fundamentele wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek aan te brengen. Vervolgens draait naar onze mening de toenmalige staatssecretaris 100% en stelt dat er geen sprake is van strijdigheid. Heeft de minister zich de hele discussie eigen gemaakt en staat hij op hetzelfde standpunt als de toenmalige staatssecretaris? Wij horen daarop gaarne een toelichting van de minister.

In aanvulling op de procedurele gang van zaken die ik heb geschetst, is er aanleiding voor een aantal meer inhoudelijke vragen en opmerkingen. Een eerste vraag betreft de rechtvaardiging van het opnemen van de regeling omtrent "redelijke voorwaarden" in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet. De heer Kortmann betoogt in zijn publicatie dat er geen aanleiding is, netbeheerders anders te behandelen dan andere bedrijven met een monopoliepositie. Het komt echter voor dat netbeheerders zich onderscheiden van andere bedrijven. Zo valt op dat netbeheerders in vergaande mate zijn gereguleerd. Netbeheerders moeten door de Dte vastgestelde technische voorwaarden toepassen. Ook stelt de Dte de maximumtarieven vast die netbeheerders mogen berekenen. Bij netbeheerders worden doelmatigheidskortingen in rekening gebracht. Bovendien is het netbeheerders verboden werkzaamheden op de vrije markt te verrichten. Deze vergaande eisen zijn uniek voor netbeheerders. De strenge regulering die geldt in aanvulling op de Mededingingswet lijkt er dan ook op te duiden dat netbeheerders een bijzondere categorie bedrijven zijn waarvoor specifieke regelingen wenselijk zijn. Is de rechtvaardiging voor het opnemen van een van het Burgerlijk Wetboek afwijkende regeling omtrent redelijke voorwaarden gelegen in deze bijzondere posities van netbeheerders?

Is het, ervan uitgaande dat de van het Burgerlijk Wetboek afwijkende regeling haar oorzaak vindt in de bijzondere positie die netbeheerders klaarblijkelijk innemen, niet zo dat de kans op uitstraling van de in de artikelen 14 Gaswet en 26a Elektriciteitswet 1998 opgenomen regelingen

omtrent redelijke voorwaarden naar andere, meer gewone, sectoren uiterst beperkt zal zijn?

Bij de beantwoording van de vraag of een bepaalde voorwaarde al dan niet redelijk is, zo blijkt uit de artikelen 14, lid 5 Gaswet en 26a, lid 3 Elektriciteitswet 1998, moet de rechter kijken naar de wijze van totstandkoming, de inhoud en de strekking van de betreffende voorwaarde. Anders dan in het Burgerlijk Wetboek geldt als toetsingscriterium "alle (overige) omstandigheden van het geval". Zou de minister duidelijkheid kunnen verschaffen over het ontbreken van dit toetsingscriterium? Is het niet-noemen van dit toetsingscriterium in de artikelen 14, lid 5 Gaswet en 26a, lid 3 Elektriciteitswet 1998 gelegen in het feit dat dit toetsingscriterium reeds voortvloeit uit dé wel in deze artikelen genoemde criteria "inhoud" en "strekking"? Met andere woorden, is het criterium "alle omstandigheden van het geval" impliciet meegenomen in de toetsingscriteria "inhoud" en "strekking"? Of moet het ontbreken van het toetsingscriterium "alle omstandigheden van het geval" worden verklaard uit de monopoliepositie van netbeheerders? Een netbeheerder, zijnde een monopolist, mag immers niet discrimineren tussen verschillende marktpartijen. Het discriminatieverbod staat het netbeheerders in de praktijk niet of nauwelijks toe om van de algemene voorwaarden afwijkende, specifieke, voor een afnemer geldende, contractsvoorwaarden te hanteren. Gelet op het discriminatieverbod is een netbeheerder in de praktijk dus verplicht om voor alle afnemers gelijklopende algemene voorwaarden te hanteren. De toetsing van deze algemene voorwaarden, die een collectieve gelding hebben, is daarmee per definitie beperkt tot een algemene, abstracte toetsing, waarin voor toetsing aan "specifieke omstandigheden van het geval" geen of slechts weinig plaats lijkt.

In de artikelen 14 Gaswet en 26a Elektriciteitswet 1998 ontbreekt een duidelijke civielrechtelijke sanctie. Het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat een contractsvoorwaarde in strijd met een wettelijke regeling in beginsel nietig is. Dit is slechts anders wanneer de betreffende, overtreden, wettelijke regeling uitsluitend strekt tot bescherming van de persoon die zich op de wettelijke regeling beroept. In dat geval is de betreffende contractsvoorwaarde vernietigbaar -- en dus niet van rechtswege nietig! De heer Kortmann is blijkens zijn artikel in WPNR van mening dat overtreding van het bepaalde in de artikelen 14 Gaswet en 26a Elektriciteitswet 1998 slechts resulteert in vernietigbaarheid van de contractsvoorwaarde. Deze mening lijkt evenwel voorbij te gaan aan de werking van het op een netbeheerder rustende discriminatieverbod. Een contractsvoorwaarde die op grond van artikel 14, lid 3 Gaswet en 26a, lid 1 Elektriciteitswet 1998 niet als "redelijk" kan worden aangemerkt, is daarmee "niet-redelijk" voor alle afnemers; niet alleen voor een afnemer die zich niet wil beroepen op de bescherming die de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998 bieden. Aangezien een contractsvoorwaarde in strijd met artikel 14 Gaswet of 26a Elektriciteitswet 1998 vanwege het op netbeheerders van toepassing zijnde discriminatieverbod gevolgen heeft voor alle afnemers, lijkt de in het BW opgenomen uitzonderingsregel "vernietigbaarheid" niet aan de orde.

Bij overtreding van artikel 14, lid 3 Gaswet of artikel 26a, lid 1 Elektriciteitswet 1998 lijkt nietigheid dan ook de enige juiste sanctie.

Deze conclusie lijkt ook aan te sluiten bij de systematiek van de Mededingingswet. Immers, overtreding van het verbod op misbruik van een economische machtspositie of monopolie heeft ook nietigheid van de met de wet strijdige contractsbepaling tot gevolg.

De in de Gaswet en de Electriciteitswet 1998 opgenomen eis van "redelijke voorwaarden" is een nadere uitwerking van het in de Mededingingswet opgenomen verbod van misbruik van een economische machtspositie. De nauwe verwantschap tussen enerzijds de Mededingingswet en anderzijds de Gaswet en Electriciteitswet 1998, pleit daarmee voor nietigheid als civielrechtelijke sanctie. Wij verzoeken de minister met klem om op deze inhoudelijke vragen in te gaan en een duidelijk standpunt te formuleren.

De regering beoogt met het wetvoorstel onder meer de wettelijke basis voor de tariefregulering voor netbeheerders te repareren. Op zich steunen wij het voorstel om mogelijk te maken dat efficiencykortingen per netbeheerder kunnen verschillen. Het kabinet heeft echter geenszins ons kunnen overtuigen van de redelijkheid van de inwerkingtreding van deze wijziging met terugwerkende kracht. Bedrijven hebben schade ondervonden in de vorm van hogere rendementskorting, die onvoldoende wettelijk basis had. Zij hebben dit aangevochten en zijn door het CBB in het gelijk gesteld. Dat dit niet in lijn is met de oorspronkelijke bedoelingen van de regering en de Tweede Kamer, doet daar naar onze mening niet aan af. De betreffende bedrijven stonden in hun recht en het met terugwerkende kracht ontnemen van dat recht druist in tegen het principe van rechtszekerheid. EnergieNed heeft in haar brief aan deze Kamer van 1 mei van dit jaar bovendien juridisch beargumenteerd dat inwerkingtreding met terugwerkende kracht strijdig kan zijn met het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. De minister heeft geen overtuigende argumenten tegenover de bezwaren gesteld. Wij zijn dan ook van mening dat de regeling, die terugwerkende kracht mogelijk maakt, niet in dit wetvoorstel thuishoort.

In de nadere memorie van antwoord wordt aangegeven dat de minister de DTe een brief wil sturen waarin hij het huidige voorstel van de DTe -- waar terugwerkende kracht niet voor is vereist -- zal ondersteunen. Wij kunnen in een aantal gevallen leven met een pragmatische oplossing, maar wij willen wel een harde toezegging van de minister dat hij er zorg voor zal dragen dat de terugwerkende kracht in de praktijk geen toepassing krijgt. Ook vinden wij het met het oog op de zuiverheid van wetgeving van het grootste belang dat Kamer en bewindsman expliciet uitspreken dat terugwerkende kracht in dit verband principieel wordt afgewezen.

Onze fracties wachten met belangstelling de beantwoording af.

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. De leden van de CDA-fractie hebben, zoals velen in dit huis, met gemengde gevoelens kennisgenomen van het nu te behandelen

wetsvoorstel. Immers, het leek allemaal zo eenvoudig, hoewel het wel een belangrijk wetsvoorstel was, te weten de definitieve regeling van de "bakstenenproblematiek". Dit wetsvoorstel werd echter allengs een allegaartje van diverse, overigens gewichtige, onderwerpen. Nota's van wijziging en amendementen hebben het oorspronkelijke wetsvoorstel ingrijpend veranderd.

De uitvoerige schriftelijke behandeling in twee termijnen in deze Kamer heeft op vele vragen duidelijkheid verschaft. Met name de nadere memorie van antwoord acht ik in dit verband van belang. Daarin is in belangrijke mate tegemoetgekomen aan de wensen en verlangens van de CDA-fractie. Om die reden beperk ik mij in deze ronde tot vier onderwerpen, te weten: de doelmatigheidskorting, de technische codes, de redelijke voorwaarden en de regeling omtrent de noodleverancier (supplier of last resort).

Middels de nadere memorie van antwoord is voor onze fractie een grote angel uit het wetsvoorstel weggenomen. De voorgenomen terugwerkende kracht van geïndividualiseerde x-factoren zou voor de CDA-fractie moeilijk aanvaardbaar zijn geweest en wij zijn om die reden tevreden met de tegemoetkoming aan de wensen van deze Kamer in de nadere memorie van antwoord.

Daarbij wil ik nog eens onderstrepen dat de CDA-fractie de toepassing van x-factoren in de doelmatigheidskorting onderschrijft. Het gaat er immers om de voordelen van de liberalisering ook daadwerkelijk aan de consument te laten toekomen.

Mijn fractie heeft in de schriftelijke voorbereiding gevraagd om niet alleen minimumnormen voor de kwaliteitseisen op te nemen in de op te stellen technische codes. Dit om te voorkomen dat netbeheerders louter uit kostenoverwegingen naar deze minimumnormen zouden gaan toewerken, waarbij de kwaliteit van het net in het geding zou kunnen komen. Het is verheugend dat DTe na overleg met de betrokkenen heeft besloten om in aanvulling op de minimumnormen ook gemiddelde normen op te stellen. Het ware nog mooier als de minister ons vandaag de zekerheid zou geven dat deze normen niet alleen zullen worden opgesteld, maar ook daadwerkelijk ingevoerd en zo ja, per welke datum.

Ik wil een aantal woorden wijden aan de redelijke voorwaarden die velen in beroering hebben gebracht. Ik roep in herinnering dat de betreffende artikelen indertijd in de wet zijn gebracht middels amendement van de leden Van den Akker en Blauw uit de Tweede Kamer. Door het amendement Kortenhorst, dat is gesteund door een grote meerderheid van de Tweede Kamer, zal de in die artikelen opgenomen regeling inzake redelijke voorwaarden in werking treden.

Gezien de bijzondere positie van netbeheerders -- ik noem de omzetgarantie, het discriminatieverbod, de wettelijke codes en richtlijnen, de positie van monopolist - - zijn de redelijke voorwaarden in de genoemde wetten opgenomen. De CDA-fractie ondersteunt de wens van de Tweede Kamer om deze bepalingen dan nu ook in werking te laten treden. Ik denk echter wel dat nog duidelijkheid geschapen kan worden, mede gezien hetgeen ook andere leden hebben opgemerkt ten aanzien van de kritiek uit wetenschappelijke hoek. Er is al verwezen naar het artikel

van Kortmann en Faber in het WPNR (03/6531). De CDA-fractie acht het van belang om vast te stellen dat de regels uit de Gaswet en de Elektriciteitswet regels zijn van mededingingsrecht en niet van burgerlijk recht zoals geregeld in het BW. De enkele omstandigheid dat verwezen wordt naar de zwarte en grijze lijsten in de betreffende artikelen van het BW, betekent naar onze mening geen inbreuk op of wijziging van het BW. Het gaat derhalve naar ons inzicht om twee aparte zelfstandige regelingen. Graag krijgen wij hiervan een bevestiging van de minister.

Ten aanzien van de noodleveranciersregeling is de CDA-fractie tevreden met de nieuw opgenomen regeling met betrekking tot aanwijzing van de opvolgende leverancier in geval de leverancier door faillissement niet meer bestaat. De selectie door onpartijdigen, in dit geval TenneT of GTS, onderschrijven wij. Wij beschouwen dit dan ook als een winstpunt van de schriftelijke behandeling in dit huis.

Voorzitter. Tot slot wil ik opmerken dat gezien de zeer grote maatschappelijke belangen die gemoeid zijn in deze sector, de totstandkoming van wetgeving op dit terrein toch anders dient te verlopen dan nu het geval is geweest. Veel mensen hebben daar in het debat op gewezen, maar ook de betrokkenen in de sectoren en in de samenleving hebben daar recht op. Ik roep de minister op om daar bij komende wetsvoorstellen terdege rekening mee te houden.

De voorzitter: Ik verzoek u om even te blijven staan, want dit was uw maidenspeech in de Eerste Kamer.

Vanaf uw afstuderen of beter gezegd vanaf uw militaire dienstdienst bent u belastingadviseur geweest bij een maatschap waarvan u vanaf 1984 lid was. Als fiscalist treedt u in de CDA-fractie in de voetsporen van Willem Stevens, die hier zijn sporen wel verdiend heeft. U bent daarna in Gelderland gedeputeerde geweest, eigenlijk tot uw eigen verbazing. Misschien is het aardig dat ik in dit verband de Gelderlander citeer. De kop luidt: "De vrolijkste vertrekkende: Huub Doek. De Arnhemse CDA'er was tot zijn verbazing anderhalf jaar lang gedeputeerde van Financiën. Zelden kende Gelderland zo'n ontspannen bestuurder, die ook nog geroemd werd vanwege zijn financiële en juridische kennis. Maar inmiddels is Gelderland voor hem te klein; Doek wordt lid van de Eerste Kamer." Einde citaat.

Voeg daaraan uw interesse voor cultuur toe. U hebt verschillende bestuursfuncties vervuld op dat terrein. Ik denk dat wij mogen constateren dat wij er weer een boeiend Kamerlid bij hebben. Ik wens u heel hartelijk geluk met uw eerste speech in deze Kamer en ik wens u veel succes met alle verdere werkzaamheden.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Het woord "oeps" komt nog niet in mijn woordenboek voor. Ik heb toch de indruk dat het een al bestaande uitdrukking is. Wellicht staat er in de volgende editie van het woordenboek dat "oeps" staat voor een soort verontschuldigende uitroep als er iets gebeurt dat niet was verwacht of bedoeld en waarvoor de persoon zich ietwat geneert. Zoals een licht beschonken dame die constateert dat lijf en leden niet meer helemaal naar haar luisteren en dan zegt: "oeps". Zo heb ik die uitdrukking in elk geval enige malen horen gebruiken en dat leek mij wel passend. "Oeps" past goed bij het wetsvoorstel dat hier vandaag voorligt, want ook daar kan men zich ietwat voor generen. Er is zelfs alle reden om ons er erg voor te generen. Wij willen voorkomen dat deze Kamer medeverantwoordelijk wordt voor een wet om verschillende redenen deze Kamer niet zou moeten passeren. Deze wet zal geen steun krijgen van mijn fractie.

De wet die voorligt is warrig, deels achterhaald en gaat ver buiten zijn oorspronkelijke bedoeling. De vlag dekt op geen enkele manier de lading die in deze verzameling is ondergebracht. Dat staat nog los van het gegeven dat de uitverkoop van de energiesector, waarop deze wet betrekking heeft, een heel slechte stap achterwaarts zal blijken te zijn voor de burgers van dit land. Zij willen naar onze mening gewoon dat er stroom uit het stopcontact komt en gas uit de gaskraan tegen prijzen die de kostprijs niet al te zeer overschrijden. Dit zijn zaken die tot voorkort heel normaal leken in dit land, maar die nu afhankelijk gaan worden van het vrije spel der maatschappelijke krachten op de, binnenkort, vrije Europese energiemarkt. Als dat vooruitgang heet, worden wij liever conservatief.

De voorliggende wet is een buitengewoon warrige wet waarin zaken worden geregeld die nooit in deze vorm hadden moeten worden geregeld. In beide Kamers is daarop ook al veel kritiek geleverd. Ik las in het inmiddels centimeters dikke dossier kwalificaties als "een kerstboom met foute ballen", "een wet die mensen het spoor bijster maakt", "een rommelig samenstel", en "een wet die nergens op lijkt". Zojuist is daar door de heer Ketting nog het woord "allegaatje" aan toegevoegd. Wat een technisch regelwetje hoorde te zijn, werd een wet met zeven nota's van wijziging over heel andere zaken dan oorspronkelijk bedoeld. Dat is een slechte zaak.

Volgens mijn fractie mag van de Staten-Generaal in het algemeen en van de Eerste Kamer in het bijzonder worden verwacht dat dit soort slechte wetten de eindstreep niet haalt. Opeenvolgende kabinetten en "Tweede Kamers" zijn samen verantwoordelijk voor dit, zoals ik het noem, broddelwerk. Niet ten onrechte werd bij de voorbereiding van de wet in de Tweede Kamer gezegd dat de Kamer een modderfiguur slaat met deze gemankeerde kerstboom. Het zou aangenaam zijn, denk ik, als de Eerste Kamer vriendelijk bedankt voor de eer om deelgenoot te worden van dit gepruts. Daartoe worden wij echter wel uitgenodigd door de regering, die daarmee blijkbaar méér waarde hecht aan het regelen van zaken dan aan de manier waarop zaken geregeld worden. Oud-staatssecretaris Wijn van Economische Zaken erkende al eerder dat het al met al erg ongelukkig gelopen is, maar dat enerzijds de Kamer

daarvoor medeverantwoordelijk was en anderzijds langer uitstel niet te dulden was. Mijn fractie wil graag weten of deze minister -- hij is nieuw en vers -- wellicht nog heeft overwogen om dit "doe alles maar op een hoop"-voorstel terug te trekken en een betere, wellicht gesplitste, wet aan het parlement voor te leggen. Hij had een voorganger, Herman Heinsbroek, die naast alle dingen die hij niet had, dat lef wél had en er, toen hij het dossier bekeken had en vond dat het niet deugde, een streep door zette.

Het is een slechte wet; mevrouw Sylvester heeft er ook al op gewezen. De Raad van State heeft er niet naar gekeken en dat valt wel te merken, onder andere aan de strijdigheid tussen Nederlandse en Europese regelgeving als het gaat om de voorrang.

De Kamer heeft eigenlijk geen keuze, zo wordt ons van verschillende kanten voorgehouden. Wij moeten op deze laatste dag vóór het zomerreces de wet wel goedkeuren, omdat anders de hele liberaliserings- en privatiseringsoperatie van gas en stroom nog verder onder spanning komt te staan. Allerlei maatregelen die hoognodig genomen moeten worden, moeten dan immers wachten totdat de wijziging van de OEPS een feit is. De minister wil daarom graag -- ik begrijp het wel -- dat wij in deze Kamer niet dwars gaan liggen, zodat hij vooruit kan op het pad van de geplande uitverkoop van de energiesector om zodoende in de pas te blijven met Europa. Er wordt ons ook verschillende malen meegedeeld dat wij helemaal niet vooroplopen op dit terrein. Toen ik van de week berichten hoorde over het Engelse spoor en de problemen met Connex in Zuidoost-Engeland, dacht ik: wat fijn dat wij niet vooroplopen op dat gebied! Desalniettemin schijnt onze regering zich er enigszins voor te generen dat wij maar middenmoot zijn.

Energieconcerns oefenen op dit moment, naast de minister, druk op ons uit om vooral toch snel ja te zeggen. Zij willen zó graag aan de slag om op de vrije markt hun slag te kunnen slaan, dat verder uitstel volgens hen niet past. Lobbyisten bellen mij op om mij op het hart te drukken vooral vóór deze wet te stemmen, omdat er anders te veel onzekerheid en mogelijk schade zou ontstaan voor zakelijke gebruikers. De enigen die zich niet melden bij mij, zijn de gewone energieconsumenten, want die weten niet eens wat er eigenlijk aan de hand is en willen, zoals gezegd, alleen maar dat er stroom uit het stopcontact en gas uit de gaskraan komt en dat dit allemaal redelijk te betalen is. Dat mogen zij naar de mening van mijn fractie ook wensen, want de bedrijven die zich met productie en distributie bezighouden, waren ooit hun bedrijven die met gemeenschapsgeld draaiden, met gemeenschapsgeld betaald waren en speciaal geïnstalleerd om te voorkomen dat het eigenbelang van enkelen vóór het algemeen belang van velen zou gaan. Dat daar een streep door wordt gezet, is naar de mening van mijn fractie door niemand gevraagd; het is een Europees bedenksel waar wij nog veel schade van zullen ondervinden.

De minister denkt daar vast en zeker anders over, als ik goed heb gelezen wat hij inmiddels geschreven heeft. Maar wat gaan wij doen, als het toch fout loopt? Wij hebben immers de voorbeelden van de puinhopen die kunnen ontstaan op geprivatiseerde energiemarkten. Wat doet hem geloven dat dit ons niet zal overkomen? Mag ik de minister vragen of hij vindt, naar aanleiding van wat er

allemaal te voorschijn komt na de gasexplosie in Den Haag van een paar dagen geleden, dat er misschien toch redenen zijn om wat kritischer te kijken als het gaat om het toezicht op investeringsniveau, op onderhoud, op controle en dat soort zaken? Of beschouwt hij het gewoon als een incident dat in de toekomst zeker niet vaker zal kunnen voorkomen dan in het verleden het geval is geweest?

Het is niet alleen een warrige en slechte wet, het is ook een veel te lang slepende wet waaraan in de afgelopen twee jaar inmiddels al vier bewindslieden geknutseld hebben met hun eigen bedoelingen: VVD-minister Jorritsma die er wat vlekjes mee probeerde weg te werken om de Europese Commissie te vriend te houden; de dwarse minister Herman Heinsbroek die er zijn meest daadkrachtige besluit mee nam in zijn korte carrière als minister door de ondoordachte privatisering van de energiesector zonder mankeren te bevriezen; de demissionaire staatssecretaris Wijn die het steeds slordiger ogende dossier mocht overnemen en daarna het slot dat Heinsbroek erop had gedaan, veranderde in een tijdslot; en tot slot deze minister, van een partij die in theorie graag zoveel transparantie voor de burger door het programma doet maar in de praktijk, zoals nu blijkt, een stuk reukelijker in de leer blijkt te zijn.

De minister gaat vandaag proberen ons "ja" te laten zeggen tegen een voorstel met een flodderige en rommelige tekst en zelfs met een nu al achterhaalde datum inzake het tijdstip van privatisering. Krijgen wij daarover trouwens nog iets meer van hem te horen? Er kan mij iets zijn ontgaan, maar de brief van 18 juni jongstleden, waarin hij aankondigt dat de datum voor liberalisering en privatisering wordt verschoven naar 1 juli 2004 respectievelijk 1 januari 2005, is slechts aan de Tweede Kamer en niet aan ons gericht. Waarom eigenlijk? Doen wij er niet helemaal toe of is het volgens de procedure? Als wij nog een wetsvoorstel moeten behandelen waarvan hij al gebruikmaakt, lijkt het mij toch kies dat wij er op tijd van op de hoogte worden gesteld. Hoe valt het te verklaren dat staatssecretaris Wijn nog op 22 mei zegt dat die data worden gehaald en dat deze bewindsman, vers aangetreden, drie weken later zegt dat dit niet lukt en dat minimaal een halfjaar uitstel nodig is? Wat is er gebeurd in die drie weken? Wat wist staatssecretaris Wijn niet wat minister Brinkhorst wel weet?

In het voorstel wordt de privatisering voorlopig bevroren tot 1 januari 2005, zo zegt de minister nu. De Kamer wordt echter vandaag gevraagd een wet goed te keuren waarin een andere datum, te weten 1 juli 2004, staat. Naar de mening van mijn fractie kan dat zo niet. Ik kan geen wet aannemen waarin iets staat wat niet kan; dat lijkt mij heel onverstandig. Wij hebben het al gehad over de terugwerkende kracht. Dat vind ik ook vreemd: er staat iets wat niet mag worden toegepast, maar wij gaan er toch mee akkoord. Ik vind dat wij hiermee niet akkoord moeten gaan. Ik wil dan ook een motie indienen waarin de Kamer wordt gevraagd de stemming over dit wetsvoorstel aan te houden totdat de regering een gewijzigd voorstel met de juiste datum inzake het vroegst mogelijke tijdstip van privatisering van de netwerken aan ons voorlegt. Naar de mening van mijn fractie moeten degelijke belangrijke

afspraken in de wet worden vastgelegd, zeker gezien het jobbeleid dat wij rondom deze materie hebben gezien, van Jorritsma tot Brinkhorst. Ik zeg niet dat deze minister over een paar maanden ook weg is en dat er dan de vijfde bewindspersoon zit. Maar gelet op de wijze waarop het dossier zich heeft ontwikkeld, weet je niet helemaal zeker wat er over twee of drie maanden op dit punt wordt beslist.

Voorzitter. Ik ben bijna klaar. Ik sprak bijna met de snelheid van de heer Van den Berg, die zijn spreektijd ook wat ruimer had geïnterpreteerd. Ik denk dat ik het in een minuut kan doen. Is dat goed?

De **voorzitter**: Maximaal.

De heer **Kox** (SP): Dan ben ik beter op tijd dan alle anderen.

Hoe groot acht de minister de kans dat de daadwerkelijke verkoop van 1 januari 2005 zal plaatsvinden? Of mag het wel, maar zal het waarschijnlijk niet gebeuren? Hoe kijkt hij aan tegen de geluiden van meerdere kanten dat de markt die zou moeten ontstaan wel een erg gemankeerde markt zal worden, die zal worden beheerst door E.ON en andere giganten en dat wij feitelijk een privaat oligopolie in plaats van een publiek oligopolie krijgen? Wat zouden de voordelen daarvan moeten zijn voor de consument? Hoe kan naar zijn mening de administratieve chaos worden voorkomen die menigeen voorspelt, als straks ook de kleinverbruikers in de geliberaliseerde markt optreden?

Voorzitter. U zult begrijpen dat wij ons ernstig zorgen maken over deze wet. Wij menen dat wij daarvoor als medewetgever en als politieke partij geen verantwoordelijkheid moeten nemen. Wij vinden dat de wet minimaal zo moet worden aangepast dat datgene wat erin staat feitelijk klopt. Ik vraag andere partijen met hetzelfde kritische vermogen naar deze wet te kijken en de minister terug te sturen om zijn huiswerk iets beter te doen. Ik overhandig u de motie waarin uitstel van besluitvorming wordt bepleit.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

stelt vast dat het wetsvoorstel inzake de wijziging van de Overgangswet elektriciteitsproductiesector al eerder ernstige vragen bij de Kamer heeft opgeroepen door de slordige gang van zaken in de wordingsgeschiedenis en de onsamenhangende verzameling bepalingen waaruit de wet inmiddels bestaat;

stelt vast dat van transparante, voor de burgers goed te begrijpen wetgeving geen sprake is;

stelt vast dat nu ook de in de wijzigingswet in artikel III.H en artikel IV.H genoemde datum van 1 juli 2004 als vroegst mogelijke vervreemdingsdatum van een elektriciteits- of gasnet achterhaald is door nieuwe besluitvorming van de regering op 18 juni jongstleden om privatisering van gas- en elektriciteitsnetwerken uit te stellen tot ten minste 1 januari 2005, zulks weer in

afwijking tot een verklaring van de regering kort daarvoor op 22 mei jongstleden;

van mening dat privatisering van gas- en elektriciteitsnetwerken een dermate ingrijpende maatregel is dat ten minste verlangd mag worden dat de eerst mogelijke privatiseringsdatum helder en onaantastbaar in de wet wordt vastgelegd, zeker gezien het jobbeleid tot op heden;

verzoekt de regering een aangepast voorstel met juiste vermeldingen inzake de vroegst mogelijke privatiseringsdatum voor te leggen aan de Staten-Generaal;

besluit tot dan besluitvorming over de OEPS aan te houden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Kox. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. xx (28174).

**

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Ik hoop dat ik deze aanspreektitel tijdens de rest van de dag weet vol te houden. Het is zo'n ritueel geworden dat wij hier "mijnheer de voorzitter" zeggen, dat ik mij bij voorbaat excuseer voor fouten.

Mevrouw de voorzitter. Het doet mij deugd dat wij hier vandaag weer met de minister van duurzame energie kunnen discussiëren. Zijn partijgenoot de heer Terlouw heeft hier op de laatste zittingsdag een bewogen oproep gedaan om absoluut ernst te maken met de verduurzaming van onze energiebronnen. Hij stelde bij die gelegenheid voor, de minister systematisch aan te spreken als minister van duurzame energie. Ik vond dat een uitstekend voorstel. Ik zal daar de komende vier jaar systematisch gevolg aan proberen te geven. In dat kader verwacht ik een paar zinnige en fundamentele opmerkingen van hem over de manier waarop hij zijn programma van duurzame energieconsumptie en energiebesparing denkt te realiseren tegen de achtergrond van een veranderende energiesector.

De veranderingen die ons te wachten staan, lijken de duurzaamheidsdoelstellingen in ieder geval niet te bespoedigen. Energiebesparing lijkt niet iets wat vooropstaat bij energieleveranciers die het in gewijzigde marktomstandigheden eerder moeten hebben van een toename van het gebruik. Daar komt bij dat de productie van duurzame energie nog altijd duurder is, terwijl in een rivaliserende markt gepoogd zal worden, de kosten zo laag mogelijk te houden. Hoe denkt onze minister van duurzame energie die tegengestelde belangen te gaan rijmen? Wij verwachten daarover een uitgebreide beschouwing.

Ik heb mij bewust als een van de laatste ingeschreven, omdat ik mij dan heel veel kan aansluiten bij collega's die dingen over het algemeen veel beter kunnen verwoorden als het gaat over algemene voorwaarden, de

discussie over de individuele efficiencykortingen, etc. Ook mijn fractie hoopt dat de minister met een overtuigende reactie komt.

Ik beperk mij tot twee voor mijn fractie belangrijke punten. Het eerste heeft te maken met de merkwaardige totstandkoming van de wet en het tweede is het naar onze mening tamelijk ondoorzichtige traject dat rond de liberalisering en privatisering van de energiemarkt wordt gevolgd. Bij de behandeling van het MEP, een paar weken geleden, heb ik gemeld dat de OEPS wat ons betreft bij ontvangst in deze Kamer stante pede had moeten worden teruggestuurd naar de Tweede Kamer dan wel de Raad van State om alsnog advies in te winnen over de vele wijzigingen die zijn aangebracht zonder de raad daarin te kennen. Het mooiste beeld komt van onze collega Ketting, die het vandaag helaas niet heeft herhaald. Hij heeft de OEPS getypeerd als een kapstok met een paar haakjes waar zo'n twaalf jassen aan zijn opgehangen.

Het gaat om de regeling van het door de DTe op te stellen handhavingsplan, om het recht op aansluiting van het door de afnemer gevraagde spanningsniveau, om verschillende tarieven voor de ontvangsten en het invoeren van elektriciteit, om de aan TenneT en Gasunie Transport Services op te leggen taken met betrekking tot de leveringszekerheid, om de ontheffingsregeling van tariefstructuren en voorwaarden, om de wijziging van de regeling inzake privatisering, om voorrangsregelingen voor gastransporten, om verlenging van de reguleringsperiode gasnetbeheerders tot 2012 en om inwerkingtredingbepalingen ter zake van de algemene voorwaarden.

Dit waren alle wijzigingen die niet zijn voorgelegd aan de Raad van State, en dat hebben wij ook gemerkt. De discussies over de algemene voorwaarden en de terugwerkende kracht waren waarschijnlijk ook anders gevoerd als wij daarbij waren ondersteund door een advies van de Raad van State. Deze wijzigingen waren dan waarschijnlijk anders geformuleerd. De ambtsvoorganger van deze minister heeft gezegd dat hij zich de onvrede wel kon voorstellen, en dat de vertoning geen schoonheidsprijs verdient, maar hij kon niet anders. Het moest allemaal snel, snel, snel. En dat is volgens ons tamelijke onzin. Parlement en regering zijn gewoon onderling overeengekomen, hoe te handelen. In de Grondwet staat in artikel 73 dat de regering advies vraagt bij de Raad van State, en in aanwijzing 277 van de Aanwijzingen voor de regelgeving, die alle Kamerleden deze week in hun brievenbus vonden, staat klip en klaar dat ingrijpende herzieningen van een wetsvoorstel moeten worden voorgelegd aan de Raad van State. Die aanwijzingen voorzien ook in spoedprocedures. Het argument van snel, snel, snel is daarin ook geregeld.

Door de kapstok almaar met nieuwe jassen vol te hangen, denk ik dat in zeker opzicht juist vertraging is georganiseerd. De OEPS is inmiddels een wet geworden, waarop tientallen zich hebben gestort. In de wandelgangen van deze Kamer zijn vele gesprekken gevoerd met lobbyisten van belanghebbende organisaties. Daardoor heeft het een gewicht kunnen krijgen dat eigenlijk voor afzonderlijke onderdelen niet nodig was geweest. Hoe

voller de kapstok, hoe meer belangstelling hij trekt, hoe eerder hij bezwijkt en hoe trager de besluitvorming.

Dit zou allemaal nog overkomelijk zijn als de Eerste Kamer zelf het recht zou hebben om zelfstandig advies te vragen aan de Raad van State, maar dat recht heeft ze niet en de regering is, blijkens een recente brief van de minister van Justitie, ook niet van plan om in die richting te bewegen. In die situatie belemmert een onzorgvuldige wetstoets en behandeling ook de mogelijkheden van deze Kamer om tot een finaal oordeel te komen. Omdat hier geen sprake is van een eenmalig incident -- ik herinner mij uit mijn vorige periode zo een aantal voorbeelden met betrekking tot de Spoorwegwet en de Wet op het personenvervoer 2000 -- menen wij dat de Kamer de regering in dezen de weg naar een gewoonte moet afsnijden. Mijn fractie overweegt hierover in tweede termijn een motie in te dienen.

Ik kom toe aan de hoofdkwestie die met de OEPS aan de orde is, namelijk de overgang van een gestuurde energiemarkt naar een geliberaliseerde energiemarkt. Het is op dat punt dat mijn fractie grote zorgen heeft. Wij brengen een proces op gang, zonder dat een helder einddoel vastligt, zonder dat er consensus bestaat over waar wij heenwillen met de energiesector in Nederland en hoe wij daarbij publiek houden wat publiek moet blijven, en privaat maken wat privaat zou kunnen worden. Dat is eigenlijk ook precies de zorg die spreekt uit een aantal recente adviezen van de Energieraad. Daarin wordt heel duidelijk gezegd: wij moeten nog eens heel goed nadenken, waarmee wij eigenlijk bezig zijn. Er is geen helder einddoel, het analysekader ontbreekt, en er dreigen allerlei vormen van strategisch gedrag, die volgens mij allang op gang zijn gekomen, die goed zijn voor de bedrijven, maar niet goed voor de doelstellingen: duurzaam, betrouwbaar en schoon, en al helemaal niet goed voor de eindgebruiker.

Het motto dat nog steeds van kracht is, luidt: eerst liberaliseren en dan privatiseren. Dat veronderstelt op zijn minst dat bij de regering nog steeds het idee leeft dat er een moment denkbaar is dat nagenoeg de hele energiesector in handen is van private partijen, inclusief de netwerken. Dat moment komt naderbij vanaf het moment dat de energiemarkt totaal geliberaliseerd is, wat inmiddels is uitgesteld naar 1 juli 2004, en als het toezicht op de markt compleet zou zijn. Daarvoor tuigen wij inmiddels de DTe op tot een allescontrolerend apparaat, dat als een strenge marktmeester de private partijen in het gareel houdt en zodoende met een allesziend oog het publieke belang zal moeten borgen.

Of dat werkt, is zeer de vraag. De Energieraad wijst daar al op in het advies Energiemarkten op de weegschaal. De raad vreest dat de Europese elektriciteitsmarkt een oligopolie zal worden met weinig concurrentie. Daardoor zullen de betrouwbaarheid en duurzaamheid van de energievoorziening in gevaar komen en dreigen de prijzen omhoog te gaan. Wie dit rapport leest, krijgt bijna onmiddellijk heimwee naar de tijden van de SEP, toen de betrouwbaarheid van de elektriciteitsvoorziening nog boven alles ging.

Als je nu kijkt naar wat er de afgelopen jaren is gebeurd, dan kun je niet anders dan concluderen dat deze

gehele operatie is begonnen met een valse start, namelijk de benadering van de energiesector uit een boekje alsof het een reële markt zou zijn of zou kunnen worden. Dat is naar de mening van mijn fractie een ernstige misrekening. Het is geen echte markt. De energiemarkt is naar zijn aard en dus per definitie een onvolkomen ofte wel asymmetrische markt. Gezien de hoge kapitaallasten zijn er in feite altijd maar een paar bedrijven die op deze markt ook echt hun vleugels kunnen uitslaan. Dat is dus al een ernstige beperking voor reële marktwerking.

Daar komt bij dat er een groot publiek belang in het geding is: de garantie dat iedereen energie geleverd krijgt en dat deze zoveel mogelijk duurzaam moet zijn. Dat betekent dus dat de overheid die markt naar haar hand moet zetten en vanwege het publieke belang moet beschermen tegen de ratio van deze grote marktpartijen. En zij moet vooral niet haar machtsmiddelen, zijnde bijvoorbeeld de netwerken, uit handen geven. Doet zij dat wel, dan treden vroeg of laat processen op die de betrouwbaarheid en leveringszekerheid zullen aantasten; door kostenreductie wordt het net niet goed onderhouden, innovatie wordt een sluitpost, als er schaarste wordt gecreëerd, gaat de prijs omhoog, monopolievorming, schuiven met normen van leveringszekerheid op basis van kostenoverwegingen, noem maar op. Dat is een bijna onvermijdelijk verschijnsel.

De vraag is dan hoe de overheid aanwezig moet zijn. Onze indruk is, en de minister van duurzame energie moet maar zeggen dat dit niet zo is, dat de regering nu kiest voor wat ik maar even de WRR-weg noem: het zo uitgebreid mogelijk borgen van het publieke belang via het optuigen van de DTe. Als deze instantie sterk en krachtig is, mag op termijn alles privaat. Dat klinkt misschien goed, maar ik ben daar buitengewoon huiverig voor. Voor mijn gevoel wordt er een enorm controleapparaat opgetuigd waarbij zo ongeveer bij elke meter en netwerkknooppunt een toezichthouder komt te staan, die over elk stroompje informatie krijgt, overal controleert en de private partijen dicht op de huid zit, om te voorkomen dat de processen zoals eerder door mij omschreven, zullen optreden. Ik denk dat dit onmogelijk is, zeker als die private partijen zich door fusies supranationaal gaan verschuilen.

Het nu gevolgde traject van liberaliseren en dan privatiseren, is niet het onze. Dat is naar onze mening met te grote onzekerheden omgeven. Wat je eerst zou moeten doen, is strikt definiëren wat publiek moet blijven -- dat wil zeggen: publiek eigendom -- en van daaruit redeneren wat eventueel privaat zou kunnen worden. In feite is dat een wijze van marktordening die wij ook op andere terreinen hebben gevolgd. Neem bijvoorbeeld de spoorwegen. Wij hebben daar nog niet zo lang geleden in deze Kamer uitvoerig over gedebatteerd. Wij hebben gezegd dat de railinfrastructuur publiek eigendom is en marktwerking beperkt zich tot wat zich op de rails afspeelt. Dat is eigenlijk een standaardmodel: de wegen in Nederland -- om maar een geheel andere tak van infrastructuur te noemen -- zijn publiek eigendom en wie daar met wat voor auto op gaat rijden, is een kwestie van de markt.

Het lijkt mij nogal voor de hand te liggen dat dergelijke uitgangspunten ook op de energiesector van toepassing zijn. Wij hebben in Nederland een

elektriciteitsnetwerk dat nu nog publiek bezit is en dat dan ook moet blijven. Dat is een publiek monopolie, nu vaak nog regionaal opererend, maar ik zou er zelf een groot voorstander van zijn als daar een efficiënter, wat meer nationaal opererend publiek bedrijf van kan worden gemaakt. Privaat is vervolgens datgene wat er over het net wordt getransporteerd. De leveranciers kunnen private bedrijven zijn, die mogen concurreren om de gunsten van de afnemers, waarbij de overheid uit het oogpunt van leveringszekerheid, betrouwbaarheid, duurzaamheid en continuïteit een aantal eisen mag stellen waar die private partijen aan moeten voldoen, omdat zij anders geen toegang krijgen tot het publieke netwerk.

Dat lijkt mij een model waarmee op een heldere manier de energiesector gemoderniseerd kan worden, met een goede ontvlechting van publieke en private belangen en mogelijkheden. Daarmee wordt recht gedaan aan het basisgegeven dat wij hier te maken hebben met een onvolkomen asymmetrische markt. Maar dat eindmodel kan ik niet in het regeeringsbeleid ontdekken, integraal.

Daarin ligt de optie van privatiseren nog steeds open en worden publieke en private elementen weliswaar ontvlochten, maar op een allerm minst overtuigende wijze. Wij hebben grote twijfel over de manier waarop de zogenaamde unbundling, de administratieve, juridische opsplitsing van bedrijven zoals NUON en Essent, vorm heeft gekregen. Daarbij doet zich de merkwaardige figuur voor dat het netwerkbeheer en de leveranciersfunctie administratief ontkoppeld zijn, maar wel binnen één bedrijf werken. Dat is een papieren constructie die naar ons oordeel niet werkt. Private belangen fietsen mee op de bagagedrager van een publiek monopolie, dat moet wel misgaan.

En dat gaat het ook. In het buitenland levert het problemen op. Vrijwel nergens daalt de prijs voor consumenten. Maar ook in Nederland komen er links en rechts signalen dat het niet werkt en niet zal werken. NUON doet nu al buitengewoon ingewikkeld over de bekostiging van nieuwe netwerken. De tariefstelling is vaak duister. Er moet in ieder geval eindeloos over gedelibereerd worden. Mij is het voorbeeld bekend dat energiebedrijven in bepaalde nieuwbouwgebieden slechts dan het netwerk willen aanleggen, als de nieuwe huiseigenaren voor een langere periode daadwerkelijk stroom afnemen.

Dat is gedrag dat hoort bij een marktpartij die erop uit is, het onderste uit de kan te halen en die in de situatie verkeert dat het overheidsbeleid voortdurend uitnodigt tot op de vrije markt anticiperend gedrag. Het spijt mij, maar ik geloof niet in een administratieve scheiding tussen een publiek monopoliedeel en een privaat concurrentiedeel. Je hoeft volgens mij geen economie gestudeerd te hebben om het onmogelijke daarvan in te zien.

Mijn fractie ontkomt niet aan het gevoel dat wij met de aanpak die nu wordt gevolgd, langzaam maar zeker in een fuik zwemmen waaruit geen weg terug meer is. En dan gaat het ons niet om de vraag of de leveranciers wel in staat zijn om maandelijks 70.000 mutaties te verwerken. Dat zal op termijn allemaal best in orde komen, hoewel de liberalisering van de middelgrote gebruikers het ergste

doet vrezen. Ons gaat het erom dat de geest van privatisering, van opereren in dienst van economische rentabiliteit en het denken in termen van marktaandelen, inmiddels al is doorgedrongen tot in de vezels van deze bedrijven, ook van degene die naar onze mening vooral publieke doelen dienen na te streven.

Volgens de OEPS mag er weliswaar nog even niet geprivatiseerd worden, maar daarmee wordt ook geregeld dat het netwerk wel in private handen mag overgaan, als alles keurig is verlopen en het publieke belang is geborgd door een woud van regels en informatiebepalingen van de DTe. Daarmee stappen wij linea recta in het scenario waarvoor de Energieraad heeft gewaarschuwd.

Wij denken dat het niet lukt om een internationaliserende markt met een bureaucratische Big Brother zoals DTe te temmen. Mijn fractie heeft een heel ander eindbeeld voor ogen, waarin de overheid niet louter marktmeester is, maar de netwerkinfrastructuur in handen houdt. Ik vraag de regering waarom zij deze aanpak wel volgt bij de Spoorwegen, maar niet bij energie. Waarom wel over water, maar niet over elektriciteit? Waarom wel over wegen of zelfs vliegvelden, maar niet over energie?

Ons model doet meer recht aan het bijzondere karakter van de energiemarkt dan de weg waar deze regering maar geen afscheid van kan nemen. Wij zien liever een publiek aangestuurd monopolie dan een privaat aangestuurd monopolie. Wij zijn heel nieuwsgierig wat de regering vindt van de zorgen die de Energieraad heeft uitgesproken. Het lijkt ons dat dit debat eerst in volle omvang gevoerd moet worden, voordat het besluit valt of de netwerkbedrijven nu even niet geprivatiseerd mogen worden, want dat betekent impliciet dat het later wel zou mogen.

Ik rond af. Er is onlangs een gezamenlijk advies uitgebracht van de Energieraad en de Raad voor verkeer en waterstaat. Dat is een interessant en fraai denkmodel voor hoe wij moeten omgaan met de introductie van marktwerking bij vitale infrastructurele voorzieningen. Wie dat leest, bekruipt het gevoel dat wij met de introductie van marktwerking in de energiesector bepaald onnadenkend van stapel zijn gelopen. Beide raden doen suggesties voor relevante vragen nieuwe stijl die politici zouden moeten stellen. Het heeft geen zin om deze te herhalen, want dat zijn allemaal vragen die ik zojuist in mijn bijdrage heb geprobeerd te verwoorden. Het is aan de minister van duurzame energie om daar vanmiddag overtuigend antwoord op te geven. Misschien is het nog niet te laat.

De heer **Schouw** (D66): Mevrouw de voorzitter. Na zo'n debat over liberalisering vraag je je af of dit nu publiek of privaat water is. Ik heb het geproefd. Het smaakt als publiek water.

Toen ik mij kandideerde voor deze prachtige functie als lid van de Eerste Kamer had ik daar natuurlijk een aantal ideeën en ambities bij. Ik zou onder andere scherp gaan letten op de uitvoerbaarheid en de consistentie van wetten. Zit een wet wel logisch in elkaar? Na mijn installatie hadden wij een eerste fractievergadering waarin ik met enthousiasme vertelde over mijn wens om te komen tot logica, consistentie en uitvoerbaarheid. "Dat zijn mooie dingen", zeiden mijn fractiegenoten. Tijdens die eerste

fractievergadering liep mijn fractievoorzitter, zoals hij dat kan doen licht glimlachend, naar een kast waarin een enorme berg papier veilig lag opgeborgen. Hij pakte er een enorme stapel uit en zei: Joh, eersteling, kijk jij nu maar eens fijn naar die OEPS. Men zal begrijpen dat ik na bestudering van deze dossiers inmiddels een ervaring rijker en een illusie armer ben.

Ik wil naar aanleiding van dit prachtige dossier een aantal punten aan de orde stellen. Ik zal het, al was het maar omwille van de kroketten en al die andere lekkere dingen die dadelijk worden opgediend, kort houden. In het voorliggende wetsvoorstel wordt vooral het "probleemgebied rond de bakstenen" geregeld. Ik ben er later achtergekomen dat dit vaktaal is. Het is natuurlijk prima om dat te regelen, maar het debat gaat natuurlijk over iets anders. Dat hebben wij vandaag wel gemerkt. Het gaat over nut en noodzaak van liberalisering en privatisering van de energiemarkt. Het gaat voorts over de wenselijkheid, de stringente voorwaarden waaronder een en ander plaatsvindt, maar vooral ook over de voetangels en klemmen. Het gaat ook over goed en degelijk toezicht. Ik zeg het de vorige spreker een beetje na: toezicht dat als een groot magisch wonder alle eventuele problemen zal moeten oplossen. Het gaat om toezicht dat de consumenten moet beschermen tegen aanbieders die misschien wel geen echte aanbieders blijken te zijn. Wanneer je zoals ik -- eersteling in dit dossier -- een en ander eens rustig op je laat inwerken, vraag je je af waar wij nu eigenlijk allemaal mee bezig zijn.

Per 1 juli 2004 zal de definitieve privatisering van de energiemarkt plaatsvinden. Mijn fractie realiseert zich terdege dat dit proces onomkeerbaar is, gezien de hele voorgeschiedenis en de ontwikkelingen waarvoor men staat. Het "point of no return" zijn wij voor een belangrijk deel voorbij. Het is echter wel wijs om tijd te nemen om zorgvuldig naar zaken te kijken. Ik ben dan ook blij dat vandaag een uitgebreide behandeling plaatsvindt. Deze minister voor duurzame economie -- zo zou ik hem eigenlijk willen noemen, want dat is toch even wat breder dan "duurzame energie" -- heeft er verstandig aan gedaan om het besluit te nemen de privatisering nog even uit te stellen. Dat kennen wij van hem: een krachtige besluitvorming om de zaken gewoon goed te regelen en daarna snel verder te gaan.

Het lijkt mij wel verstandig om de tussentijd de discussie kritisch, open en zonder vooroordelen te voeren. Privatisering is natuurlijk nooit een doel in zichzelf. Het is een middel om de prijs-kwaliteitverhouding van producten voor de consument te verhogen. Zoals wij allemaal weten, gaat dat ook best in een markt met veel aanbieders, maar het gaat buitengewoon moeizaam in een markt met maar een paar grote aanbieders. Als ik zie met hoeveel extra regels, wetten, voorwaarden, toezichteisen deze privatisering is omgeven, zakt de moed me een beetje in de schoenen. Zo is het toch nooit bedoeld geweest! Het stelsel van regels neemt eerder toe dan af, terwijl wij juist naar minder regelgeving toe willen. Meer regelgeving betekent ook weer meer juridisering van het openbaar bestuur. En dat willen wij niet bevorderen. Nee, wij willen dat terugdringen, afremmen. Privatisering van markten met weinig aanbieders leidt tot veel extra regels. Hoe verhoudt

deze groei aan regels zich tot de ambitie van het kabinet om te komen tot minder regelgeving?

Uiteraard verwachten wij dat de consument hiervan zal profiteren. Ook daarover kan men gerede twijfels hebben. Neem bijvoorbeeld heel praktisch de wereld van de telefonie. Door alle ingewikkelde voorwaarden, contracten en ondoorzichtige kostenstructuren weet de gewone consument niet bij welke leverancier die het beste uit is. Ik dank u dan ook voor het gratis telefoontoestel dat u ons ter beschikking heeft gesteld. Als ik het zelf had moeten kopen, mevrouw de voorzitter, had ik er een avond voor moeten gaan zitten, een spreadsheet maken en rekenmachine erbij. Na afloop van de exercitie had ik bovendien moeten bekijken hoe ik van mijn huidige leverancierscontract af zou kunnen komen. De markt is op dat punt ondoorzichtig. De kleine lettertjes in contracten worden nog belangrijker. De verleidelijke, tijdelijke aanbiedingen blijken verraderlijke handenbinders te zijn. Dat kan toch niet de bedoeling zijn?

Ik kom bij een volgend kritiekpunt. Ik vind het overigens jammer dat mijn eerste bijdrage in deze Kamer zo kritisch moet zijn. Van nature ben ik immers een vrij optimistisch en positief persoon. Het is even niet anders. De minister moet het er maar mee doen. Ik zal dat in de toekomst nog wel eens compenseren. De kwaliteit van het wetgevingsproces rond de Oeps is erg dun. Aan de wet is van alles en nog wat opgehangen. Er is een complete kerstboom opgetuigd. Tussen de sfeervolle ballen en het prachtige engelenhaar hangt echter hier en daar een riekende rookworst. Die hoort niet thuis in die kerstboom. Gevolg is een onoverzichtelijke kluwen van regels, waar slechts een enkele specialist iets van begrijpt. Het heeft ook mij als generalist -- ik ben niet zoals mevrouw Sylvester buitengewoon deskundig op het gebied van publiek/private-samenwerking -- een paar weekeinden gekost om in ieder geval de hoofdlijnen te begrijpen. Dat kan aan mij liggen. Het kan ook aan het voorbereidingstraject liggen. Zijn de aanpassingen van technische of van beleidsmatige aard? Had de Raad van State er nu wel of niet over moeten adviseren? Ik hoor graag van de minister of hij het met mij eens is dat het wetgevingsproces rondom de Oeps nogal rommelig was en zo ja, wat hij eraan gaat doen om dit in de toekomst te verbeteren.

Energie is, net als water, een belangrijke basisvoorziening. De leveringszekerheid moet dan ook goed zijn geregeld. Wij kunnen ons dan ook vinden in de wijze waarop een en ander is voorgesteld, namelijk noodleveranciers selecteren op een onafhankelijke manier door TenneT en GTS. Overigens vind ik het belangrijk om de antwoorden op de buitengewoon kritische vragen op dit punt van de heer Van den Berg te horen.

Er is in het verleden veel aandacht besteed aan het ingaan van terugwerkende kracht bij de regeling over de doelmatigheidskorting. Die korting heeft alles te maken met de rechtszekerheid. Terecht wil de minister consumenten laten profiteren van de liberalisering, maar dan wel op de juiste manier. In het antwoord van de minister op de vragen die deze Kamer heeft gesteld, stelt hij dat de directeur van de DTe de mogelijkheid krijgt om

die generieke efficiencykorting op te leggen over een bepaalde periode. Er zijn al wat vragen over gesteld. Ik wil precies weten wat de minister denkt af te spreken of wellicht al heeft afgesproken met de directeur van de Dte op dit punt.

Ik heb nog twee belangrijke punten. Als gevolg van de privatisering komen twee zaken onder druk te staan: investeringen in distributienetten en het produceren van duurzame energie. Uit de stukken die ik heb bestudeerd, blijkt dat de kwaliteit van de distributienetten gebrekkig zou zijn en dat die netten technisch afgeschreven zouden zijn. Ik formuleer het positief en vraag de minister aan te geven waarom ik hier niet van wakker hoeft te liggen. Zijn er aanvullende afspraken en normeringen nodig? De heer Ketting heeft daarover in zijn betoog een aantal indringende vragen gesteld.

Het tweede punt is dat de in ons land verbruikte energie meer en meer vanuit het buitenland komt. Die internationalisering is natuurlijk prachtig, maar een groot nadeel ervan is dat de import toeneemt van wat wel grijze of vuile energie wordt genoemd en dat de investeringen in duurzame energie onder druk komen te staan. Dat lijkt mij een ongewenste ontwikkeling. Ik neem voetstoots aan dat de minister het ook een ongewenste ontwikkeling vindt. Ik ben nieuwsgierig welke concrete acties hij tussen nu en het komend jaar gaat ondernemen om die ongewenste ontwikkeling te keren.

Afrondend, mevrouw de voorzitter, kan ik zeggen dat ik de vorige Eerste Kamer dankbaar ben voor het feit dat zij de behandeling van dit voorstel heeft doorgeschoven naar de nieuwe Kamer. Om het in termen van energie te zeggen: het vuistdikke dossier OEPS is volgens mij het ideale warme bad voor elk beginnend Eerste-Kamerlid.

De voorzitter: Mijnheer Schouw, u hebt in uw carrière vele werkzaamheden met elkaar weten te combineren, allereerst tijdens uw studie bestuurskunde aan de VU te Amsterdam. U was toen tevens beleidsmedewerker bij de Tweede-Kamerfractie van D66. Daarna was er uw Dordtse periode, als ik het zo mag aanduiden. U bent in Dordrecht gemeenteraadslid, fractievoorzitter en wethouder geweest. Tijdens uw wethouderschap bent u gepromoveerd in Leiden op de dissertatie Bestuursstijlen van wethouders, functioneren in de praktijk. Vervolgens bent u via de weg van de consultancy bij het adviesbureau Boer & Croon terechtgekomen in uw huidige functie: directeur Kenniscentrum Grote Steden. Tegelijkertijd bent u daarbij van 1999 tot 2002 tevens partijvoorzitter van D66 geweest. U hebt vele zaken met elkaar gecombineerd.

U hebt gemeld nu al een ervaring rijker, maar een illusie armer te zijn. Mag ik erop vertrouwen dat u uw ideaal om met uw eigen functioneren deze Kamer te komen versterken behoudt? Mocht u daaraan twijfelen, dan stel ik mij hoogst persoonlijk beschikbaar voor een goed gesprek.

Ik schors de vergadering voor enkele ogenblikken om de leden de gelegenheid te geven de heer Schouw geluk te wensen met zijn maidenspeech.

**

Na hervatting wordt de vergadering van 12.55 uur tot 13.45 uur geschorst.

!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming** over:
- **de motie-Jurgens c.s.**, ingediend bij het debat over de Europese Conventie inzake **meerderheidsbesluitvorming financiële perspectieven** (28473, nr. 16).
(Zie de vergadering van 17 juni 2003).

In stemming komt de motie-Jurgens c.s. (28473, nr. 16).

De voorzitter: Mij is gevraagd om heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, aan dit verzoek te voldoen.
**

Daartoe wordt besloten.

De heer Jurgens (PvdA): Voorzitter. Twee weken geleden is deze motie aangehouden, met name op verzoek van de CDA-fractie. Zij wilde bestuderen of zij daar alsnog mee kon instemmen. Uit de ondertekening van de motie door de heer Van de Beeten blijkt dat dit het geval is. Dit blijkt eveneens uit een toevoeging, waarbij het over het meerjarenbegrotingsplafond van de Europese Unie gaat. De motie gaat ervan uit dat dit voortaan bij gekwalificeerde meerderheid moet worden vastgesteld binnen de Europese Unie. De verfijning die is aangebracht op verzoek van de CDA-fractie, die de motie nu mede ondersteunt, is dat het niet om een gewone gekwalificeerde meerderheid zal gaan, maar om een versterkte gekwalificeerde meerderheid. Daarover is in de Conventie beraadslaagd; een dergelijke vorm is destijds niet in de Conventie aangenomen. Ik sluit niet uit dat de Intergouvernementele Conferentie die in het najaar over de Conventie zal spreken, wel tot een dergelijke verfijnde vorm zal kunnen besluiten. Zodoende kunnen onderwerpen als de uitzending van militairen, waarvoor tot nu toe de unanimitieit is gehandhaafd, daaronder worden geschaard. Dit dient ter voorkoming van de mogelijkheid dat een klein land de beslissing van de zeer grote meerderheid van de Unie blokkeert en daarmee de andere chanteert; dit is thans vooral een probleem. De motie was in de oorspronkelijke vorm door mij en door de heren Platvoet en Kohnstamm ondertekend. De ondertekening van de heer Van de Beeten is toegevoegd aan de gewijzigde motie, die ik bij dezen indien.

De heer Van de Beeten (CDA): Voorzitter. De heer Jurgens is iets te ruim geweest door in de toelichting op deze motie te spreken over de uitzending van militairen. Dat valt in de visie van de CDA-fractie zeker niet onder de werking van deze motie.

De heer Jurgens (PvdA): Ook wat mij betreft niet. Dat is gebeurd, omdat ik heb geprobeerd uit te leggen dat in de Conventie is gesproken over een versterkte vorm die mogelijkheden kan bieden voor een aantal onderwerpen die uiterst gevoelig liggen. Daar valt de uitzending van

militairen onder. In dezen gaat het uitsluitend over het financiële begrotingsplatform van de Europese Unie en zeker niet -- zover zijn wij namelijk nog lang niet -- over militairen.

Ik sta dus achter de door de heer Van de Beeten aangebrachte correctie.

De **voorzitter**: De motie-Jurgens c.s. (EK 2002-2003 28473, 158j) is in die zin gewijzigd, dat zij thans luidt:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het Presidium van de Conventie in zijn voorstellen aangaande financiën van de Unie erin is geslaagd de begrotingsprocedure aanzienlijk te vereenvoudigen en de zeggenschap van het Europees Parlement over de jaarlijkse begrotingsprocedure aanzienlijk te versterken;

van mening dat de belangen voor Nederland als relatief grootste nettobetaler aan de Unie groot zijn;

van mening dat de door het Presidium voorgestelde besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid in de Raad en medebeslissing van het Europees Parlement in lijn is met de Nederlandse inzet die gericht is op het versterken van de communautaire methode;

van mening dat deze vorm van besluitvorming geen nadelige gevolgen zal hebben voor het Nederlandse belang, zeker niet wanneer het zou gaan om een versterkte gekwalificeerde meerderheid zoals deze in de conventie is voorgesteld, doch niet aanvaard,

verzoekt de regering haar verzet tegen het invoeren van besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid op het gebied van de meerjarige financiële perspectieven van de Unie te staken, indien het gaat om een versterkte gekwalificeerde meerderheid.

Zij krijgt nr. 158s (EK 2002-2003 28473).

Ik stel voor, nu te stemmen over deze motie.
**

Daartoe wordt besloten.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Ik wil de heer Jurgens een vraag stellen.

De **voorzitter**: U mag een korte vraag stellen, louter ter informatie. Wij gaan nu gaan debat aan.
**

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Het is van belang voor de bepaling van ons stemgedrag. Wordt met aanvaarding van deze motie aan de regering een verzoek gedaan om in te stemmen met een bepaalde

stemmingsmethode die nog nergens is beschreven, maar wel ergens heeft gefigureerd in de gedachteswisselingen ter Conventie? Ik zie de heer Jurgens knikken, dus dat is zo. Op welke wijze en wanneer zou de regering die motie dan moeten uitvoeren?

*N

De heer **Jurgens** (PvdA): De laatste vraag is het meest pertinent. Dit moet plaatsvinden tijdens de Intergouvernementele Conferentie die in het najaar zal plaatsvinden en waar het verdrag zal worden vastgesteld; nu is er slechts sprake van een ontwerpverdrag. Tijdens de behandeling van het ontwerpverdrag is over zo'n versterkte gekwalificeerde meerderheid uitvoerig gesproken. De heer Van der Linden kan daarvan getuigen als lid van de Conventie. Ik verwacht dat dit terugkomt op de IGC. In dat geval zou de Nederlandse regering kunnen afstappen van haar starre houding op dit punt en dit compromis tussen normale gekwalificeerde meerderheid en unanimititeit aanvaarden.

Voorzitter. Drie leden van mijn fractie willen anders stemmen. Moet ik daarvoor een aparte stemverklaring afleggen, of kan ik dat nu vast toelichten?

De **voorzitter**: Het is mij wel zo lief als u dat nu vast doet.
**

De heer **Jurgens** (PvdA): Drie leden van mijn fractie kunnen hun steun niet aan de motie geven. Hoewel zij zich realiseren dat er nog stemming over het verdrag zal plaatsvinden, vinden zij het te vroeg om een verdere overdracht van bevoegdheden te vragen, en vinden zij het een verkeerd signaal om dit te doen zonder dat er een brede maatschappelijke discussie over Europa heeft plaatsgevonden, afgerond door een referendum.

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.
**

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. De leden van de VVD-fractie zijn van mening dat zij op dit moment de consequenties van de motie, ook in gewijzigde vorm, niet kunnen overzien. Om die reden zullen zij tegen de motie stemmen.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Mijn fractie was niet voor de eerste variant van de motie en zal ook niet voor de tweede variant stemmen. Ik zal straks niet vragen om hoofdelijke stemming, maar ik wil de heer Jurgens nog wel vragen wie die drie verstandige leden van de PvdA-fractie zijn. Anders is dat niet duidelijk; misschien kunnen zij zwaaien: wij horen bij de tegenstemmers.

De **voorzitter**: Ik stel voor, te stemmen bij zitten en opstaan en vraag de leden die voor de gewijzigde motie zijn, op te staan.

**

In stemming komt de gewijzigde motie-Jurgens c.s. (28473, nr. 158s).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA minus drie leden, het CDA, GroenLinks, D66 en de Onafhankelijke Senaatsfractie voor deze gewijzigde motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

Voorzitter: Schuurman

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel **Raming der voor de Eerste Kamer in 2004 benodigde uitgaven, alsmede aanwijzingen en raming van de ontvangsten (EK 2002-2003, nr. 182)**

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. Het doet mij deugd om via u als eerste inzake de raming van de uitgaven der Eerste Kamer 2004 het woord te mogen richten aan de nieuwe voorzitter van onze Kamer, die nu ook voorzitter is van onze Huishoudelijke commissie. Ik heb begrepen dat wij meestal niet zo uitgebreid hierbij stilstaan. Het is hopelijk illustratief voor het nieuwe regime dat onder de nieuwe voorzitter zal ingaan in de Eerste Kamer dat wij gebruik maken van deze gelegenheid om nader stil te staan bij ons functioneren.

In reactie op de lijst van vragen en antwoorden van juni 2003 hadden de leden van de PvdA-fractie nog enkele vragen aan de Huishoudelijke commissie. De vragen betroffen in hoofdzaak een terugblik en een vooruitblik. De terugblik is vooral gericht op de voorgangers van de nieuwe voorzitter, maar de vooruitblik is eens te meer interessant, omdat wij met optimisme en enthousiasme de nieuwe werkwijze tegemoet zien die wij wellicht kunnen invoeren, gelet op de staat van dienst van de nieuwe voorzitter en de persoonlijke gedachteswisseling die wij met haar mochten hebben.

In antwoord op onze vragen over de gebrekkige administratieve organisatie en de benodigde ontwikkeling van prestatie-indicatoren voor het koppelen van prestaties en middelen, verwijst de Huishoudelijke commissie naar de antwoorden 1 en 2 op de vragen van het CDA. Daarin stelt de Huishoudelijke commissie dat in de Eerste Kamer geen sprake is van een beleid dat in een later stadium te toetsen valt, maar dat er wel sprake is van een wens naar grotere transparantie. De Huishoudelijke commissie stelt verder voorstander te zijn van kwaliteitsbeleid dat richtinggevend is voor de inrichting en het functioneren van de ambtelijke organisatie.

Leden van de PvdA-fractie vroegen zich af waarom zich de wettelijke taken van de Eerste Kamer niet zouden lenen voor een uitwerking, aan de hand waarvan

ook het bestuurlijke functioneren van de Kamer te evalueren zou zijn. De functie van de Eerste Kamer als Kamer van reflectie zou immers gerelateerd kunnen worden aan resultaten die bijvoorbeeld zijn af te leiden uit de uiteindelijke teksten van afgehandelde wetsvoorstellen. Er zou geregistreerd kunnen worden tot welke concrete wijzigingen in de uiteindelijke wetsteksten de beraadslagingen in onze Kamer aanleiding hebben gegeven. Dat zou vervolgens mede in verband kunnen worden gebracht met de doorlooptijden en de procedures die wij hebben gevolgd bij de afhandeling van wetten. Bij een dergelijke wijze van aanpak zou een kwaliteitsbeleid zich niet hoeven te beperken tot de ambtelijke organisatie, maar zou zich ook kunnen richten op ons bestuurlijk functioneren. Kan de Huishoudelijke commissie hierop een reactie geven?

Voorts bevatten de antwoorden geen informatie over de vraag waarom de Eerste Kamer volgens de ARK van alle Hoge Colleges van Staat en Kabinetten het minst vergevorderd is als het gaat om VBTB. Onbeantwoord bleven ook onze vragen over het overleg met de minister van BZK en de Hoge Colleges van Staat en Kabinetten dat de Tweede Kamer per brief van 12 juni 2003 is toegezegd over de VBTB-procedure bij ons. Is daarop alsnog een reactie mogelijk?

Wij moeten ons niet met een jantje-van-leiden afmaken van het commentaar van de Algemene Rekenkamer. Het is juist een goede gelegenheid om, mede naar aanleiding van dat commentaar, kritisch te kijken naar ons eigen functioneren. Het kan geen kwaad om een nadere onderbouwing aan te dragen voor en om concrete antwoorden te geven op de steeds terugkerende vraag naar het bestaansrecht van deze Kamer.

Er zijn in het afgelopen jaar drie afzonderlijke opdrachten verstrekt aan externe bureaus voor respectievelijk een informatieplan, de administratieve organisatie en competentieprofielen. De beantwoording van de vragen hierover geeft ons eveneens aanleiding tot het stellen van nadere vragen. Hoe komt het dat de voortgang van de drie externe trajecten nog niet zodanig is dat van een afgerond geheel kan worden gesproken? Hoe komt het dat de samenhang naar niet wens is? Is de keuze voor drie afzonderlijke trajecten met drie verschillende bureaus niet vragen om moeilijkheden? Is het bewaken van de samenhang aan een van die drie bureaus opgedragen?

De Huishoudelijke commissie stelt dat, ondanks een aantal gesprekken met medewerkers van de externe bureaus, het eerste concept voor de beschrijving van de administratieve organisatie niet voldeed aan de verwachtingen en dat daarom in maart 2003 is besloten om de beschrijving vooralsnog niet af te ronden. Dat is een intrigerende mededeling. Wat is de reden voor deze gang van zaken? Waar liggen de oorzaken voor het stagneren van dit proces? Wie heeft concreet gefungeerd als opdrachtgever of als aanspreekpunt voor het onderzoeksteam? Welke kosten zijn met dit traject gemoeid? Zijn deze middelen verloren gegaan of wordt het traject op een later moment afgerond? Bij de beantwoording van vraag twee blijkt dat de competentieprofielen inmiddels wel zijn opgesteld. Wij krijgen echter geen nadere informatie over het

informatieplan. Is dat afgerond? Hoe staat het met de kosten van deze twee trajecten? Blijkens het antwoord van de Huishoudelijke commissie is de veel hoger uitgevallen besteding van de Kamer mede aan deze drie externe opdrachten te wijten.

Over de samenwerking met de Tweede Kamer ter bundeling van krachten bij de ambtelijke ondersteuning inzake zaken die de EU betreffen, deelt de Huishoudelijke commissie mede dat de betrokken ambtenaren die in dienst zijn van de beide Kamers aan het te vormen expertisecentrum PECE zullen worden uitgeleend. Op welke wijze krijgen de aansturing en het management vorm en welke invloed zal de Eerste Kamer daarop hebben? Op welke wijze wordt gewaarborgd dat de goede dienstverlening gecontinueerd blijft? Juist gelet op het feit dat EBK zo positief is geëvalueerd, lijkt het ons niet onbelangrijk dat wij daar goed op letten. Schaalvergroting ter bundeling van krachten en ter verbetering van de efficiency is een groot goed, maar de ervaring leert dat tegelijkertijd het risico bestaat dat de kleinere partij de sturing kwijtraakt. Het gevaar bestaat dat deze verdrinkt in de wensen van de grotere partners.

Het volgende punt betreft de organisatie van de beveiliging. De Huishoudelijke commissie wijst op bladzijde acht van de lijst van vragen en antwoorden op de beantwoording van de vraag van de SP-fractie over het masterplan voor de verbetering van het Kamergebouw. Daarin staat dat de doorlichting van eerder ontwikkelde plannen plaatsvindt en dat gewenst is om "zoveel mogelijk aan te sluiten bij de thans bestaande wensen en eisen op dit beleid." Hieruit is naar de indruk van de PvdA-fractie niet voldoende af te leiden welke overwegingen aan de orde zijn bij het verbeteren van de beveiligingsorganisatie in het Eerste-Kamergebouw, mede in relatie tot die van de Tweede Kamer en het ministerie van Algemene Zaken.

Kan de Huishoudelijke Commissie de meest actuele stand van zaken in de meningsvorming over de organisatie van de beveiliging van het gebouw schetsen?

Vervolgens heb ik een klein vraagje naar aanleiding van bladzijde 9 van de lijst van vragen en antwoorden, betreffende het antwoord op vraag 23 van de fractie van de SP. Daar antwoordt de Huishoudelijke Commissie op de vraag over de fractieondersteuning dat op dit moment de volgende partijen gebruikmaken van de regeling fractieondersteuning: CDA, VVD, PvdA, GroenLinks, ChristenUnie en OSF, en dat zij daarvoor fractiemedewerkers in dienst hebben genomen enz. Wij hebben echter, bij ons weten, als PvdA-fractie nog geen medewerkers in dienst genomen. Dat is tevens mijn vraag over dit antwoord: het spoort niet helemaal met wat er in onze fractie bekend is ten aanzien van in dienst genomen medewerkers.

Tot slotte heb ik een vraag naar aanleiding van het antwoord op de vraag van de SP, eveneens op blz. 9, over de prijzen in onze lunchkamer. De SP-fractie had gevraagd de prijzen wat meer marktconform te maken. De Huishoudelijke Commissie deelt daarop mede dat zij het niet bezwaarlijk vindt als maximaal eenmaal per week tegen kostprijs de lunch hier wordt genuttigd. Vervolgens wordt medegedeeld dat als een marktconforme prijs zou

worden berekend, de Kamer een BTW-administratie zal moeten voeren. Wij hebben begrepen dat dit laatste klopt, maar wij dringen er toch bij de Huishoudelijke Commissie op aan om eens meer ten principale hierbij stil te staan en nog eens goed te overwegen of er geen andere mogelijkheden zijn te vinden om die prijzen wat dichter bij reële prijzen te brengen zonder in die bureaucratisch-administratieve rompslomp te vervallen.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter, zo bent u weg en zo bent u weer terug -- dat gaat snel hier -- maar nu zit de Voorzitter van de Eerste Kamer aan de andere kant van de zaal.

Voorzitter. Democratie heeft haar vele opbrengsten, maar zij heeft ook af en toe haar prijs en dat zien wij hier bij de Raming waar de kosten voor de Eerste Kamer in beeld worden gebracht: 8 miljoen euro. Er zullen mensen in het land zijn die zeggen: sjonge, dat is een hoop geld! Maar daar wordt ook aardig wat voor gedaan: 269 wetten hebben wij in de afgelopen periode daarvoor aangenomen en dat is zo'n 30.000 euro per wet. Nu, daar doen zij het aan de overkant absoluut niet voor. In die zin zijn wij, als er marktconforme prijzen voor wetten gerekend zouden worden, een stuk lucratiever dan de Tweede Kamer. U mag daaruit afleiden dat mijn fractie geen problemen heeft met de kosten die dit deel van de democratie oplevert. Dat is echter iets anders dan de discussie over dit deel van de volksvertegenwoordiging.

Ik dank de Huishoudelijke Commissie voor de gegeven antwoorden op mijn vragen. Ik heb er nog een paar over. Ik begrijp goed dat afgezien is van volumekortingen op het budget van de Eerste Kamer. Dat lijkt mij erg verstandig. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat er wel naar een efficiencykorting wordt gestreefd. Nu is dat altijd een nobel streven, maar wat denkt de Huishoudelijke Commissie: wordt dat ook realiteit en zien wij dat straks in de realisatie terug of is het alleen maar een mooi voornemen? Ik kan mij namelijk nog niet zo goed voorstellen waar het dan allemaal efficiënter gaat worden. Ik vind dat het goed is om zuinig te zijn, maar het is uiteindelijk weinig nuttig om gierig te zijn en daar doet mij die efficiencykorting wel een beetje aan denken.

Wij hebben afgesproken dat wij in het najaar gaan praten over maatregelen om de werkwijze van deze Kamer wellicht een beetje te verbeteren en de Kamer wat beter toegankelijk te maken, zowel in haar commissievergaderingen, alsook in cyberspace. Is het dan niet verstandig om daar iets voor te ramen? Want anders leidt het er volgens mij toe dat wij dit najaar besluiten nemen die pas in 2005 voor het eerst uitgevoerd kunnen worden. Ik zou derhalve aan de commissie willen vragen of het niet beter is om daar een bedrag voor op te nemen.

Ik had er al meteen een dekking voor gezien. Laten wij de vergoeding voor de leden een stuk verlagen, want de beloning hier is toch vooral de eeuwige roem en eer. Die vergoeding kan dan ook wel wat lager. Maar wat schetst mijn verbazing als de Huishoudelijke commissie mij vertelt: jammer, beter staatsrecht leren; de Eerste Kamer heeft geen recht van initiatief en van amendement. Wij zijn dus hulpeloos overgelaten aan de beslissingen van de Tweede Kamer. Misschien kan de voorzitter van de Eerste

Kamer een briefje naar de collega aan de overkant schrijven dat wij niet akkoord gaan met een wetsvoorstel dat voorziet in het handhaven van de vergoeding voor de leden van de Eerste Kamer, maar dat wij alleen akkoord kunnen onder het beding dat die vergoeding met 10% wordt gekort. Dat geeft een mooi voorbeeld aan de rest van het land dat, als je maar wilt, je het best wat minder aan kunt doen.

Ik wil van de gelegenheid gebruikmaken om de complimenten over te brengen voor de website en het deel Europoort. Als een digibeeet zoals ik daarmee uit de voeten kan, wordt er goed werk geleverd. Ik hoop dat die ontwikkeling in de komende tijd doorgaat en dat daardoor de papieren ontwikkeling kan worden getemperd. Ik vind het wat koddig: als je hier binnenkomt, pakt iedereen een grote doos die hij vervolgens wegdoet. Het zal allemaal wel zo moeten, maar het ziet er niet uit. Het is maar goed dat dit deel niet in het openbaar wordt uitgezonden via internet, want anders zouden wij nog wel wat opmerkingen krijgen.

Ik wil ook van deze gelegenheid gebruikmaken om mijn complimenten overbrengen aan het personeel, zonder wie wij allemaal hulpeloos zouden rondlopen door dit gebouw. Ik heb er dan ook met genoeg kennis van genomen dat de salariering, de vergoedingen en waarderingen zijn aangepast, met name in de lagere schalen. Zoals u weet, werken de mensen met de laagste inkomens meestal het hardst.

Ik begrijp dat de Huishoudelijke commissie het niet nodig vindt om de voorzitter een dienstfiets te geven. Ik had voorgesteld dat, nu de voorzitter niet meer in Brabant maar in Den Haag woont, zij in plaats van met een dienstauto met een dienstfiets toe zou kunnen. De commissie laat mij weten dat de voorzitter al een fiets heeft en van een dienstfiets geen gebruik hoeft te maken. Als die soberheid de Huishoudelijke commissie blijft kenmerken, dan heb ik er alle vertrouwen in.

Mevrouw **Bemelmans-Vidéc** (CDA): Voorzitter. In haar rapport bij het jaarverslag 2003 van de Hoge Colleges van Staat prikkelt de Algemene Rekenkamer dit huis nog eens om zich te bezinnen op de ambities inzake een verantwoording in het licht van de VBTB-doelstellingen. De Rekenkamer geeft weliswaar aan rekening te willen houden met de bijzondere positie van de Hoge Colleges van Staat, waarbij een presentatie van de verantwoording in termen van beleidsdoelen, prestaties en ingezette middelen niet altijd voor de hand zou liggen; anderzijds noemt diezelfde Rekenkamer het jaarverslag van de Nationale ombudsman als een voorbeeld van wat haalbaar is en dus nastrevenswaardig zou kunnen zijn. Ook voor de ombudsman geldt dat de vraag en dus de realisatie van doelstellingen in vele opzichten afgeleid is. Immers, dat is het belangrijkste argument in de raming, waarin de Huishoudelijke commissie spreekt van een afgeleide doelstelling: de leden van de Eerste Kamer in staat te stellen hun wetgevende en beleidscontroleerende taak naar behoren te vervullen. De wijze waarop deze doeleinden worden bereikt, vloeit voort uit het werkaanbod van de Eerste Kamer en de wensen van haar leden bij het vervullen van hun taken, aldus de commissie.

Die wijze waarop wordt niet nader geoperationaliseerd. Het lijkt erop dat de Huishoudelijke commissie veronderstelt dat, indien er geen door de ambtelijke organisatie geïnitieerd extern beleid is, met andere woorden wanneer het niet mogelijk is voor de ondersteunende organisatie zelf accenten en doelen te bepalen voor de wijze van opereren van het politieke orgaan dat de Eerste Kamer is, er derhalve geen verantwoording volgens de discipline van de VBTB-operatie mogelijk zou zijn.

In de doelstelling tot optimalisering van de ondersteuning van het functioneren van het politieke orgaan dat de EK is, en in de facilitering van de politieke prioriteiten van dit huis is echter evenzeer een doel gelegen, namelijk de doelstelling van wat het interne management, als afgeleide van het door het politieke orgaan geformuleerde beleid dat op optimale externe effectiviteit is gericht, aan eigenstandige betekenis heeft. Met andere woorden, er is wel degelijk ruimte voor een verantwoording in doelen, middelen en prestaties die zijn gericht op het interne management van de organisatie. Dat veronderstelt inderdaad, zoals de Huishoudelijke Commissie in de beantwoording van de door mijn fractie gestelde vragen memoreert, een kwaliteitsbeleid waarin de centrale normen, criteria en daarmee de prioriteiten voor de organisatie en voor het functioneren van de organisatie zijn neergelegd. Het zal duidelijk zijn dat hier een nauwe relatie moet worden gelegd met de beschrijving van de functies, de competenties en de administratieve organisatie.

De Kamer heeft een dergelijke uitgewerkte beleidsvisie nodig om het feitelijk functioneren van de ambtelijke organisatie en de daaraan toe te kennen gelden te kunnen beoordelen. Kan de Huishoudelijke Commissie aangeven welke ambities zij koestert en op welke termijn zij deze denkt te kunnen verwezenlijken?

Als voorbeeld van een prioritering in de ambtelijke organisatie en functietoekenning kan worden genoemd de ondersteuning van de respectievelijke Kamercommissies. Blijkens de evaluatie functioneert het EBK goed. Dat is buitengewoon belangrijk, gezien de ontwikkelingen op het Europese bestuursniveau. Er zijn echter ook andere commissies die dringend verleggen zitten om vormen van ondersteuning. Ik noem een voorbeeld. Tijdens het debat over de voorzittersverkiezing is gememoreerd dat het wenselijk zou zijn dat de activiteiten van de werkgroep kwaliteit wet- en regelgeving worden uitgebreid. Dat vraagt uiteraard om een versterkte ambtelijke ondersteuning. De wens tot uitbreiding van de activiteiten van de werkgroep is natuurlijk onderwerp van politieke wilsvorming. De eisen die de ambtelijke organisatie wenst te stellen aan de kwaliteit van de ondersteuning, zijn echter onderwerp van intern beleid en management. In dit verband stel ik een vraag die betrekking heeft op de beantwoording van vraag 11, gesteld door de VVD-fractie.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Mevrouw Bemelmans legt het accent nogal op de ambtelijke organisatie. Betekent dit dat wat haar betreft het bestuurlijk functioneren geen

onderdeel uitmaakt van een dergelijke evaluatie en exercitie?

Mevrouw **Bemelmans-Videc** (CDA): Het organiseren van de Eerste Kamer als politieke organisatie wordt in belangrijke mate bepaald door factoren, door contextuele beïnvloeding, door beïnvloeding vanuit de politieke wilsvorming in de Kamer zelve, die je vooraf bezwaarlijk geheel kunt afdekken met een beschrijving van de doelstellingen. Daarbij kun je een aantal kanttekeningen plaatsen. Er kunnen prestaties zijn die verband houden met het functioneren, die daarvoor indicatief kunnen zijn, maar nooit als doorslaggevende waardering kunnen gelden. Ik denk bijvoorbeeld aan het aantal behandelde wetsvoorstellen, dat door vele factoren wordt bepaald, ook andere factoren dan wat een organisatie politiek of ambtelijk kan verantwoorden. Er is bepaaldelijk een grens als het gaat om de formulering van doelstellingen inzake de externe politieke effectiviteit van dit huis.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Is mevrouw Bemelmans dan wel van mening dat een dergelijke exercitie ertoe kan leiden dat dit meegenomen kan worden in de bestuurlijke beraadslagingen? Een kwantitatieve opsomming kan geen eindoordeel geven, maar kan wel een onderdeel zijn van beraadslagingen op bestuurlijk niveau in ons eigen midden over de manier waarop wij aankijken tegen ons functioneren en hoe wij dat zouden kunnen verbeteren.

Mevrouw **Bemelmans-Videc** (CDA): Maar natuurlijk, dat blijft altijd open voor discussie. Een Kamer die zichzelf serieus neemt, beziet haar functioneren voortdurend, daarbij lettend op alle aspecten.

De Huishoudelijke Commissie haakt in op de beantwoording van vraag 11, een vraag van de VVD-fractie. Begrijp ik de beantwoording goed dat de besluitvorming over een verdergaande bundeling van de krachten in een parlementair expertisecentrum, waarbij het EBK zal worden ingezet, nog ten principale zal plaatsvinden in deze Kamer?

De internationale parlementaire representatie, in het kader van een veeltal van internationale gremia, met toenemend zware accenten bij de Europese representatie, vraagt steeds meer tijd en inzet van leden van dit huis. Daarbij heb ik het niet zozeer over incidentele reizen en conferenties, maar over veeleisende officiële taken, zoals voorzitterschappen en rapporteurschappen. Voor sommige van deze functies is een tijdsbeslag van 30 à 50 dagen per jaar niet ongebruikelijk. In het afgelopen jaar hebben wij voorbeelden gezien van een inzet die nog veel meer tijd vroeg. Daarvoor ontvangen betrokkenen geen vergoeding, anders dan een vergoeding van de reiskosten, en een veelal ontoereikende vergoeding van de verblijfskosten. Tweede-Kamerleden krijgen zoals bekend wel een additionele presentievergoeding. Vroeger gold dit ook voor de leden van de Eerste Kamer, maar dit is acht jaar geleden om administratieve redenen afgeschaft, in het kader van het vervallen van de koppeling van vergoedingen met presentie. Met het toenemende belang van sommige parlementaire internationale activiteiten zou wat ons betreft een heroverweging van die beloning voor de hand

liggen, ook al omdat de huidige regeling kan resulteren in een selectie van personen voor deze taken, die het zich financieel kunnen veroorloven.

Ik heb eerder al een verzoek gedaan om een onderzoek naar de bestaande vergoedingsregeling, welk verzoek ik bij dezen herhaal. De CDA-fractie zou aan de Huishoudelijke Commissie willen vragen, toe te zeggen dat zij een onderzoek doet naar de feitelijke belasting, verbonden met genoemde functies, de daarmee verbonden thans bestaande reis- en verblijfskostenvergoedingen, om daarna met een voorstel te komen voor een redelijke, aanvullende vergoedingsregeling voor die diverse functies.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Voorzitter. Binnen de ambtelijke organisatie van deze Kamer functioneert sedert enkele jaren het EBK. Als ik zeg dat de ondersteuning van dit bureau van de zijde van de leden grote waardering ondervindt, druk ik mij nog redelijk eufemistisch uit. Ik heb mij zelfs laten vertellen dat men aan de overzijde bij tijd en wijle met jaloerse blikken naar de kwaliteit van de ondersteuning van dit bureau kijkt.

Dit zo zijnde, kun je de stelling huldigen: "Never change a winning team". Edoch, de toelichting op de raming 2004 geeft aan: "Eind 2002 is besloten te komen tot een vorm van samenwerking met de Tweede Kamer op het gebied van Europa. Teneinde dit te bereiken, is overgegaan tot de oprichting van het Parlementair Expertisecentrum Europa (PECE)". Voor alle duidelijkheid: ik wil het hier en nu niet hebben over het wel of niet inruilen van het EBK voor het PECE. Ik wil het hebben over twee andere vragen: wie beslist op welk moment over wat in deze Kamer, en in hoeverre houden wij ons in dit huis aan afgesproken procedures?

Het antwoord van de Huishoudelijke Commissie op de door mijn fractie gestelde vragen bij de schriftelijke voorbereiding begint met, ik citeer: "In de vorige zitting is op 8 oktober 2002 door de toenmalige Huishoudelijke Commissie, daarin geadviseerd door de toenmalige griffier, besloten tot een verdergaande bundeling van krachten van de ambtelijke ondersteuning van de Eerste en de Tweede Kamer op het terrein van de Europese Unie. Deze bundeling zal haar beslag krijgen in de vorm van een gezamenlijk expertisecentrum (PECE)".

Mijn eerste vraag aan de Huishoudelijke Commissie is: wat heeft zij nu eigenlijk besloten? Is het alleen maar een besluit tot verdergaande bundeling van krachten of is het toch meer? Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat er, in ieder geval impliciet, besloten is tot de oprichting van een PECE. Dit wordt overigens door het vervolgtraject ook bevestigd.

Mijn tweede, hiermee samenhangende, vraag is of de Huishoudelijke Commissie wel bevoegd is tot het nemen van besluiten met een zo vergaande strekking. Ik heb er het Reglement van orde van deze Kamer nog eens op nagelezen en kom op grond daarvan tot de conclusie dat de bevoegdheden van de Huishoudelijke Commissie toch redelijk beperkt en beknopt zijn, althans ik kan nergens vinden dat zij bevoegd is tot het nemen van beslissingen met een omvang die het hier betreft.

Blijkbaar voelt de Huishoudelijke Commissie die zelf ook wel een beetje aan, want in haar reactie op de schriftelijke inbreng van mijn fractie schrijft zij, ik citeer nogmaals: "Deze informatie" -- over PECE -- "is de Kamer verschaft met het oogmerk haar inzicht te geven in de hoofdlijnen van deze vorm van samenwerking tussen de beide Kamers en" -- en dan komt het -- "met het oog op de besluitvorming ten principale in de Eerste Kamer over het gezamenlijk expertisecentrum".

Voorzitter, begrijp ik het goed? Betekent dit dat wij, als wij nu instemmen met de voorliggende raming, dan impliciet of expliciet ook akkoord gaan met de oprichting van een PECE? Als dat zo is, en ik kan het niet anders duiden, dan klemmt te meer de vraagstelling van mijn fractie in de schriftelijke voorbereiding, hoe dit zich verhoudt tot de procedure van besluitvorming tot nu toe. De Huishoudelijke Commissie heeft deze vraag van mijn fractie bij de schriftelijke inbreng niet beantwoord en daarom stel ik de vraag nogmaals.

Met verwijzing naar de korte aantekeningen van het College van Senioren van 11 februari 2003 en 15 april 2003 valt de conclusie te trekken dat de besluitvormingsprocedure rond PECE ongeveer als volgt is. Er komt een notitie waarin de benodigde capaciteit, de verdeling van competenties en de verschillende vormen van samenwerking met de Tweede Kamer preciezer zullen worden beschreven. Kort samengevat: wij gaan in de betreffende vaste commissies en in het College van Senioren nog praten over diverse zaken rondom PECE en dan volgt uiteindelijk de definitieve besluitvorming. Maar uit de Raming 2004 en de reactie op de schriftelijke inbreng van mijn fractie lees ik dat die procedure blijkbaar nu is omgekeerd. Wij besluiten nu of wij bekrachtigen het al dan niet legitieme besluit van de Huishoudelijke Commissie en daarna praten wij verder over de verschillende vormen van uitwerking.

Ik wil niet verhelen dat mijn fractie grote moeite heeft met zowel de bevoegdheden die de Huishoudelijke Commissie zich in dezen schijnt te hebben aangemeten, alsook met de gevolgde procedure. Wij wachten dan ook met meer dan gewone belangstelling de antwoorden van de Huishoudelijke Commissie af.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. Misschien is het goed om te beginnen met de vaststelling dat de Eerste Kamer, gezien in internationaal perspectief, een uiterst sober functionerend parlementair orgaan is. Je moet je afvragen of dat goed is of niet. Als je voorstander bent van opheffing van de Eerste Kamer, wat mijn fractie is, kun je de stelling betrekking: hoe soberder, hoe zuiniger, hoe beter. Maar wij vinden dat toch niet de juiste stelling. Onze opvatting is dat juist een assertieve, alerte en actieve Eerste Kamer nodig is, juist als je vindt dat zij opgeheven moet worden, want hoe actiever, hoe assertiever de Eerste Kamer zich opstelt, hoe breder ook het geluid zal zijn, met name aan de overkant, om haar op te heffen.

Dat is ons algemene uitgangspunt bij de vraag wat wij van deze raming vinden. Net als de anderen dank ik de Huishoudelijke Commissie voor de beantwoording van de

door mijn fractie gestelde vragen. Ik zal nog een paar aanvullende opmerkingen maken.

Over de VBTB-operatie, van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording, een breed offensief om planning en control in de werkwijze van de departementen te brengen, wordt terecht door de Algemene Rekenkamer gesteld dat die techniek niet volledig van toepassing kan zijn op een politiek orgaan zoals de Eerste Kamer. Wij delen die opvatting. Het zou goed zijn als in de volgende raming niet steeds wordt gepingpongd met het begrip VBTB, waar wij toch niet aan kunnen of willen voldoen, omdat naar onze overtuiging een politiek orgaan een eigen dynamiek heeft die niet te vangen valt in dit soort doelstellingen. Misschien moeten wij aangeven welke deelaspecten wel of niet bruikbaar zijn, in plaats van de schijn te laten bestaan dat wij daaraan kunnen voldoen.

De Huishoudelijke Commissie stelt terecht dat het vooral gaat om het functioneren, de transparantie en de kwaliteit van de ambtelijke organisatie. Die kwaliteit wordt niet operationeel gemaakt in de voorgelegde stukken. De CDA-fractie heeft hierover ook een vraag gesteld. Er wordt verwezen naar het plan van aanpak "Investeren in samenspel", waarin een groot aantal verbeteringen worden voorgesteld, waarbij de nieuwe griffier een rol gaat spelen.

Er is afgesproken dat de Huishoudelijke Commissie en het College van Senioren in het najaar tot besluitvorming komen. Wij vinden het hoognodig dat er meer druk op de ketel komt, omdat de discussie te lang voortsleept. Wij vinden ook dat er te veel is gewinkeld bij externe adviseurs, zoals mevrouw Tan zei. Ik ga hier even op in. Wij vinden dat de regie van het proces niet bij een extern bureau gelegd moet worden. Het is cruciaal dat de Huishoudelijke Commissie zelf de regie houdt van het veranderingsproces. Dat moet je ten principale niet uitbesteden. Het feit dat de beschrijving van de administratieve organisatie door een extern bureau schipbreuk heeft geleden, is tekenend voor het verleden, maar hopelijk niet voor de toekomst.

Wat betreft het veranderingsproces merk ik op dat het functioneren van de Eerste Kamer een aantal keren is besproken door de senioren op stranddagen. Dat heeft geleid tot een lijst verbeterpunten die de fractie van GroenLinks heeft ingediend. De Partij van de Arbeid heeft bij de verkiezing van de voorzitter een aantal punten op papier gezet. Dat hele scala van punten hoort er in onze opvatting bij. Het gaat niet alleen om een transparantere organisatie van het ambtelijk apparaat, maar ook om een ander, eigentijds, transparanter functioneren van deze Kamer, waarvoor een groot aantal suggesties zijn gedaan die volgens ons snel hoog op de agenda moeten komen.

Als dat geld kost, is dat geen enkel probleem, zeg ik tegen de SP, want wij zijn de facto een zelfstandige begrotingsautoriteit. Dat kan dan via een begrotingswijziging. Ik heb hierover een vraag gesteld, waarbij ik refereerde aan een discussie die vorig jaar in de commissie voor Binnenlandse Zaken is gevoerd en heeft geleid tot een briefwisseling. Het leek mij dat de Huishoudelijke Commissie niet op de hoogte was van deze ontwikkeling.

Ik vind het heel vreemd dat van die discussie geen mededeling is gedaan in de toelichting op deze raming,

want ik vind het nogal een stap vooruit. Uit de brief van 12 juni blijkt dat de regering de conclusie deelt dat de Staten-Generaal een zelfstandige begrotingsautoriteit zijn.

Even heel simpel gezegd komt het erop neer dat alles wat wij voorstellen en wat financiële consequenties heeft, wordt overgenomen door de regering. De brief van 12 juni was overigens gericht aan de heer Braks, die op 12 juni natuurlijk al geen voorzitter meer van deze Kamer was. Dat is dus een behoorlijke slordigheid van het ministerie. Men had blijkbaar iets anders aan het hoofd. Wij krijgen dus voortaan ook niet meer zo'n brief waarin elk punt wordt becommentarieerd en er vervolgens staat "Het kabinet heeft hiermee ingestemd".

Voorzitter. Deze vraag hoort eigenlijk niet meer aan de orde te zijn, maar ik had het toch goed gevonden als de Huishoudelijke commissie op dat punt wat dieper was ingegaan. Dat kan wellicht in de volgende raming wel gebeuren.

Ik kom te spreken over het mislukken van het ISEK, het interne informatiesysteem. Ik was een van de vijftien vrijwillige slachtoffers die een jaar of drie geleden heeft meegedaan aan het experiment. Het ging daarbij om de mogelijkheid om digitale informatie te krijgen over de gang van zaken in deze Kamer, zoals verslagen van het college van senioren. Het destijds bedachte systeem kreeg meteen al veel kritiek. Men zei dat het eenvoudiger was om in de kelders van de Nederlandsche Bank verzeild te raken dan in het ISEK via het modem dat men erbij had gekregen. Het was zo enorm ingewikkeld. Men kon dus op voorhand aannemen dat het zou mislukken. Dat hebben wij destijds ook voorspeld. Wat wordt er nu gedaan met de conclusies van de evaluatie van het experiment? Daarover is geen enkele duidelijkheid gegeven door de Huishoudelijke commissie. Wat de toekomst betreft, verheugt het ons natuurlijk dat het gewoon een onderdeel van de site wordt waarop je met een apart wachtwoord kunt inloggen. Dat is immers de meest simpele constructie. Ik knoop hieraan het verzoek vast om met betrekking tot de stukken van de Staatsdrukkerij op dezelfde weg door te gaan. Ook wij vinden dat je elke week een lijst met alle witte stukken van de Eerste en Tweede Kamer geë-maild zou moeten krijgen, waarop je vervolgens kunt aanvinken welke je toegezonden wilt hebben. Dat zou een enorme besparing betekenen, niet alleen wat betreft het papier maar ook wat betreft je secretariële werkzaamheden. Het moet sneller die kant op in plaats van elke dag die dikke envelop met papieren waarvan 80% moet worden weggegooid.

Voorzitter. Ik rond af. Er is in de raming voorzien in fractieondersteuning. Wij hebben overigens al vier jaar een uit eigen zak betaalde fractieassistent. Wij vinden dat belangrijk. De nu voorziene fractieondersteuning is echter zeer bescheiden. Ik heb aan het begin van mijn betoog al opgemerkt dat wij bij dit soort zaken heel bescheiden zijn. Wij vinden dat wij te bescheiden zijn. Omdat fracties in deze Kamer goed tegenwicht moeten kunnen bieden aan het "geweld" van regeringszijde, vinden wij dat de Kamer een nog betere deskundige ondersteuning zou moeten krijgen. Dat kan enerzijds bijvoorbeeld via een bureau als het EBK. Voorts kan worden gedacht aan een soortgelijk bureau om de kwaliteit van de evaluatie van de wetgeving

te waarborgen. Wij hechten anderzijds aan een hoger budget voor afzonderlijke fracties om beter beslagen ten ijs te kunnen komen. Wij willen de discussie dus niet stoppen bij de zeer magere fractieondersteuning die er nu is, maar wij willen die blijven voeren teneinde in de komende jaren tot een uitbreiding van die ondersteuning te komen. De beraadslaging wordt geschorst.

Aan de orde is voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Overgangswet elektriciteitsproductiesector in verband met de financiering van de tegemoetkoming aan de elektriciteitsproductiesector uit de algemene middelen en van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet omwille van de correctie van enkele tariefbepalingen alsmede in verband met een tijdelijk verbod van privatisering van netwerkbedrijven (28174).

De beraadslaging wordt hervat.

Minister **Brinkhorst**: Voorzitter. Ik stel het zeer op prijs zo kort na het aantreden van deze nieuwe Kamer met elkaar van gedachten te kunnen wisselen. Er is niet alleen een nieuwe minister. Er zijn ook verschillende nieuwe woordvoerders. Ik wil mevrouw Sylvester en de heren Doek en Schouw complimenteren met hun maidenspeech.

Dit wetsvoorstel zal hopelijk vandaag een afrondend debat zien. Onderwerp is de wijziging van de Overgangswet elektriciteitsproductiesector. Verschillende afgevaardigden hebben met veel elan gesproken. Er zijn veel misverstanden geweest. Ik begrijp dat. De Oeps is in de lange ontwikkeling van de afgelopen periode geen gemakkelijk begrip geweest. Er zijn enkele principiële discussies gevoerd, bijvoorbeeld over de totstandkoming van het wetsvoorstel, het al dan niet toepassen van terugwerkende kracht bij tarieftoezicht en het punt van de algemene voorwaarden.

Verschillende afgevaardigden hebben erover gesproken dat de Raad van State niet zou zijn gehoord. Zelfs EnergieNed heeft zich verstout om daaruit een uitstel van behandeling van het wetsvoorstel af te leiden. Ik begrijp dat. Van EnergieNed begrijp ik het niet. Het is immers van groot belang voor de energiesector dat het wetsvoorstel vandaag wordt aangenomen. Het is overigens niet juist. De principiële uitgangspunten waarop dit wetsvoorstel gebaseerd is, zijn in alle mogelijke fasen weldegelijk bij de Raad van State geweest. Dat geldt voor kwesties zoals de bakstenen, het toezicht op de tarieven, de efficiency en de privatiserings- en liberaliseringsdiscussie. Kortom, ik houd staande dat in dit wetsvoorstel geen onderwerpen aan de orde zijn waarover niet ten principale de Raad van State heeft kunnen oordelen. Ik geef echter graag toe dat het een verbrokkeld wetsvoorstel is en dat het niet altijd verbonden onderwerpen bevat. Veel woordvoerders hebben daarover gesproken. Hieraan heeft de politieke situatie van het vorige jaar zeker bijgedragen. Overigens heeft ook de overkant er het nodige toe bijgedragen, door met allerlei amendementen te komen. Die zijn mogelijk en nodig in het democratische proces tussen regering en Kamer. Die hebben echter het overzicht niet vergemakkelijkt. Uiteindelijk is ook het oorspronkelijke Oeps-voorstel daardoor vertraagd.

De heer Schouw vertelde als nieuwkomer een paar weekeinden aan de materie te hebben moeten steden. De Kamer kan nagaan waar deze minister de afgelopen tijd mee bezig is geweest! Er zijn allerlei beleidsonderwerpen geweest waarvan het om begrijpelijke redenen wenselijk was om die snel te regelen. Het veld vraagt om duidelijkheid. De consumenten hebben er recht op dat de komende ontwikkelingen tot stand komen.

Het lijkt mij goed dat ik een aantal punten doorneem, zodat de Kamer weet waar deze minister staat. In antwoord op de vraag van de heer Kox zeg ik het wetsvoorstel met volle overtuiging te verdedigen, al dan niet gestimuleerd door de heer Van der Lans en zijn opmerking over een minister voor duurzame energievoorziening. Ik zie dat als een geuzentitel. Het is aan de Kamer om aan het einde van deze vier jaar te constateren of ik die titel heb verdiend. Ik sta hier echter als minister van Economische Zaken. Daar mag geen enkel misverstand over bestaan.

De heer **Van der Lans** (SP): Begrijp ik goed dat de minister voor duurzame energie stelt dat er geen onderdelen van dit wetsvoorstel zijn die niet voorgelegd zijn aan de Raad van State?

Minister **Brinkhorst**: Ja. De hoofdonderwerpen zijn alle onderworpen geweest aan toetsing door de Raad van State. In die zin vormt dat ook een belangrijk onderdeel van de beraadslagingen.

De heer **Van der Lans** (SP): Dat is een heel rare opmerking. Het is immers heel moeilijk te bepalen wat het hoofdonderwerp van deze wet is.

Minister **Brinkhorst**: Misschien dat de heer Van der Lans naar mijn verhaal wil luisteren.

De heer **Van der Lans** (SP): De minister kan toch niet ontkennen dat het heel verstandig zou zijn geweest als op het wellicht kleinere onderdeel van de algemene voorwaarden een advies van de Raad van State zou zijn aangevraagd. Dat had ons geholpen in de afwegingen die wij hier moeten maken. Dat advies ligt er niet. Dat kan de minister toch niet ontkennen? Dat is toch onzorgvuldig?

Minister **Brinkhorst**: Er is geen sprake van onzorgvuldigheid. Er is in dit wetsvoorstel geen sprake van nieuw beleid dat niet eerder aan de orde is geweest.

Het is aan u, in subjectieve beoordeling te bepalen of u de algemene voorwaarden eronder rekent of niet.

Mijnheer de voorzitter. Omdat een aantal geachte afgevaardigden een betrekkelijke parodie van de huidige situatie heeft gegeven, hecht ik eraan in eerste instantie te zeggen waar wij vandaan komen. Met name de heren Kox en Van der Lans stellen het voor alsof wij uit een soort van paradijs komen waar het gaat om de energieproductie en de energiedistributie en dat wij op weg zijn naar verschrikkelijke monopolies waarin consumenten worden gekneveld door monopolisten met de boze bedoeling om

de consument alleen maar in een slechtere positie te brengen. De realiteit is dat er op energiegebied nog maar een jaar of zeven geleden sprake was van volstrekte monopolievorming in dit land. Op productiegebied was er een samenwerking op weg naar één groot energiekartel, de SEP, Samenwerkende Elektriciteits Productiebedrijven. De heer Ketting kan daarover meepraten. Mede geïnspireerd door Europese wetgeving zijn wij op weg naar een energiemarkt die, mits goed begeleid, een belangrijke stimulans is voor de...

De heer **Ketting** (VVD): Ik voel mij echt aangesproken als wij het over parodieën hebben, want...

Minister **Brinkhorst**: U was niet degene die ik op het oog had.

De heer **Ketting** (VVD):...de minister roept nu een periode in herinnering waarin sprake was van een kartel. De spoorwegen zijn ook een kartel en er zijn nog meer publieke functies die een concurrentieoverstijgende structuur hebben. Hij vergeet erbij te vermelden dat er in die tijd op ieder gebied, of het nu om de brandstofinzet, de tarieven of wat dan ook ging, sprake was van een overheidscontrole en -begeleiding die nu zeker in de productie totaal ontbreekt. Ik raad hem aan, dit mankement dat hij heeft verzuimd te vermelden in zijn beeldvorming mee te nemen.

Minister **Brinkhorst**: Mijnheer de voorzitter. Mijn opmerkingen waren niet zozeer gericht aan het adres van de heer Ketting. Ik realiseer mij wel een kleine provocatie mijnerzijds, maar daarbij ging het over het verleden van de heer Ketting en niet over hem als spreker voor de fractie van de VVD. Ik heb zijn betoog zeer gewaardeerd. Uiteraard kom ik op zijn kritische commentaar nog terug. Ik heb mijn opmerkingen gemaakt omdat enkele geachte afgevaardigden, nadrukkelijk niet de heer Ketting, de suggestie wekten alsof wij uit een wat paradijselijke toestand kwamen. Op productiegebied hadden wij zeker niet te maken met een vrije concurrentie, juist door de aspecten die worden genoemd. Er was bepaald geen sprake van een transparante kostenstructuur. Ik denk dat op een aantal punten de vraag van de toerekening van de kosten niet aan de orde was. Tegelijkertijd was er op het punt van de distributie sprake van een groot aantal kleine regionale koninkrijkjes die een soort van monopolie vormden waarin geleidelijk aan door de schaalvergroting die zich heeft voorgedaan, steeds forsere bedrijven zijn ontstaan die natuurlijk de concurrentie moeten aangaan.

Ik verdedig de algemene stelling dat de Europese energiemarkt die in aantocht is, mits goed begeleid, in belangrijke mate een stimulans tot stand zal kunnen brengen voor de duurzaamheid op energiegebied in Nederland. De distributiebedrijven waarover ik sprak, waren namelijk vaak niet efficiënt. Er was sprake van een overcapaciteit, de bedrijven waren niet erg klantgericht, maar spraken over aansluitingen. Ik denk dat wij in zekere zin op weg zijn en dat de eerste successen van de liberalisering zich reeds aftekenen. Ik zeg zeer uitdrukkelijk in de richting van de heer Schouw die het woord liberalisering niet gebruikte, maar sprak van

privatisering, dat er een wezenlijk verschil is tussen liberalisering en privatisering. Ook al begrijp ik dat de heer Schouw als oprecht dualist zijn eerste optreden in kritische zin bracht, toch meen ik dat het goed zou zijn geweest als hij dit onderscheid had gemaakt, want dat zou aanduiden dat hij de basisbeginselen van de verschillen tussen liberalisering en privatisering tot zich had genomen.

Dat is dus het beeld van de situatie waar wij vandaan komen. Terecht stelt de Kamer dat wij op weg moeten naar coherentie. Ik vind dat ook van groot belang.

Het verleden is immers het verleden; de toekomst is belangrijk. In grote lijnen -- al heb ik kanttekeningen gemaakt -- zie ik het als volgt. In de komende periode moeten twee belangrijke wetsvoorstellen met spoed behandeld worden. In de eerste plaats gaat het om het wetsvoorstel ter implementatie van de nieuwe Europese energierichtlijnen; die moeten uiterlijk op 1 juli 2004 zijn geïmplementeerd. In de tweede plaats gaat het om het voorstel tot het opstellen van een interventiewet ter aanscherping van de onafhankelijke positie van het netbeheer en ter versterking van de proactieve rol van de Dienst uitvoering en toezicht Energie, onder meer door middel van de introductie van boetes. Ook dat voorstel heeft, naar ik hoop, op 1 juli 2004 kracht van wet.

Ik zeg graag toe dat ik mijn uiterste best zal doen om de nog noodzakelijke wetgevingsprocessen zo transparant mogelijk te laten verlopen door de verschillende hoofdonderwerpen van de wetsvoorstellen te bespreken. Alles overwegende, dient dit wetsvoorstel te worden aanvaard ter wille van het grotere geheel. Ik hoop de Kamer hierover te informeren.

Alvorens iets over de fundamentele benadering van liberalisering en privatisering te zeggen, noem ik enkele punten die het belang van dit wetsvoorstel onderstrepen. Het gaat in de eerste plaats over de afwikkeling van de niet-marktconforme kosten. Er wordt definitief afgerekend met een van de belangrijkste aspecten van het destijds bestaande kartel, de migratie onder de oude Elektriciteitswet. In de tweede plaats gaat het over de tariefstellingen. In de derde plaats speelt de kwestie van de noodleveranties en in de vierde plaats speelt de privatisering. Alvorens deze punten te bespreken, wil ik de vraag waarom wij liberaliseren en privatiseren aan de orde stellen. Dat is namelijk de hoofdvraag. Vervolgens wil ik aangeven wat de filosofie is waarmee ik de komende jaren het beleid richting hoop te mogen geven.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik wil antwoord van de minister op de in dit Huis gemaakte opmerkingen over het advies van Raad van State. Ik vind dat hier te gemakkelijk overheen wordt gestapt. Mijn fractie heeft een vraag gesteld over het feit dat de minister volgens artikel 51a voorrang zou hebben bij gastransporten. Volgens onze fractie is dit in strijd met het Europese recht.

Minister **Brinkhorst**: Het zal mevrouw Sylvester niet ontgaan dat ik daar nog lang niet aan toe ben. Deze onderwerpen komen aan de orde, maar alles op zijn tijd. Ik waardeer het enthousiasme van een nieuw Kamerlid. Ik hoop ook dat ik voor het examen zal slagen als ik op de belangrijke vraag over artikel 51a een antwoord geef. Ik

doe dit meteen, zodat mevrouw Sylvester er gerust op kan zijn dat ik dit onderwerp niet zal vergeten. Het Europese recht schrijft een non-discriminatoire toegang voor alle gebruikers voor. De vraag is of artikel 51a daaraan conform is. Natuurlijk moet het Europese recht het leitmotiv zijn; toen ik het had over de energiemarkt, zei ik al dat dit een buitengewoon belangrijk punt is. Mevrouw Sylvester vroeg echter met name of het mogelijk is om artikel 51a conform het Europese recht op te zetten. Welnu, mijns inziens is dit het geval, omdat de verzorging van alle consumenten vereist dat er zo zorgvuldig mogelijk toezicht wordt gehouden en dat de leveranties zo zorgvuldig mogelijk zullen plaatsvinden. Ik kom terug op de onderwerpen liberalisering en privatisering. In de eerste plaats is het uitstel van de liberalisering tot 1 juli 2004 -- en geen dag later: de suggestie is namelijk gewekt dat het later kan zijn -- ingegeven door de grote behoefte aan duidelijkheid. Alle partners hebben aangegeven dat er zo vroeg mogelijk duidelijkheid moet worden gegeven. Het is van het grootste belang dat de liberalisering tijdig wordt doorgevoerd.

Een aantal zaken uit de huidige liberalisering van het tweede segment was nog niet goed op orde. Dat was voor mij de belangrijkste overweging om dat uitstel te accepteren. De consequentie daarvan was dat er op een aantal punten signalen zouden worden gegeven dat het een en ander moest gebeuren. Op dit punt heb ik mij sterk gebaseerd op de inbreng van de Commissie-Van Rooy.

De vraag is gesteld waarom ik geen brief heb gestuurd aan de Eerste Kamer. Het is een goed gebruik -- dit zeg ik ook tegen de nieuwe leden van deze Kamer -- dat als ik een brief stuur aan de Tweede Kamer, deze in afschrift aan de Eerste Kamer wordt gezonden. Die moet u dus hebben bereikt en anders is er ergens een technisch mankement geweest. Mijn ministerie heeft in ieder geval op 18 juni dat afschrift gestuurd.

De heer **Kox** (SP): Goede gebruiken moeten wij vooral in stand houden, maar dan moeten wij eerst beoordelen of die gebruiken daadwerkelijk goed zijn. Als wij hier in deze Kamer spreken over een wetsvoorstel en de minister reageert daarop aan de Tweede Kamer, vind ik dat een slecht gebruik. Wij zijn met de minister in debat en dan zou ik het normaal vinden als hij die brief naar ons stuurt. Je moet niet antwoorden in een andere richting dan waar de vraag zat.

Wat is er in die drie weken gebeurd, tussen het moment dat staatssecretaris zei dat het gewoon doorging op 1 januari en dat de minister schreef aan de Tweede Kamer: wij stellen het een halfjaar uit?

Minister **Brinkhorst**: Ten eerste heeft staatssecretaris niet gezegd dat het door zou gaan op 1 januari. Ten tweede was er de inbreng van de commissie-Van Rooy.

De heer **Kox** (SP): Staatssecretaris Wijn heeft gezegd: 1 januari. De notulen van de vergadering kan ik de minister voorleggen. De minister heeft er vervolgens 1 juli van gemaakt.

Minister **Brinkhorst**: De commissie-Van Rooy heeft een advies gegeven, waarop ik heb gereageerd. De Tweede Kamer had mij gevraagd, zo snel mogelijk helderheid te geven.

De heer Ketting heeft er al op gewezen dat uitstel het risico met zich brengt dat de druk van de ketel gaat. Ik zal alle partijen erop aanspreken dat alle voorbereidingen op tijd gereed zijn, zodat de liberalisering zo vlekkeloos mogelijk verloopt. De Kamer zal wellicht zeggen: dat zijn mooie woorden maar hoe gaat u dat doen, mijnheer de minister? In antwoord daarop zal ik mijn plan voor het komende jaar schetsen.

In de eerste plaats heb ik de commissie-Van Rooy gevraagd, een advies uit te brengen ter monitoring van de voortgang. Dit zal in oktober uitkomen zodat de resultaten van de test in de sector worden meegenomen.

In de tweede plaats zal ik de bedrijven uit de sector in september uitnodigen en hen op het hart drukken dat zij er alles aan moeten doen om liberalisering tot een succes te maken. Verder zal ik hen vragen waar zij nog bepaalde knelpunten zien en of zij suggesties kunnen doen voor verbetering.

In de derde plaats zal het PVE doorgaan met het afmaken van zijn werk. Ik ben zeer verheugd dat ook bij afwezigheid van de heer Dik het platform haar activiteiten voortzet. Ook nieuwe marktpartijen zijn daarin vertegenwoordigd -- een van de geachte afgevaardigden vroeg daarnaar -- en aan hun positie zal extra aandacht worden besteed.

In de vierde plaats heb ik op mijn ministerie een interne taskforce opgezet, waarbinnen alle activiteiten in het kader van de liberalisering worden gecoördineerd. Daarbij gaat het onder andere om de implementatie van de nieuwe Europese richtlijn. Ik heb zonet al gezegd dat het wetsvoorstel op dit punt de Kamer voor de zomer zal bereiken. Verder gaat om de consumentenbescherming; voor mij is dat een wezenlijk punt. Degenen die het debat in de Tweede Kamer hebben gevolgd, weten dat ik daaraan bijzonder veel waarde hecht. Ik hoop hierover in augustus de Tweede Kamer, met een afschrift aan de Eerste Kamer, een brief te sturen. Ook de aanscherping van het toezicht is een belangrijk punt; de interventiewet waarover ik zonet sprak, zal na de zomer kunnen worden behandeld. Een andere taak van de taskforce is de invulling van de noodleverancier. Ik hoop dat dit zo snel mogelijk na de zomer zal plaatsvinden.

In de vijfde plaats wil ik contact opnemen met marktpartijen om onvolkomenheden gedurende het hele proces te voorzien. De regie van het onderwerp wil ik strak in handen houden. De heer Ketting maakte terecht de opmerking dat de minister van Economische Zaken een regisserende rol zou moeten vervullen.

Er is een relatie tussen liberalisering en privatisering; ik zie dat de heer Schouw zeer aandachtig luistert. Mevrouw Sylvester heeft in haar door mij zeer gewaardeerde promotieonderzoek geconstateerd dat van een privatiseringsdrif bij gemeenten geen sprake lijkt te zijn. De heer Kox en de heer Van der Lans kan ik geruststellen: ook ik heb op dat punt geen driftneigingen die mij het zicht op een verantwoorde besluitvorming zouden ontnemen.

Voor mij is privatisering geen doel, ik zie er ook geen dogma in. Het is een middel. De heer Kox ziet kennelijk in de publieke situatie wel een dogma, voor mij geldt dat niet. Van groot belang is dat regelgeving, toezicht en handhaving goed zijn geregeld. Dat geldt natuurlijk ook voor de liberalisering. Het is dus een volstrekte parodie om te spreken over een DTe dat als moloch zou optreden. Controle op bedrijven via toezicht is naar mijn mening in veel gevallen belangrijker dan controle via aandeelhouderschap.

Ik heb nog naar de situatie van de provinciale en gemeentelijke bedrijven gekeken. Het moet u allen bekend zijn dat de provinciale en gemeentelijke energiebedrijven eigenlijk allemaal structuurvennootschappen zijn. In een structuurvennootschap ligt de macht bij de raad van bestuur en bij de raad van commissarissen. De aandeelhouders -- dat zijn vaak de gemeenten met twee of drie procent -- hebben eigenlijk geen fluit te zeggen, om het eventjes onparlementair uit te drukken. Leve dus het aandeelhouderschap in de huidige situatie.

Als men kritiek heeft, moet men deze baseren op de huidige positie en niet op een abstract dogmatisch kader dat het zicht op de werkelijkheid inderdaad vaak benevelt. Vandaar dat ik het toezicht en de handhaving ga aanscherpen. De overheid moet haar rol spelen. Ook op dat punt is er van gedogen geen sprake. Ik wil ook komen met strengere "unbundlingseisen". In het najaar komt de Interventiewet aan de orde en dan voer ik heel graag met u de discussie over de vraag hoe reëel het onderwerp privatisering ten opzichte van liberalisering is. De commissie-van Rooy adviseert een spoedtraject voor dat wetsvoorstel en daar sluit ik mij heel graag bij aan.

Overigens vraag ik ook aandacht voor de Europeesrechtelijke aspecten van de privatisering. Als wij spreken over de Europeesrechtelijke dimensie, dan hebben wij het over het stellen van beperkingen aan het vrije verkeer van kapitaal, één van de vier grondvrijheden. Daar mag je condities aan stellen, zolang er een goede rechtvaardiging is om dat te doen. Mevrouw Sylvester vroeg naar het systeem van de wet op dat punt. Daarmee stelt zij een belangrijke vraag. Dit wetsontwerp legt vast dat de privatisering van regionale energiebedrijven tot 1 juli 2004 is verboden. In verband met het uitstel van de volledige liberalisering schuift de termijn van zes maanden eveneens op. Dat betekent dat het uitgesloten is tot 1 januari 2005. Daarmee wil helemaal niet gezegd zijn dat wij op 1 januari 2005 gaan privatiseren. Dat hangt van de condities af. Ik heb u een groot aantal randvoorwaarden genoemd die moeten worden vervuld voordat wij dat voorstaan. Het hangt af van hoe de markt tegen die tijd functioneert en uiteraard ook van de wijze waarop onder die omstandigheden de controle en het toezicht worden uitgeoefend. Ik denk dat dit ook het antwoord is op de vraag van de heer Ketting. Wat mij betreft is het sleutelwoord "proportionaliteit". Het gaat om de proportionaliteit tussen de mate waarin de liberalisering aan de ene kant en het toezicht aan de andere kant worden verwezenlijkt. De vraag is onder welke omstandigheden wij machtsmisbruik kunnen voorkomen. Ik kom zo op het punt van de relevante markten, want die heeft er alles mee te maken.

Als de heer Kox dit een jobbeleid vindt, laat ik deze uitspraak geheel voor zijn rekening. Een jojo gaat van de ene naar de andere kant. Daar is hier geen sprake van, er is een heldere lijn. Als uw Kamer wil bewilligen in een spoedige behandeling van het wetsvoorstel, draagt dat eveneens bij aan een heldere lijn. Het zou volstrekt onverantwoord zijn als de Kamer de motie-Kox zou aannemen. Dat zou betekenen dat de zaak ad calendas graecas verschuift. Daarmee zou de Kamer in feite zeggen: wij vinden alles goed zoals het nu is, als het maar niet beter wordt. Ik dacht eigenlijk dat een partij die zich vernieuwend voelt, zo'n motie niet aan uw Kamer moet voorleggen.

De heer **Kox** (D66): Voorzitter. De toon van de minister is een beetje bijzonder. Hij doceert nogal en legt ons uit hoe goed wij moeten opletten. Maar zijn leesbril is toch wel goed? Hij leest niet in de motie wat hij nu zegt, want er staat iets anders. Hij dient een wetsontwerp in waar een datum in staat die niet deugt en achterhaald is. Ik stel voor om dat te corrigeren en met propere wetgeving te komen. Is het dan niet vreemd als de minister zegt dat het een ramp is als de Kamer dat aanneemt? Ik wil de motie nog wel een keer voorlezen als hij haar niet goed heeft gelezen.

Minister **Brinkhorst**: Voorzitter. Ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is. Ik reageer op de spontane opmerking van de heer Kox.

In het dictum van de motie staat dat de stemming over dit wetsvoorstel moet worden uitgesteld tot een hele serie andere zaken is verwezenlijkt.

De heer **Kox** (SP): Nee hoor. Er staat dat de stemming moet worden uitgesteld totdat de minister met een novelle komt waarin de juiste datum staat.

Minister **Brinkhorst**: Dat betreft een groot aantal zaken die wij niet gaan doen. Dat heb ik al gezegd.

De heer **Kox** (SP): Nee, het is één ding. Er moet één datum goed worden ingevuld. De minister moet de Eerste Kamer geen wetsvoorstel geven dat niet deugt. Wij zijn hier voor propere wetgeving en in dit wetsvoorstel staat een fout. Die moet eruit worden gehaald en dat kan door middel van een novelle.

Minister **Brinkhorst**: Dat is het oordeel van de heer Kox. Het staat hem vrij om dat te behouden, ook na dit debat.

Het volgende punt betreft de vragen inzake de relevante markt. Mevrouw Sylvester en de heer Ketting hebben daar belangrijke opmerkingen over gemaakt. Wij bevinden ons in een overgangsfase.

De heer **Ketting** (VVD): De minister is blijkbaar klaar met de beantwoording van de vragen over het toezicht. Kan hij in dat kader mijn vraag beantwoorden of de DTe de komende tijd meer pro-actief als marktmeester kan gaan functioneren dan nu het geval is.

Minister **Brinkhorst**: Ik heb zelf het woord pro-actief gebruikt met betrekking tot de DTe. Ik heb gezegd dat ik

de regierol op mij zal nemen en dat DTe tot nader order onder mijn gezag werkzaam is. Ik kan dus met een volmondig "ja" antwoorden op uw vraag.

Het vraagstuk van de marktmacht is met name van groot belang als wij spreken over de fusie tussen Nuon en Essent. Wij bevinden ons in een overgangsfase, want wij zijn van een nationale positie op weg naar een Europese positie. Dat betekent natuurlijk ook dat het perspectief inzake wat een relevante markt is, kan veranderen naarmate die Europese markt gestalte krijgt. Ik zal dat niet in eerste instantie beoordelen, dat doet de NMa. De NMa heeft binnen de globale aanwijzing van de minister de opdracht om in concrete situaties te bezien wat een relevante markt is. De nieuwe Europese richtlijnen geven een buitengewoon belangrijke impuls aan dat proces, met name doordat de onafhankelijkheid van de netbeheerders wordt aangescherpt.

Naar verwachting zal per 1 januari 2007 in alle lidstaten de energiemarkt volledig zijn geliberaliseerd. In dat proces zullen wij geleidelijk aan het begrip "relevante markt" zien verschuiven van een nationale naar een Europese benadering. Ik zou graag zelf de komende jaren - ijs en weder dienende zal dit kabinet er tot 2007 zitten, dus precies tot de liberalisering -- dat proces op weg naar de verdere integratie van energiemarkten en het bevorderen van een goede werking van de markt volgen.

Ik deel het standpunt van mevrouw Sylvester dat er geen ruimte mag zijn voor misbruik van machtsposities. De positie van de consument staat centraal in dit proces. Machtsposities passen daar niet bij. Ik voeg er wel aan toe dat oligopolies, die wij op een groot aantal markten kennen, niet per definitie een slechte marktwerking tot stand brengen. Er bestaan voorbeelden waarin het systeem van oligopolies naar volle tevredenheid werkt. Ik doel onder andere op de verkoop van televisietoestellen, de oliemarkten, de automarkten en de supermarkten. Er zijn eigenlijk heel weinig markten waar geen enkele vorm van oligopolie bestaat. Het is de opgave van de overheid om ervoor te zorgen dat dit niet leidt tot een slechte marktwerking.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): De strekking van mijn vraag was of de minister iets gaat doen aan het toezicht op die oligopolies. Wij voorzien dat er oligopolies komen, maar de vraag is hoe er toezicht op wordt gehouden. Oligopolies zijn namelijk relatief moeilijk in de hand te houden.

Minister **Brinkhorst**: Dat is een terechte vraag. Gisteren is het jaarverslag van de NMa verschenen. Het is mijn voornemen om de rol van de NMa te versterken. Wij trekken dus eigenlijk aan dezelfde kant van de draad. Uw proefschrift is een belangrijke bron van inspiratie om de komende tijd aan dat punt te werken.

Het volgende punt betreft de tarieven. De Dienst uitvoering en toezicht Energie stelt de net- en leveringstarieven vast. De DTe bepaalt met welke factor de tarieven kunnen dalen en betreft daarbij per individueel bedrijf de mogelijkheden tot verbetering van de efficiency.

Omdat het huidige niveau van inefficiency uiteenloopt, is het wenselijk dat DTe verschillende efficiencykortingen kan opleggen. Uiteindelijk zou dit systeem ertoe moeten

leiden dat alle bedrijven toe groeien naar een optimaal niveau van efficiency. Vanaf dat ogenblik heb je geen behoefte aan individuele kortingen, maar kun je volstaan met generieke kortingen.

Nu zijn wij nog niet zover op dit ogenblik en is het de vraag -- zowel de heer Ketting, als de heer Van den Berg, alsook de heer Doek heeft daar vragen over gesteld -- hoe dit voorstel van de directeur DTe met betrekking tot de kwestie van de individuele kortingen wordt toegepast. Ik denk dat ik daar een heel simpel en kort antwoord op kan geven: er staat een kan-bepaling in de wet en wat mij betreft is er geen terugwerkende kracht. Vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe reguleringsperiode 2004 zal het systeem gaan werken. Er blijft overigens een voordeel voor de consument, omdat de generieke kortingen natuurlijk wel worden doorberekend. Afwegende het belang van de mededinging aan de ene kant en dat van de consument aan de andere kant, kan ik niet anders constateren dan dat er geen terugwerkende kracht moet worden toegekend. Ik hoop dat ik daarmee een bevredigend antwoord, ook aan hen allen, op dit punt heb gegeven.

Ik kom dan bij het belangrijke punt van de noodleverancier. De heer Van den Berg heeft daar uitvoerige beschouwingen over gegeven, alsmede de heer Ketting. De kern van de vraag is of het systeem zoals het in het wetsvoorstel wordt voorgesteld, uitvoerbaar is. Immers, het effectieve gebruik van de keuzevrijheid van de consument moet ertoe leiden dat deze óók beleverd wordt wanneer de leverancier in financiële moeilijkheden komt. Vanuit technisch oogpunt moeten de productie en afname van energie met elkaar in evenwicht zijn. Dat geldt voor gas, maar in sterkere mate nog voor elektriciteit en wanneer een leverancier in financiële problemen komt, moet de leveringszekerheid gewaarborgd zijn. Ik denk dat die gewaarborgd wordt, doordat uiteindelijk het hele systeem onder het beheer van TenneT is. TenneT is beheerder van het landelijk hoogspanningsnet en als beheerder van het landelijke hogedrukgasnet is GTS verantwoordelijk. De technische uitwerking zal op een lager niveau plaatsvinden, maar men zou kunnen zeggen, zo zeg ik ook in antwoord op een vraag van de heer Van den Berg, dat de noodleverancier eigenlijk TenneT altijd als een achtervanger heeft. Uiteindelijk is een tussenkomst van TenneT de laatste garantie. TenneT is in handen van de overheid en wanneer er een probleem is -- het zal meestal zo zijn dat een noodleverancier in opdracht van en niet namens de overheid optreedt -- dan is die achtervangpositie mogelijk. De wet legt de noodleverancier deze plicht op en daarmee is er, zo geloof ik, een sluitend systeem.

De heer Van den Berg heeft de vraag gesteld of de Energiewet de voorgestelde regeling van de noodleverancier toelaat. Ik dacht dat dit inderdaad het geval is, want TenneT moet natuurlijk voorzieningen treffen. Je kunt het op verschillende manieren uitwerken, zoals de heer Van den Berg goed weet. Ik wijs in dit verband op bijvoorbeeld het nieuwe artikel 31, lid 7, waar wordt gezegd dat de regels betrekking kunnen hebben op de wijze waarop alle partijen zich te gedragen hebben. Dat soort van aanwijzingen vormt wat mij betreft de grondslag

om ook anderen bij de uitvoering van de leveringszekerheidopdracht taken te kunnen geven.

Ik kom bij een heel belangrijk punt, te weten de kwestie van de algemene leveringsvoorwaarden. Ik heb goed geluisterd en met name heb ik ook het betoog van de heer Ketting goed beluisterd, die dit een zodanig zwaar punt vindt dat hij de instemming met het wetsvoorstel laat afhangen van een bevredigend antwoord op de door hem gestelde vragen. Ik moet derhalve nu erg op mijn tellen letten. Ik zal proberen een zo zorgvuldig mogelijk antwoord te geven, zodat er klip en klaar helderheid is. De heer Van den Berg wil ik graag prijzen voor zijn bijzonder goede overzicht van de hele problematiek en van de gebeurtenissen die geleid hebben tot de situatie waarin wij nu zijn. Ook de heer Doek noem ik in dit verband, die als partijgenoot van de heer Kortenhorst als geen ander op de hoogte is van alle ins and outs die geleid hebben tot deze problematiek. Zij zijn voor mij de drie belangrijke spelers op dit toneel en de vraag is of wij met een goed toneelstuk en een goede performance van het toneel afkomen of dat zij mij als de drie Griekse wraakgodinnen van het toneel afblazen.

Naar mijn beleving is de houding van de opeenvolgende bewindslieden dezelfde geweest. Wij vertegenwoordigen merkwaardig genoeg vier verschillende partijen, waarvan er drie in de coalitie zijn overgebleven. De vier bewindslieden die hierbij betrokken zijn geweest, hebben steeds het standpunt ingenomen dat de betrokken bepalingen die zijn opgenomen via het amendement-Kortenhorst een onwenselijke afwijking zijn van het BW. Het is geen strijdigheid die niet toegestaan zou zijn, want dat is een ander punt; dat is alleen een terminologisch misverstand. De directe gevolgen voor de praktijk zijn niet zodanig dat het wetsvoorstel om die redenen moet worden opgehouden.

Volgens de heer Doek roept de voorgestelde regeling vragen op naar de duidelijkheid. Ik vind dat een belangrijk winstpunt. Een van die vragen betreft de samenloop van privaatrecht en publiek recht. Die is inderdaad niet erg helder. De heer Van den Berg heeft heel interessante gedachten aan die discussie toegevoegd en ook de heer Ketting heeft er belangwekkende opmerkingen over gemaakt. Het is voor allen volstrekt duidelijk dat het hierbij gaat om formuleringen die aanleiding kunnen geven tot discussie en misverstanden. Toen ben ik aan het denken gegaan: wat doe je in zo'n situatie, als je het tot stand komen van dit wetsvoorstel van groot belang vindt en tegelijkertijd constateert dat er nog onduidelijkheden zijn? Dan ga je je heil zoeken bij de opperjurist, mijn collega Donner van Justitie. Ik heb hem opgebeld en gezegd dat wij de hele consumentenbescherming op het terrein van de energie in onderlinge samenhang goed moeten bezien. Ik stel u voor na overleg met collega Donner om de thans in discussie zijnde bepalingen over de algemene voorwaarden daarbij te betrekken. Zo spoedig mogelijk willen wij graag uw Kamer daarover berichten. Ik wil mede naar aanleiding daarvan ervoor zorgen dat de consumentenbescherming op energiegebied voor eens en voor altijd naar ieders tevredenheid goed wordt geregeld. Ik heb dat ook in de richting van mevrouw Sylvester gezegd, die op dit punt iets minder expliciet was. Daarvoor

kunnen wij bijvoorbeeld de interventiewet inzetten waarover ik sprak. De voorbereidingen van het wetsvoorstel zijn in volle gang. Het moet dus mogelijk zijn dit probleem als geheel mede na aanvaarding van dit wetsvoorstel voor 1 juli 2004 te regelen.

Overigens hecht ik eraan om kort te wijzen op het geringe materiële belang van dit punt voor de consument. Vooral in dit huis zijn met name door de leden van de CDA-fractie daarvoor argumenten aangedragen. Gezien mijn toezegging dat ik het zal regelen bij de interventiewet zal ik in overleg met de collega van Justitie met name het onderscheid publiek-privaat zodanig meenemen dat dit probleem foutloos zal worden geregeld. Hierbij vergeet ik de heer Van den Berg niet, die terecht het onderscheid maakt tussen nietigheid en vernietigbaarheid.

De heer **Ketting** (VVD): De minister formuleert altijd zo scherp dat het voor mij misschien te scherp was om het goed te begrijpen. Mag ik het in mijn eigen terminologie trachten te vertalen? Hij noemde zijn collega Donner. Ik heb wat moeite met de term "superjurist". Het lijkt wel een soort schoonheidswedstrijd waarin ik ook andere juristen in het geding wil brengen, maar ik zal de minister er nu niet toe uitdagen. Wat zal hij nu precies met de heer Donner bespreken? Wat is ondertussen de wettelijke status van de betrokken artikelen 14 en 26 van de twee wetten?

Minister **Brinkhorst**: Het laatste is heel helder: een wet is een wet als die door de Tweede en de Eerste Kamer is aangenomen. Ik kan op dit ogenblik niet de betrokken artikelen uit de wet halen. U hebt geen amendementsrecht en het is van belang dat het wetsvoorstel wordt aangenomen en dat het in de wet komt te staan.

Ik heb geprobeerd aan te geven dat ook de heer Doek, geestverwant van de indiener van het amendement in de Tweede Kamer, heeft aangegeven dat er onduidelijkheden zijn. Ik ben ook jurist, maar het gaat nu om de algemene verantwoordelijkheid voor de uitleg van het Burgerlijk Wetboek. Er is een mogelijke conflictsituatie tussen het Burgerlijk Wetboek aan de ene kant en het amendement-Kortenhorst aan de andere kant. De problematiek is naar mijn mening niet van dien aard, dat op dit ogenblik de aanvaarding van het wetsvoorstel moet worden opgehouden. De problematiek komt in volle omvang terug bij de interventiewet, die aan de orde komt zodra de Kamer na de zomer weer bij elkaar komt. Het praktische belang is op dit ogenblik ook niet zo groot. De consumentenregeling wordt in de huidige vorm gehandhaafd. In de praktijk is er te weinig spanning om aanvaarding van het wetsvoorstel op te houden.

De heer **Ketting** (VVD): De minister stelt voor om het wetsvoorstel aan te nemen zoals het hier ligt. Bij de interventiewet komt deze materie opnieuw ter discussie te staan. Een en ander krijgt dan in de vorm van een soort zetpil zijn doorwerking in dit wetsvoorstel. Dat lijkt mij vrij omslachtig. Een voorgangster van de minister heeft op 5 juli 2001 aan de Kamer geschreven dat zij niet zal voorstellen om de desbetreffende artikelen in werking te laten treden. Bij een eerstvolgende gelegenheid zou zij voorstellen deze artikelleden te laten vervallen. Met andere

woorden, zij heeft een heel pragmatische en uitvoerbare oplossing gekozen om beide artikelen weliswaar in de wet te laten staan, maar niet in werking te laten treden. Wij zitten hier niet op een Dordtse Synode en evenmin op een Haagse. Materieel komt deze oplossing aan ons tegemoet. Deze minister doet de toezegging van een latere behandeling en marge van een ander wetsvoorstel en een gesprek met zijn eminente collega. Dat vind ik toch weer een ander uiterste.

De heer **Doek** (CDA): Het is op zichzelf verstandig om ook de consumentenbescherming op het gebied van de energiesector in haar totaliteit eens goed te bekijken. Dat laat onverlet dat bij aanneming van deze wet de buitenwerkingstelling vervalt en dat daarmee de desbetreffende artikelen van de Elektriciteitswet en de Gaswet van toepassing zijn. Dat was de strekking van het amendement-Kortenhorst.

De heer **Van den Berg** (SGP): Wij hebben nog een collega, namelijk de Tweede Kamer. Stel dat de minister met uitstekende voorstellen komt om het nu voorgoed te regelen. Het is dan toch niet uitgesloten dat de Tweede Kamer er weer anders over denkt en beslist. En dan zitten wij daarna hier weer in een brij van problemen. De toezegging van de door de heer Ketting genoemde vorige minister is voor de fracties van de ChristenUnie en de SGP veel meer voor de hand liggend.

Minister **Brinkhorst**: Ik weet niet precies wat de status van het wetsvoorstel toen was. Sindsdien is er nogal wat aan gebreid en gebroddeld, om de woorden van de heer Ketting te gebruiken. De structuur van het wetsvoorstel biedt thans echter niet de gelegenheid om het artikelsgewijs in werking te stellen. Het is een technisch probleem.

De heer Ketting heeft gesproken over het belang van leveringszekerheid en voldoende productiecapaciteit. Ik ben dat geheel met hem eens. Over de leveringszekerheid heb ik een brief in voorbereiding. In die brief zal ik integraal op dit onderwerp ingaan. Ik maak een enkele losse opmerking vooraf.

In de eerste plaats: naast het belang van de productiecapaciteit is natuurlijk ook de kwaliteit van de netwerken en andere zaken van groot belang. Voor zover noodzakelijk ben ik graag bereid, maatregelen te nemen om ook in de toekomst te waarborgen dat voldoende in productiecapaciteit wordt geïnvesteerd. Ik herinner aan de begin van deze maand gevoerde discussie rond de MEP.

Mevrouw Sylvester heeft een vraag gesteld over de kwaliteit en de leveringszekerheid. Natuurlijk is een ongestoorde levering van gas en elektriciteit een evident maatschappelijk belang. Dat is één van de redenen, waarom ik zo hecht aan aanvaarding van dat wetsvoorstel vandaag, juist met het oog op de toekomstige situatie, zodat consumenten weten waar zij aan toe zijn. Maar de verantwoordelijkheid voor die ongestoorde levering ligt in de eerste plaats bij de netbeheerders, waarvoor het één en ander is geregeld. De algemene eisen aan de kwaliteit van het netbeheer liggen in de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998 vast. De netbeheerders moeten aan de toezichthouder

iedere twee jaar capaciteitsplannen voorleggen. Bij te weinig investeren in capaciteit kan een investeringsplicht worden opgelegd. Daarnaast zijn er nog een aantal maatregelen in voorbereiding. In de eerste plaats de verplichting van gecertificeerde kwaliteitszorg bij netbeheerders, in de tweede plaats de aanpassing van de tarievenregulering en in de derde plaats de verbetering van de storingsregistratie. Kortom, na de zomer wil ik daarop in een uitvoerige brief terugkomen. Ik hoop dat ik de daarover gestelde vragen voldoende heb beantwoord.

De heer Ketting heeft een vraag gesteld over de betrouwbaarheid van de netten. In de brief van 4 maart 2003 heeft de staatssecretaris, de heer Wijn, een aantal maatregelen aangekondigd om de storingsregistratie voor energiebedrijven en de betrouwbaarheid van de netten te bevorderen. Om te beginnen is dat de invoering van een maatstafconcurrentie, in de tweede plaats de certificering van kwaliteitssystemen, in de derde plaats de invoering van minimumnormen, in de vierde plaats het opzetten van een landelijk meldpunt van storingen -- wat ik erg belangrijk vind, juist omdat ik DTe de centrale functie wil geven waarom wordt gevraagd --, in de vijfde plaats een certificering van storingsregistratie, wat ik in september aan de orde zal stellen, als we met de verschillende bedrijven gaan discussiëren, en in de zesde plaats een versnelling van het rapportageproces over storingen. Mijn idee is dat netbeheerders voortaan vóór 15 februari van elk jaar rapporteren over het aantal en de duur van de leveringsonderbrekingen van het voorafgaande jaar. Tot nu toe kon die rapportage pas in november worden opgeleverd, wat ik veel te laat vind. Bedrijven die zichzelf actief vinden te zijn, kunnen dat voor 15 februari leveren. Dat betekent een versnelling van negen maanden, wat ingaat in 2004, over het rapportagejaar 2003. Er is dus een periode van zeven maanden voor voorbereiding op de nieuwe situatie. Die zes maatregelen zullen wettelijk worden verankerd. Om zo min mogelijk tijd te verliezen, overlegt DTe nu met de netbeheerders om dat op basis van vrijwilligheid zoveel mogelijk te realiseren.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): U heeft net iets gezegd over de netten. Wilt u ook een uitspraak doen over het eigendom daarvan? Mijn fractie ziet de netten graag in publieke handen, althans op zijn minst in onafhankelijke handen.

Minister **Brinkhorst**: Terecht komt u met dat punt, dat ik net uitvoerig heb behandeld. Samengevat heb ik gezegd: mijn opvatting is dat goed toezicht voorgaat, waarbij ik met veel nadruk heb gezegd dat ik de kwestie van de privatisering op zijn vroegst op 1 januari 2005 behandel, en waarschijnlijk later, omdat in de huidige situatie zoveel condities niet vervuld zijn dat het onwijs zou zijn om daarover dogmatische uitspraken te doen.

Ik hoop hiermee voldoende aangegeven te hebben dat voor mij het primaat van de consument, van het toezicht en van de kwaliteit zo essentieel is dat het moment van privatisering wellicht pas aan de orde is niet voor 1 januari 2005.

Ik heb naar aanleiding van de vraag van de heer Doek over de netkwaliteit al gezegd dat een systeem van

normering in het jaar 2005 in werking zal treden. Dat is een belangrijk punt.

Mevrouw Sylvester, die als gepromoveerde de materie beter beheerst dan wie ook, heeft het vraagstuk van de milieuetikettering aan de orde gesteld. Zij heeft gevraagd hoe ik tegen de milieukwaliteit aankijk. Ik heb van de heer Van der Lans de eretitel gekregen, en ik hoop dat hij die blijft hanteren, van minister voor duurzame energie. Het zou dan ook te gek zijn als ik de milieukwaliteit niet hoog in het vaandel zou hebben. Het gaat om de kwaliteit ten behoeve van deze generatie consumenten, maar ook, als ik allang onder de groene zoden lig, van de daaropvolgende generatie consumenten, waartoe mevrouw Sylvester behoort. Dat is de garantie waar ik naartoe werk. Het wetsvoorstel Milieukwaliteit elektriciteitsproductie is heel belangrijk, ook voor bijvoorbeeld de stroometikettering. Er is bij het totstandkomen van de nieuwe Europese richtlijnen gekozen voor de introductie van de verplichting van etikettering van elektriciteit. Wij zijn daar altijd groot voorstander van geweest. Consumenten kunnen de milieuaspecten bij de opwerking van energie laten meewegen in de keuze van energie. Tegen die achtergrond kan gesteld worden dat juist met het wetsvoorstel MEP, dat vandaag van kracht wordt -- ik neem aan zeer tot tevredenheid van de heer Van der Lans -- een stevige en efficiënte productie en het stimuleren van duurzame energie tot stand zijn gebracht. In het energierapport dat ik voornemens ben om volgend jaar uit te brengen, zal ik de eerste resultaten van dat wetsvoorstel opnemen. Milieu en een geliberaliseerde markt kunnen naar mijn mening heel goed hand in hand gaan. Deze combinatie leidt tot de meest marktconforme oplossingen voor het doorbreken van de natuurlijke spanning tussen milieu en economie.

Op de kwestie van artikel 51a heb ik antwoord gegeven. Mocht mevrouw Sylvester daarop in tweede termijn willen terugkomen, ben ik graag bereid daar meer over te zeggen.

Mevrouw Sylvester heeft tenslotte gevraagd hoe het staat met de taakverdeling tussen de netbeheerder en het meetbedrijf. Voor de kleinverbruikersmarkt zijn veel minder meetgegevens nodig dan voor de zakelijke markt. Bij consumenten is alleen sprake van één meteropname per jaar. Zakelijke afnemers worden op kwartierbasis gemeten en wel 96 keer per dag. Daartussen zit een enorm verschil. Bij de opening van de markt voor middelgrote bedrijven hebben zich ten aanzien van de taakverdeling tussen netbeheerder en meetbedrijf problemen voorgedaan, een van de redenen voor uitstel tot 1 juli volgend jaar. Het ging niet alleen om ICT-technische communicatieproblemen, maar ook om het probleem dat men de onderlinge taakverdeling tussen de marktpartijen niet erg helder vond. In overleg met de marktpartijen heeft de heer Wijn in april/mei bij brief duidelijkheid over die bevoegdheidsverdeling gegeven. Deze komt er in het kort op neer dat de regionale netbeheerder verantwoordelijk is voor het verzamelen van de geaggregeerde meetgegevens en voor het doorgeven daarvan aan de relevante marktpartijen. De meetbedrijven hebben de mogelijkheid om individuele meetgegevens te verzamelen voor de regionale netbeheerder en die ook aan de andere regionale netbeheerders te verstrekken, zodat zij de hierboven

omschreven verantwoordelijkheid kunnen waarmaken. De andere partijen hebben condities hiervoor gekregen, die zijn opgenomen in de Meetcode elektriciteit, die binnenkort door de DTe zal worden beoordeeld en vastgesteld. De Meetcode gas wordt door marktpartijen privaatrechtelijk verankerd. De marktpartijen hebben via het mooie PVE laten weten, zich in deze bevoegdheidsverdeling te kunnen vinden.

De allerlaatste vraag gaat over de actualiteit. De heer Kox deed een wat losse suggestie dat de gasexplosie in Den Haag mij op andere gedachten zou hebben gebracht wat betreft liberalisering. Deze opmerking werd een beetje los uit de pols uitgesproken, maar ik moet eerlijk zeggen dat dit een wel heel erg losse suggestie van de heer Kox was.

Mijn reactie is als volgt. De verantwoordelijkheid van netbeheerders voor de veiligheid van gaslevering gaat tot aan de meter, maar achter de meter is de bewoner zelf verantwoordelijk. De verdeling van die verantwoordelijkheden is in artikel 10 van de Gaswet vastgelegd. Het verleggen van de verantwoordelijkheid om installaties ook achter de meter te controleren, waarbij niet langer de netbeheerders zoals de gemeentes verantwoordelijk zijn, is al in 1992 in gang gezet en heeft absoluut niets te maken met liberalisering van de energiemarkt.

Ik wil niets zeggen over hoe die explosie tot stand is gekomen, want daar heb ik geen zicht op. Wij moeten geen suggesties doen over de verantwoordelijkheid. Ik dacht dat het belangrijk was om te zeggen dat ook bewoners zelf bepaalde verantwoordelijkheden hebben.

De heer **Kox** (SP): Deze opmerking was niet zozeer los uit de pols als wel om de realiteit binnen dit gebouw te halen. Ik heb op geen enkele manier gesuggereerd dat de liberalisering, de minister of de Europese Unie verantwoordelijk is voor wat daar is gebeurd. Natuurlijk gaat het over de eigen verantwoordelijkheid. Ik kan mij voorstellen dat het de minister niet ontgaat is dat ik erop heb geduid dat er naar aanleiding van die explosie serieuze opmerkingen zijn geweest van overheidsinstanties, zoals de brandweer, over de ontwikkeling bij het onderhoud van gasleidingen en het netwerk in de toekomst. Als wij dat straks overlaten aan de markt, was mijn vraag of de risico's dan niet groter worden. Ik heb dat niet bedacht. De Algemene energieraad heeft er ook over gesproken. Ik haalde dat incident binnen om te kijken of wij daar realistisch mee om kunnen gaan.

Minister **Brinkhorst**: Ik dacht dat hij het verband met de liberalisering legde, maar dat zou er echt een beetje bij de haren bijgesleept zijn. Als ik spreek over toezicht of een proactieve rol, vind ik dat alle wettelijke mogelijkheden, inclusief de OEPS, die de Kamer hopelijk goedkeurt, al dan niet met steun van de heer Kox, eraan bijdragen dat wij er alles aan doen, binnen onze verantwoordelijkheid, om te zorgen dat netten goed functioneren en pijpleidingen geen explosies kunnen veroorzaken. Dat spreekt vanzelf.

Ik ben heel blij dat de heer Kox zegt dat achter de meter ook de verantwoordelijkheid van de individuele bewoner geldt. Dat is een even belangrijke constatering.

Dan heeft dit overleg toch een positieve conclusie opgeleverd.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Ik schors de beraadslaging tot na de afhandeling van de raming der Kamer. Ik heb begrepen dat de Huishoudelijke Commissie nog een paar minuten nodig heeft om de eerste termijn van de kant van de commissie voor te bereiden. Ik schors de vergadering tot vier uur.

**

De vergadering wordt van 15.45 uur tot 16.00 uur geschorst.

!Raming 2004!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **Raming der voor de Eerste Kamer in 2004 benodigde uitgaven, alsmede aanwijzingen en raming van de ontvangsten (EK 2002-2003, nr. 182).**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Mevrouw **Timmerman-Buck** (voorzitter Huishoudelijke commissie): Voorzitter. Ik weet niet of het de eerste keer in de geschiedenis is dat de raming van de Eerste Kamer hier onderwerp vormt van een plenaire bespreking, maar bijzonder is het in ieder geval wel. De Huishoudelijke commissie juicht het toe dat de Kamer zich betrokken toont en wil graag ook bij deze beraadslaging een volstrekt open houding aanneming. Vanuit die houding wil ik op alle gestelde vragen en gemaakte opmerkingen ingaan. Ik poog de volgende clustering aan te houden. Ik wil allereerst ingaan op alle vragen en opmerkingen aangaande de ambtelijke organisatie. Mijn tweede cluster hangt daar nauw mee samen: de opmerkingen en vragen met betrekking tot de VBTB. Ik wil in de derde plaats ingaan op de samenwerkingsvormen met de Tweede Kamer, meer in het bijzonder het Parlementair Expertise Centrum Europa en het EBK in onderlinge samenhang. Ik wil in de vierde plaats ingaan op een enkele vraag over de nieuwe werkwijze van de Kamer. Ik wil ten slotte ingaan op een aantal wat kleinere, maar misschien niet minder onbelangrijke zaken.

Dat geheel zal worden voorafgegaan door een mededeling die ik in het College van senioren heb gedaan en die ik hier graag wil herhalen. De Huishoudelijke commissie wil graag in het najaar, ergens in oktober, in het College van senioren met drie notities komen. De eerste notitie zal betrekking hebben op de ambtelijke organisatie. Daarin zal de stand van zaken worden aangegeven. Wat hebben wij hier als nieuwe Huishoudelijke commissie aangetroffen? Wat is er nog in gang, wat is stopgezet? Verder komt er een analyse van de knelpunten die er in de ogen van de Huishoudelijke commissie dan nog reesteren. Tot slot is in deze notitie sprake van een aanzet tot richtinggeving met betrekking tot de toekomst van deze organisatie. Ik kom daar later in mijn betoog meer in detail op terug. De tweede notitie die wij graag in het najaar aan

het College van senioren willen voorleggen, betreft de samenwerkingsvormen met de Tweede Kamer. Dat gaat dan niet alleen over het Parlementair Expertise Centrum Europa in samenhang met het EBK, maar ook over de beveiliging, de Stenografische Dienst en de Griffie voor de Interparlementaire Betrekkingen. Het gaat met name om de vraag, hoe deze samenwerking is georganiseerd, wie dat aanstuurt en hoe de Eerste Kamer bij die organisatie is betrokken, zodat het College van senioren en daarmee de hele Kamer inzicht krijgt in de wijze waarop hier alles is georganiseerd en gestructureerd. De derde notitie die wij graag willen voorleggen, betreft ten slotte een inventarisatie en een analyse van alles wat in de loop van de tijd aan suggesties en ideeën met betrekking tot de nieuwe werkwijze van deze Kamer is ingebracht, vanuit de verschillende fracties maar ook bijvoorbeeld op de zogenaamde stroomdagen van het College van senioren alsook in de gezamenlijke vergadering van de voorzitters van de kamercommissies. Op die wijze krijgen wij een overzicht en een analyse van de mogelijkheden en de beperkingen.

Wij willen er de tijd voor nemen om met het College van senioren te beraadslagen over deze drie notities, opdat wij als Huishoudelijke commissie ook vanuit die kant hopelijk steun krijgen voor de wegen die op al die drie punten zouden moeten worden bewandeld.

Ik kan dus niet te veel op de zaken vooruitlopen. Ik probeer echter op alle vragen zo goed mogelijk te antwoorden.

Het eerste onderwerp is de ambtelijke organisatie. Mevrouw Tan constateert terecht dat er naar aanleiding van het plan van aanpak een aantal trajecten is ingezet, bijvoorbeeld met betrekking tot een informatieplan, de functiewaardering en de actualisering van de administratieve organisatie. Waarom is er nog geen sprake van een afgerond geheel? Is er wel voldoende samenhang aanwezig tussen de trajecten? Wat is afgerond en wat niet? Het traject met betrekking tot de competentieprofielen is afgerond. Dat is nog niet het geval bij het informatieplan, de functiewaardering en de actualisering van de AO's.

Waar is het op blijven steken? Ik verwijs naar de griffierswisseling die heeft plaatsgevonden. In de stukken is vermeld dat op dat moment is besloten de zaken stil te leggen totdat er een nieuwe griffier was. Een andere oorzaak heeft te maken met de samenhang tussen de verschillende trajecten. Voorzover de Huishoudelijke commissie het kan overzien -- die immers nog niet zo lang functioneert in de huidige samenstelling -- zijn in het plan van aanpak een aantal trajecten beschreven die zijn ingezet. Die zijn op zichzelf wenselijk en noodzakelijk. Op twee punten worden echter in het plan van aanpak voor de samenhang vrij wezenlijke schakels gemist.

Het eerste punt betreft de aansturing van de organisatie. Het tweede punt betreft de communicatie. Wie is verantwoordelijk voor werkoverleggen, functioneringsgesprekken en alles wat daarmee te maken heeft? In de organisatie bestaan nog niet opgeloste problemen met betrekking tot enerzijds de aansturing en anderzijds de communicatie. Dan wordt het kader gemist waarbinnen en waarna de andere trajecten een logisch vervolg krijgen, zoals een geactualiseerd AO en de

functiewaardering. Het spreekt voor zich dat de Huishoudelijke commissie op deze twee punten zal ingaan op de notitie die wij in het najaar hopen uit te kunnen brengen. Wij hopen daarmee ook alles in samenhang te kunnen presenteren. Die samenhang zal ook impliceren dat er prioriteiten worden gesteld en dat getracht wordt te zorgen voor een logische volgorde van een en ander, zodat zowel voor de Kamer en zeker ook voor het ambtelijk apparaat perspectief bestaat op voortgang. Dat is uitermate wezenlijk.

De kosten die gemoeid zijn met de tot nu toe belopen trajecten hebben wij in deze korte tijdspanne nog niet paraat. Misschien vindt de Kamer het goed dat ik toezeg dit naderhand op schrift te zetten.

Mevrouw Tan had enkele feitelijke vragen. Wie is de opdrachtgever voor de trajecten? Waarom zijn er drie bureaus ingeschakeld? Feitelijk was de opdrachtgever de griffier. De Huishoudelijke commissie was van alle stappen op de hoogte en wordt natuurlijk geacht het verantwoordelijk en bevoegde orgaan te zijn. Daar valt weinig op af te dingen. Dat is een correct geheel. Op twee punten zijn bureaus ingeschakeld die op de verschillende trajecten ervaring opgedaan hadden in de Tweede Kamer. Dat vormde aanleiding om deze bureaus in te schakelen om eenzelfde traject in de Eerste Kamer te lopen. Bureaus zijn niet overal in gespecialiseerd, zoals mevrouw Tan behoort te weten. Deloitte & Touche is ingeschakeld om het plan van aanpak te schrijven. De andere twee bureaus, terug te vinden in de stukken, zijn gekozen op grond van hun ervaring in de Tweede Kamer en op grond van de ervaring van de Tweede Kamer met die bureaus.

De heer Platvoet heeft gesproken over het mislukken van het interne informatiesysteem en heeft gevraagd wat wij doen met de conclusies van de evaluatie. Daarop is een vrij simpel antwoord mogelijk. Die conclusies zijn al getrokken. Er is een andere weg ingeslagen. Ik heb begrepen dat die ook wordt toegejuicht door de heer Platvoet. De bedoeling is om uit mislukte experimenten of projecten altijd lering te trekken voor de toekomst. Dat menen wij op dit punt te hebben gedaan met het inslaan van de nieuwe weg.

De heer Platvoet heeft de wens uitgesproken dat wij toegaan naar een systeem waarbij op een e-maillijst kan worden aangevinkt welke stukken de leden toegezonden willen hebben. Hij wil het daarbij laten. Vanwege de hele logistieke stroom kan een dergelijk systeem alleen maar adequaat zijn als het met de Tweede Kamer samen kan worden georganiseerd. Zes jaar geleden is in de Tweede Kamer op dit punt een experiment gestart dat zodanig is verlopen dat het geen vervolg heeft gekregen. De Huishoudelijke Commissie vindt dat op zichzelf overigens geen reden om de discussie te stoppen, want zij onderschrijft de ratio van het verzoek van de heer Platvoet. Er zal op de een of andere manier een weg moeten worden gevonden om de stukkenstroom efficiënter te laten verlopen.

De heer Kox heeft in dit verband gesproken over het feit dat er geen volumekorting heeft plaatsgevonden, maar wel een efficiencykorting. Hij vroeg of dit in de realisatie terug te vinden is. Het antwoord is ja. Hij heeft

de wijze raad gegeven om niet al te gierig te zijn. Wij nemen die raad graag ter harte. Echter, uit het oogpunt van geloofwaardigheid zou het niet goed zijn als de Eerste Kamer geen efficiencykorting toepaste, terwijl het hele land, alle departementen en alle overheden moeten bezuinigen en zich moeten onderwerpen aan efficiencykortingen. Wij achten ons gebonden aan die inspanningsverplichting en nemen die ook buitengewoon serieus.

Ik hoop hiermee de belangrijkste vragen over de ambtelijke organisatie te hebben beantwoord en stap nu over op de vragen en opmerkingen over VBTB. In de eerste plaats merk ik op, deels in reactie op een vraag van mevrouw Bemelmans-Videc over ambitie, dat de Huishoudelijke Commissie meent dat het van het grootste belang is om eerst te zorgen voor een deugdelijke basis voor een slagvaardige ambtelijke organisatie waarin mensen ook nog eens plezierig met elkaar samenwerken. De VBTB zien wij daarbij niet als een soort verfijning die helemaal aan het eind van de rit moet worden aangebracht, maar evenmin als de eerste prioriteit die moet worden gesteld. Eerst moet het basisproces worden uitgevoerd. Vervolgens zien wij dat betwijfeld kan worden of de VBTB een operatie is die één op één in deze Kamer kan worden doorgevoerd. Daarover zijn onder meer door de heer Platvoet opmerkingen gemaakt. Met mevrouw Bemelmans-Videc is de Huishoudelijke Commissie het eens dat de hele ratio onder de VBTB-operatie niet helemaal is verdwenen op het moment dat wordt geconstateerd dat de Eerste Kamer slechts een afgeleide doelstelling heeft. Alleen, de Huishoudelijke Commissie wil ambitie tonen op dit vlak en meegaan in de suggestie van de heer Platvoet -- een gedachte die ook bij ons was opgekomen; twee zielen, een gedachte -- om goed te bekijken op welke onderdelen in de organisatie de VBTB-slag zou kunnen worden uitgevoerd.

Ik zal het concreter stellen: wij zijn van plan om in ieder geval aan de Algemene Rekenkamer om hulp en steun bij de selectie te vragen, eventueel wenden wij ons met hetzelfde doel tot het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Zodoende kunnen wij bestuderen op welke onderdelen die slag kan worden gemaakt en wat daarmee gemoeid is, zodat wij in de tijdsplanning een adequate samenhang kunnen ontwikkelen met hetgeen er verder in de ambtelijke organisatie moet gebeuren.

De regering heeft op 12 juni jongstleden aan de Tweede Kamer toegezegd dat er een overleg zou plaatsvinden tussen het ministerie van BZK en de Hoge Colleges van Staat over de onvolledige beleidsinformatie en de VBTB. Wij zullen hier nader naar informeren, want daarvan is ons nog niets ter ore gekomen, terwijl wij er buitengewoon in geïnteresseerd zijn. Volgens mevrouw Tan moest de VBTB-operatie niet uitsluitend betrekking hebben op de ambtelijke organisatie, maar ook op het bestuurlijke functioneren, zoals zij dat noemde. De Huishoudelijke commissie heeft niet helder voor ogen op welke manier dat zou moeten geschieden. De VBTB-operatie betreft immers een confrontatie van middelen en prestaties. De vraag is of de aard van de operatie zich leent voor de evaluatie van het bestuurlijke functioneren, zoals mevrouw Tan bedoelde. Zij gaf aan dat het in concreto zou

gaan over aantallen wetsvoorstellen en over doorlooptijden. Het is buitengewoon moeilijk om daarvoor indicatoren te vinden, dus om te meten welke prestatie moet worden geleverd. Dat proces is namelijk buitengewoon afhankelijk van het gehele politieke proces binnen de Kamer. De Huishoudelijke commissie vindt het dus ingewikkeld om de VBTB-slag te maken op de door mevrouw Tan gewenste terreinen. Dat neemt echter niet weg -- en dat bedoelt zij misschien ook -- dat wij ernaar zullen streven dat de doorlooptijden zullen worden geanalyseerd en bekendgemaakt. Maar nogmaals, een groot deel daarvan is volstrekt afhankelijk van het politieke besluitvormingsproces van de fracties en binnen deze Kamer. Daar heeft de Huishoudelijke commissie geen invloed op; sterker nog: daar wil zijn niet eens invloed op hebben.

Wij hebben een notitie in het vooruitzicht gesteld over de samenwerking met de Tweede Kamer; deze zal in het najaar verschijnen. Dat neemt niet weg dat wij ons kunnen voorstellen dat het besluitvormingsproces tot nu toe niet helemaal duidelijk is geweest voor iedereen. De Huishoudelijke commissie heeft op de bewuste 8 oktober 2002 inderdaad ingestemd met een voorstel van de griffiers van de Eerste en van de Tweede Kamer aan beide voorzitters van die Kamers tot de oprichting van een parlementair expertisecentrum Europa. Er is ingestemd met een notitie, waarin inderdaad gewag werd gemaakt van de uitbreiding. Die heeft u ook aangetroffen bij de toelichting op de raming. De heer Van Heukelum heeft terecht opgemerkt dat er in de stukken tegelijkertijd melding wordt gemaakt van finale besluitvorming in de Eerste Kamer. Hij vroeg of de Huishoudelijke commissie daartoe bevoegd is.

Deze Huishoudelijke Commissie meent dat de commissie een toezichthoudende taak heeft op de organisatie, zoals ook staat vermeld in het Reglement van Orde. De toenmalige commissie had dus die bevoegdheid, hoewel de finale besluitvorming bij de Kamer ligt. Op dit moment is de besluitvorming over de financiering van een en ander aan de orde. De Kamer heeft uiteraard het recht om bij de Raming te zeggen: er zijn bepaalde zaken waarmee wij niet kunnen instemmen.

De heer Van Heukelum stelt terecht dat in het College van Senioren tot tweemaal toe een notitie is gevraagd over de inrichting, de besluitvorming enzovoorts. Die notitie is tot nu toe niet verschenen. Ongetwijfeld heeft dat te maken gehad met de griffierswisseling, maar ook met de omstandigheid dat het overleg met de Tweede Kamer over deze samenwerkingsvorm destijds stagneerde. De vraag is: wat legt nu voor met deze Raming? Betekent ja zeggen tegen deze Raming dat dat Parlementair Expertise Centrum Europa wordt opgericht en dat er een uitbreiding komt met vier fte's? Met deze Raming vraagt de Huishoudelijke Commissie aan de Kamer om begrotingsruimte voor het geval dat wij daadwerkelijk overgaan tot de oprichting van dat expertisecentrum en dat die zou leiden tot een uitbreiding met vier fte's. Tot nu toe is namelijk nog geen sprake van een afgerond geheel. Zo is de aansturing van dat PECE nog onduidelijk. Mevrouw Tan heeft daarop terecht de vinger gelegd: hoe wordt het aangestuurd en hoe kunnen de prioriteiten van de Eerste

Kamer worden vertaald in het te kiezen bevoegdheidsmodel? De discussie daarover is zeker nog niet beëindigd. Wij vinden het bovendien van groot belang om voor zo'n operatie draagvlak te krijgen bij het College van Senioren. In dat licht komen wij in het najaar met een notitie, waarin zowel het uitvoeringsmodel -- voor zover de stand van zaken dat toelaat -- als alle verdere gevolgen worden uitgewerkt. Het gaat daarbij om de gevolgen in financiële zin maar ook qua verdeling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden met de Tweede Kamer. Pas op dat moment zou kunnen worden overgegaan tot besluitvorming ter zake. Instemming met de Raming 2004 betekent dus niet het akkoord gaan met de oprichting van het PECE en de uitbreiding met vier fte's. In de notitie zal op inhoudelijke gronden worden aangegeven wat de zin is van het samenwerkingsverband. Als Huishoudelijke Commissie hebben wij stellig de indruk dat de meerwaarde van dat centrum nog niet overtuigend genoeg was verwoord; eerlijk gezegd was ik tot kortgeleden ook nog niet overtuigd van de zin. De Kamer zal dit moeten kunnen terugvinden in die notitie.

Mevrouw Tan heeft terecht opgemerkt dat krachtenbundeling prima is, maar dat moet worden opgepast voor de risico's van grootschaligheid. Heeft de Eerste Kamer voldoende invloed en aansturingsmogelijkheden? Op grond van juist die punten heeft tot nu toe geen definitieve besluitvorming plaatsgevonden, voor zover de Huishoudelijke Commissie daarvoor überhaupt de bevoegdheid had.

Voorzitter. Met uw welnemen ga ik over naar de nieuwe werkwijze. Als wij het goed hebben gezien, valt onder dat kopje slechts één vraag, namelijk die van de heer Kox. Hij wijst er terecht op dat starten met de nieuwe werkwijze gevolgen kan hebben met financiële implicaties en dat deze implicaties eigenlijk in de raming opgenomen zouden moeten zijn. Dat is nog niet gebeurd, omdat de nieuwe werkwijze nog niet is uitgekristalliseerd. Wij zijn wel van plan om dat in het najaar zo snel mogelijk te doen plaatsvinden. De vraag van de heer Kox blijft dus relevant. Tegen die tijd hebben wij er de financiële middelen voor. Als het dan wenselijk en noodzakelijk is om de begroting in welke mate dan ook te wijzigen, kan dat alsnog gebeuren. Dat moet dus in orde kunnen komen.

Ik beland bij wat kleinere zaken, die daarom niet minder belangrijk hoeven te zijn. Allereerst de vraag van mevrouw Tan over de fractieondersteuning. Zij heeft bericht dat de PvdA-fractie nog geen medewerker heeft aangetrokken. Tja, de Huishoudelijke commissie kan alleen maar constateren dat wel financiering heeft plaatsgevonden. Wij zijn dus zeer benieuwd naar het jaarverslag aan het einde van de rit.

Mevrouw Tan stelde ook een vraag met betrekking tot de beveiliging. Zij wil weten wat er nu precies aan de hand is met de nieuwe beveiligingseisen in relatie tot het masterplan van alles wat betrekking heeft op de verbouwing en herinrichting van dit huis. Het gaat met name om de fysieke beveiligingsvereisten naar aanleiding van het herziene regime dat rond het Binnenhof geldt. Om het concreter te maken: u moet denken aan detectiepoortjes, tourniquets en eventueel zelfs segmentatie van verschillende ruimtes in het gebouw zelf.

Getracht wordt in ieder geval om globaal aan te sluiten bij hetgeen reeds is gerealiseerd of nog te realiseren staat in de Tweede Kamer.

Gevraagd is ook of de prijzen in de lunchkamer niet meer marktconform kunnen worden vastgesteld. In de schriftelijke beantwoording is aangegeven dat wij met een probleem kunnen komen te zitten voor wat betreft de BTW. Niettemin wil de Huishoudelijke commissie graag onderzoeken of er nog marges zijn die gebruikt kunnen worden. Daarnaast willen wij bezien -- dat is een slag fundamenteeler -- of in het kader van de efficiencyverhoging binnen onze gehele organisatie wellicht tot een ander concept moet worden overgegaan, als ik dat dure woord mag gebruiken. Dan zou de lunch in de middagpauze op een andere manier worden ingericht. U ziet dat wij behoorlijk ambitieus zijn. Dan kom ik bij twee concrete vragen van mevrouw Bemelmans. Zij vraagt om een onderzoek naar de feitelijke belasting die verbonden is met de vergoeding voor buitenlandse parlementaire werkzaamheden. Zij vraagt ook om een voorstel voor een bepaalde vergoedingsregeling, mede gebaseerd op het verschil dat er zou zijn met de leden van de Tweede Kamer. Mij is gebleken dat een specifieke vergoedingsregeling voor de leden van de Tweede Kamer niet bestaat, maar hun salariering loopt gewoon door. Los daarvan willen wij graag aan de vraag van mevrouw Bemelmans tegemoet komen. Wij zullen dat onderzoek starten en op grond van de uitkomsten met een voorstel komen. Daarmee herinnert u de Huishoudelijke commissie aan iets dat al eerder aan haar is gevraagd. Wij kunnen u die toezegging in ieder geval doen.

De heer Platvoet vroeg om meer budget voor de fracties omdat de fractieondersteuning toch wat mager is. Het lijkt de Huishoudelijke commissie wijs om de evaluatie van de fractieondersteuning af te wachten. Bovendien moet dit verzoek worden bekeken in samenhang met de ontwikkelingen inzake de nieuwe werkwijze van deze Kamer. Een nieuwe werkwijze kan implicaties hebben voor de fractieondersteuning en de budgetten die daarvoor beschikbaar komen. Bij de ontwikkeling van de nieuwe werkwijze zal ook de ondersteuning van de werkgroep voor de evaluatie van de wetgeving worden betrokken. Dit moet in samenhang worden gezien. Buiten de ondersteuning van de fracties van de werkgroep evaluatie heeft deze Kamer nog veel meer wensen en behoeften. Wij willen geen ad-hoc beleid voeren, maar het een en ander gestructureerd en in samenhang aanpakken.

De heer Platvoet verbaasde zich over het feit dat het kabinet heeft ingestemd met de raming. Hij vroeg hoe dit zich verhoudt tot het feit dat de Kamer een zelfstandige begrotingsautoriteit vormt. De minister is budgethouder en hij blijft als zodanig wel verantwoordelijk. Aan diens instemming kunnen wij ons vrees ik niet geheel onttrekken.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik heb mijn verwondering uitgesproken over het feit dat in de raming helemaal geen aandacht wordt besteed aan de discussie die is gevoerd inzake de zelfstandige begrotingsautoriteit en het resultaat daarvan. Het was geen revolutionair moment, maar het

was wel een stap vooruit in het kader van een zelfstandigere positie in het begrotingsproces van de Eerste Kamer.

Mevrouw **Timmerman-Buck**, voorzitter van de Huishoudelijke commissie: Het had de Huishoudelijke commissie niet misstaan als zij dat memorabele feit in de toelichting had opgenomen.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Misschien kan het dan volgend jaar.

Mevrouw **Timmerman-Buck**, voorzitter van de Huishoudelijke commissie: Ik geloof dat de discussie is beëindigd nu wij een zelfstandige begrotingsautoriteit zijn. Het laatste wat de Huishoudelijke commissie wil doen, is het werken met achterhaalde zaken.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. Ik begrijp uit de beantwoording van de Huishoudelijke commissie en uit de inbreng van andere fracties dat mijn opmerkingen over VBTB wat vragen en misverstanden hebben opgeroepen. Ik dank de commissie voor de uitleg over de drie onderzoeken. Ik vind het uiteraard prima dat wij later schriftelijk worden geïnformeerd over de kosten en andere zaken. Ik heb begrepen dat de Huishoudelijke commissie aan de hand van de ervaringen met deze onderzoeken tot de conclusie is gekomen dat men beter aan de andere kant had kunnen starten. Er is geconstateerd dat de schakels wat betreft de aansturing en de communicatie inzake de verantwoordelijkheid, ontbraken. Daarom kon men niet tot de gewenste samenhang komen.

Ik wil dan meteen reageren op wat de heer Platvoet zei, want ik wilde niet weer interromperen.

Ik had gevraagd om samenhang en de heer Platvoet vond dat je dit niet extern moest beleggen maar de regie in eigen hand moest houden. Die samenhang bedoelde ik echter niet. Wat ik bedoelde, is de samenhang tussen de drie technische sporen: informatieplan, AO en competentie. Dat zijn vrij technische zaken en je moet dan systemen hebben die op elkaar aansluiten. Daartoe moet je zorgen dat je iemand aan het stuur hebt, zodat je dit niet allemaal zelf hoeft te doen. Dat laat onverlet dat de regie en de sturing waar ook de Huishoudelijke Commissie het nu over heeft, buitengewoon essentieel zijn.

Dat brengt mij op de relatie tussen wat bij de beantwoording is gezegd over de ambtelijke organisatie en daarna over de VBTB. De ambtelijke organisatie moet je goed op orde hebben en je moet de structuur goed hebben, dus de aansturing en de communicatie. Maar één van de slagzinnen in het advieswerk is "structure follows strategy" ofte wel: de structuur voegt zich naar de strategie. De strategie wordt natuurlijk altijd bestuurlijk bepaald. Je kunt dus pas een ambtelijke organisatie goed inrichten, waar het gaat om prioriteiten, als het bestuur keuzes maakt over hoe het wil werken en wat het belangrijk vindt. Ook in die zin is, zowel vooruitziend als terugblikkend, VBTB belangrijk. VBTB is in de beleving van velen iets heel technisch: iets financieel-boekhoudkundigs dat te maken heeft met allemaal getalletjes en bureaucratie. Helaas is dat soms ook zo verworden tot karikatuur. Maar VBTB op een

goede manier, de manier waarop de Algemene Rekenkamer dit nu presenteert in haar rapporten, gaat in zijn essentie om, zoals de Rekenkamer dit noemt, de drie W-vragen: wat wil je bereiken, welke instrumenten en acties zet je daarvoor in en wat mag het kosten? De prestatie-indicatoren gaan dus niet alleen over producten maar vooral ook over resultaten. En dan gaat het niet alleen over kwantiteiten maar ook over kwaliteiten.

Nu weet ik net zo goed als de Huishoudelijke Commissie dat het er daarmee niet makkelijker op wordt, maar dat ontslaat ons naar mijn mening niet van de verplichting om toch te proberen op een verstandige en vooral niet-bureaucratische en niet nodeloos ingewikkelde manier met elkaar die discussies te voeren. Het was uiteraard mijn bedoeling dat je zoiets stapje voor stapje doet: je moet bescheiden beginnen met weinig dingen, waarover je het in ieder geval met elkaar eens bent dat dit de relevante factoren zijn. Als je dan die factoren hebt gevolgd, geregistreerd en gemonitord, dan is dat niet het eindrapportcijfer, maar dan is dat de basis voor de discussie over: hoe hebben wij gewerkt, wat vinden wij daarvan, wat vinden wij dat wij anders moeten doen en hoe kunnen wij het verbeteren? Terugblikkend zou je ernaar kunnen kijken in de zin van: wat hebben wij gedaan in onze wetgevingstaak en wat is onze bijdrage geweest aan de kwaliteit? Je zou daar onderdeeljes uit kunnen lichten, belangrijke wetsvoorstellen als pilot kunnen benoemen en de commissie die het betreft kunnen vragen om daar een oordeel over te geven. Ga dus niet alleen kijken naar de procedure, naar de termijn of naar de tekstjes, maar laat je licht er ook over schijnen hoe de wijze waarop wij met z'n allen hebben gefunctioneerd past in een bestuurlijk-politieke context en laten wij op basis daarvan tot een onderbouwd oordeel komen over wat wij als Eerste Kamer onze meerwaarde vinden in het wetgevingstraject. Dat was eigenlijk het belangrijkste dat ik nog wilde zeggen.

Rest mij nog de opmerking over de fractieondersteuning en zo zie je maar, voorzitter, waar zo'n Raming toe kan leiden. Mij is het in ieder geval welkom te begrijpen dat wij kennelijk een potje hebben staan. Gelukkig zijn wij halverwege het jaar en gaan wij nu op reces, maar wij hebben dus nog dubbel te besteden voor de rest van het jaar. Ook daarin ben ik blij met de opmerking van collega Platvoet dat als wij gaan evalueren, dit aan de hand van die werkwijze zal zijn, met de nieuwe aanpak van de nieuwe Huishoudelijke Commissie. In dat licht zullen wij dan kijken naar: wat hebben wij gedaan met die ondersteuning, hoe past dat in die werkwijze, moeten wij daar méér of juist minder in doen en hoe vullen wij dat kwalitatief in?

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Ik wil de Huishoudelijke commissie bedanken voor haar adequate antwoord en haar ambitieniveau. Het spreekt aan. Het heeft kennelijk geholpen dat er hier een vrije keuze van voorzitters is. Zij willen natuurlijk hun extra vergoeding waarmaken ten opzichte van de Kamer, want anders gaan wij er de volgende keer over praten. Het lijkt mij verstandig om met een aantal notities te komen. Ik begrijp dat wij dat op niet te lange termijn zullen doen, maar dat wij er snel werk van

zullen maken, inclusief een notitie over een mogelijke verbetering van de werkwijze van de Kamer.

Ik ben gerustgesteld door het antwoord van de voorzitter van de Huishoudelijke commissie dat wij beperkte financiële middelen kunnen krijgen, als die nodig zijn. Ik begreep van collega Platvoet dat wij dat zelf al mochten. Ik begrijp uit de verfijning van de voorzitter dat wij dat toch nog aan de minister moeten vragen, maar ik neem aan dat het allemaal goed komt.

Ik ben benieuwd naar de ambities rondom de catering. Ik heb geen commentaar op het lekkers dat er wordt geserveerd, hoewel de eerlijkheid mij gebiedt te zeggen dat ik alleen een broodje kaas heb gehad. Op de een of andere manier zit de agenda zo in elkaar dat ik steeds weg moet, terwijl mijn fractie daar ontzettend lekkere dingen zit te eten. Er ging vandaag weer een heerlijk toetje met aardbeien rond. Daar kan ik alleen maar naar kijken, maar dat zal na de zomer anders worden in de werkverdeling. Ik vind het wel goed dat wij kijken of wij normale prijzen kunnen betalen voor goed eten.

De voorzitter van de Huishoudelijke commissie zegt een onderzoek toe mede naar aanleiding van de vragen van mevrouw Bemelmans over de vergoedingssystematiek. Dat vind ik oké, als wij bereid zijn om te kijken of het omhoog moet dan wel of het omlaag kan. Ik neig ertoe te denken dat het laatste mogelijk zal zijn.

Ook vind ik het goed te kijken naar het punt van de fractieassistentie. Mevrouw Tan heeft mij toch aan het twijfelen gebracht. Als je fractieassistentie kunt hebben zonder het te merken, vraag ik mij af of wij wel verder moeten gaan op dat niveau. Zij dacht tenminste dat zij die niet had, maar zij blijkt er wel centen voor te hebben gekregen. Dan vraag ik mij af wat je eraan gemist hebt. Als wij op dat punt zuinig kunnen zijn, moeten wij dat volgens mij niet laten. Ik zie de notities daarover tegemoet.

Mevrouw **Bemelmans-Vidéc** (CDA): Voorzitter. Ik spreek mijn dank uit voor de beantwoording en voor de toezeggingen. Ik stel ze zeer op prijs. Ook feliciteer ik de Huishoudelijke commissie met het ambitieniveau. Er gaat duidelijk een nieuwe wind waaien. Het is geweldig dat dit debat er optimaal op inspeelt en dat er openhartig wordt geantwoord op de vaak indringende vragen. Dat is althans in de tijd dat ik hier lid mocht zijn niet eerder gebeurd.

Ik wil even een aanmoediging uitspreken in verband met de VBTB-operatie. Mijn korte pleidooi sluit voor een belangrijk deel aan bij dat van mevrouw Tan. Onze Kamervoorzitter, voorzitter van de Huishoudelijke commissie, zegt dat de VBTB-operatie zeker belangrijk is. Nog belangrijker is om hier eerst een slagvaardige organisatie te hebben en dan de VBTB-verlangens te realiseren. Met mevrouw Tan wijs ik erop dat een slagvaardige organisatie een effectieve organisatie betekent. Dat vooronderstelt dat je weet wanneer je doeltreffend bezig bent geweest en wat je doelen zijn, ook als ambtelijke organisatie die dienstbaar is aan de politieke organisatie met afgeleide doelstellingen, maar wel bijdragend aan de externe politieke effectiviteit van dat politieke orgaan. Met andere woorden, wanneer je de VBTB-filosofie op de juiste wijze verstaat en weet dat er

een kwaliteitsbeleid nodig is waarin wij onze doelen betreffende ons product, te weten dienstverlening aan die politieke organisatie en betreffende het proces, te weten de weg waarlangs wij die dienstverlening willen bieden expliciet maken, dan ben je bezig de eisen te formuleren die je aan de slagvaardigheid van je organisatie stelt. Die twee zijn ten nauwste met elkaar verbonden.

Dat is een klein stukje college, mevrouw de professor. Ik kon het niet laten. Voor het overige spreek ik mijn respect en dank uit.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Voorzitter. Ik dank de Huishoudelijke commissie voor de adequate beantwoording, voor de ambities en voor de aangekondigde notities. Misschien is het wenselijk dat u bij die notities explicieter ingaat op de taak en de verantwoordelijkheid van de Huishoudelijke commissie, want het Reglement van Orde is daarover heel beknopt. U zegt dat wat op 8 oktober is gebeurd behoort tot de toezichthoudende taak van de commissie. Daarover kunnen wij discussiëren, want ik haal dat niet zo uit het Reglement van Orde; vandaar mijn suggestie.

Ik zal niet meer uitgebreid ingaan op de procedures, op wat wel of niet is besloten en of dat terecht gebeurd is, en op wat wel en niet de bevoegdheden waren. Op een gegeven moment moet je je zegeningen tellen. De voorzitter van de Huishoudelijke commissie gebruikte nu echter een andere terminologie dan in de beantwoording van onze schriftelijke vragen. Zij zei dat op 8 oktober de Huishoudelijke commissie heeft ingestemd met... In de beantwoording stond echter dat op 8 oktober de Huishoudelijke commissie heeft besloten dat... Er zijn enige nuances in de beantwoording op te merken. Nogmaals, ik tel mijn zegeningen en neem graag genoegen met de woorden van de voorzitter. Met het aannemen van deze raming besluiten wij niet definitief dat de PECE er komt. De oorspronkelijke procedure zal worden gevolgd. Kan deze Kamer alsnog besluiten dat er geen PECE komt, gezien de afspraken die hierover met de Tweede Kamer gemaakt zijn? In hoeverre heeft de Eerste Kamer, de Huishoudelijke commissie of de griffier zich gecommitteerd aan de Tweede Kamer? Kan de voorzitter van de Huishoudelijke commissie haar toezegging gestand doen?

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de Huishoudelijke commissie voor de positieve benadering van datgene wat schriftelijk en mondeling naar voren is gebracht. Ik moedig de commissie aan om door te gaan met mijn suggestie om nog eens te kijken naar de digitale aanlevering van stukken. Zes jaar geleden waren e-mail en internet lang niet zo wijdverbreid als nu. Dat toen een experiment is mislukt, zegt dus niet zo heel veel. Een reden te meer om dat met hernieuwde kracht te bekijken.

Ik neem aan dat het traject rond de ISEK vanuit de organisatie is aangestuurd. Vanaf het allereerste begin konden wij constateren dat het zou mislukken. Dat kan leiden tot het zetten van vraagtekens bij de deskundigheid in de organisatie om zo'n traject aan te sturen. Het was iets desastreus. Misschien overdrijf ik een beetje, maar

degenen die met het experiment hebben meegedaan, moeten dit kunnen beamen.

Ik kan niet om de kantine heen, waarbij ik mij realiseer dat "kantine" een onbeleefd woord is voor datgene wat elke week in de Noenzaal gebeurt. Ik verbaasde mij erover dat uitgerekend de SP-fractie kwam met marktconforme prijzen. De SP was niet alleen tegenstander van de invoering van de euro, maar ook van datgene wat daarop is gevolgd, namelijk de enorme prijsverhoging, haast verdubbeling van de prijzen, in de horeca. Uitgerekend de fractie van de SP bepleit nu marktconformiteit in onze eigen horeca. Maar goed, ook wij hebben eerder gezegd dat de prijzen wel erg aan de lage kant zijn. Wij wachten af waarmee de Huishoudelijke commissie op dit punt komt. Dat geldt ook voor het nieuwe concept voor datgene wat aangeboden gaat worden. Dat smaakt naar meer.

Mevrouw **Timmerman-Buck** (voorzitter Huishoudelijke Commissie): Voorzitter. Mevrouw Tan heeft vastgesteld dat met het plan van aanpak wellicht aan de verkeerde kant is begonnen. De Huishoudelijke Commissie in deze samenstelling vindt dat de twee door mij genoemde punten, te weten de aansturing en de communicatie, in ieder geval als essentieel hadden moeten worden meegenomen. Maar ik kan mij voorstellen dat de vorige Huishoudelijke Commissie zo enthousiast is geweest, dat zij onmiddellijk met een aantal trajecten aan de gang is gegaan.

Mevrouw Tan en mevrouw Bemelmans goed beluisterend, zeggen zij dat het onderscheid dat de Huishoudelijke Commissie heeft gemaakt tussen enerzijds het op orde brengen van de ambtelijke ondersteuning en anderzijds de VBTB-operatie niet strookt met de ratio van de VBTB-operatie. Die operatie brengt immers met zich dat beide trajecten gelijktijdig moeten verlopen. Ik kan mij daarbij veel voorstellen, zij het dat ik er nog ietwat voorzichtig mee ben. Dat moet ik ook zijn, want wat ik hier zeg, moet ik kunnen waarmaken. Ik denk dat het het beste is dat wij ook over het aspect van de gelijktijdigheid de Algemene Rekenkamer om advies zullen vragen. Deze Kamer moet zich namelijk wel realiseren dat, wanneer je die twee operaties gelijktijdig uitvoert -- rationeel valt daar veel voor te zeggen -- dit eenvoudigweg consequenties zal hebben voor het tijdstraject en de menskracht. Er wordt dan een heel duidelijke keuze gemaakt. Ik mag hopen dat de Kamer zich, als zij het traject zo kiest dat dat meer gelijktijdig plaatsvindt, realiseert dat dit consequenties zal hebben voor de termijnen die wij in ons hoofd hadden om een en nader tot een goed einde te brengen. Wij kunnen het het beste houden bij het advies van de Rekenkamer, apart verwerkt in de notitie die dit najaar verschijnt, waarbij wij kijken naar de mogelijkheden en de belemmeringen waarop wij mogelijk stuiten.

De heer Kox heeft geen specifieke vragen meer gesteld. Ik wil niet nalaten, hem te danken voor alle complimenten en stimulerende opmerkingen.

De heer Van Heukelum heeft geconstateerd dat er licht is tussen wat de Huishoudelijke Commissie schriftelijk heeft weergegeven, en wat zij hier thans mondeling verwoordt. Hij duidde op het feit dat de Huishoudelijke Commissie iets zou hebben besloten, en op

het feit dat zij met iets zou hebben ingestemd. Dit lijkt mij een tamelijk semantische discussie, die ik nog kan compliceren door te zeggen dat de Huishoudelijke Commissie heeft besloten om ergens mee in te stemmen. Wij komen daar niet veel verder mee. Wellicht komen we wel verder met het streven naar verduidelijking van wat een Huishoudelijke Commissie formeel, dus in de zin van formele bevoegdheden, vermag.

In het Reglement van orde is dit inderdaad tamelijk open weergegeven. Daarbij kunnen wij kiezen uit twee wegen. De heer Van Heukelum vraagt om in het najaar ook op schrift te stellen de precieze bevoegdheden van de Huishoudelijke Commissie. Ik wil hem iets anders voorleggen. Er is hier veel te doen. Voordat wij het weten, geraken wij wellicht in allerlei discussies over formele bevoegdheden, die ons belemmeren om slagvaardig aan het werk te gaan. Ik vraag om de Huishoudelijke Commissie het vertrouwen te geven dat zij niet buiten haar boekje zal treden. Als men merkt dat dit toch gebeurt, kan er onmiddellijk aan de bel worden getrokken. Wij zullen ernaar streven om de Kamer tijdig op de hoogte te stellen van wat wij wel en niet doen via een behoorlijke, frequente afstemming met het College van Senioren, zodat de Kamer aan de bel kan trekken.

De heer **Van Heukelum** (VVD): Voorzitter. Ik kan daar een heel eind in meegaan. Een reglement van orde specifiek voor de Huishoudelijke Commissie is niet mijn bedoeling. Ik heb echter de stukken gelezen die op de raming betrekking hebben en ik kan niet anders dan concluderen dat de vraag van mijn fractie reëel is. Welke bevoegdheden heeft de commissie? Dat mag op onderdelen scherper worden aangegeven. Wat nu in het Reglement van orde staat, is wel heel summier en rekbaar.

Mevrouw **Timmerman-Buck** (voorzitter Huishoudelijke Commissie): Ik begrijp dat de heer Van Heukelum het eens is met de geest van de reactie van de Huishoudelijke Commissie. Laten wij het er dan op houden dat er bij elk majeur punt bezien zal worden of de Huishoudelijke Commissie haar boekje niet te buiten gaat. Ik hecht toch wel aan de bevoegdheid van de Huishoudelijke Commissie om te besluiten om van start te gaan met het traject PECE, niet in financiële zin, maar voor het overige. Als de Huishoudelijke Commissie daartoe niet bevoegd is, rijst toch wel de vraag welk orgaan daar wel toe bevoegd is.

De heer Van Heukelum heeft gevraagd of te zijner tijd alsnog besloten kan worden dat er geen parlementair expertisecentrum Europa komt. Er wordt momenteel overlegd met de Tweede Kamer over het project. Dat neemt niet weg dat de Eerste Kamer een eigen verantwoordelijkheid heeft in dezen. Als deze Kamer om haar moverende redenen vindt dat er een andere weg moet worden ingeslagen of dat er helemaal niet verder moet worden gegaan op de weg die tot nu toe bewandeld is, is dat aan deze Kamer.

De heer Platvoet moedigt aan tot het digitaal aanleveren van stukken. Wij nemen dat ter harte. Uit de notitie in het najaar zal echter wel blijken dat er prioriteiten gesteld moeten worden. Zij liggen misschien iets meer bij het op orde krijgen van de ambtelijke

ondersteuning. Wij doen ons best en de Kamer kan er in het najaar op terugkomen.

De heer Platvoet zet vraagtekens bij ISEK en de deskundigheid in de organisatie. Wie zal het zeggen? Deze Huishoudelijke Commissie beoogt, en ik kan mij niet voorstellen dat de vorige Huishoudelijke Commissie dat niet voor ogen had, dat projecten en trajecten in gang worden gezet met alle deskundigheid en ervaring die in huis is of die daarbij ingeschakeld moet worden.

De heer Platvoet is benieuwd naar het nieuwe concept voor de kantine. Ook wij zijn daar benieuwd naar.

Een aantal sprekers heeft de Huishoudelijke Commissie gefeliciteerd met haar ambitieniveau. Wij hopen dat te kunnen waarmaken, maar deze felicitaties zijn tegelijkertijd een compliment voor de Kamer zelf, die voor het eerst te kennen heeft gegeven dat zij ambitie wenst.

De beraadslaging wordt gesloten.

De Raming 2004 wordt zonder stemming aangenomen.

Voorzitter: Timmerman-Buck

De **voorzitter**: Ik dank de heer Schuurman dat hij de vergadering enige tijd heeft willen voorzitten. Voordat wij doorgaan met het wetsvoorstel OEPS, heb ik een korte mededeling.

De Eerste Kamer heeft op 27 juni jongstleden een brief ontvangen van de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, waarin zij de Kamer vraagt, in te stemmen met de ontwerpverordening inzake maatregelen ter vergemakkelijking van de procedures voor de aanvraag en afgifte van visa voor leden van de olympische familie die deelnemen aan de olympische spelen of paralympische spelen van 2004 in Athene. Over dit het koninkrijk bindende besluit is in de JBZ-Raad van 5 juni jongstleden een akkoord bereikt. De minister hecht eraan, in een komende raad het parlementaire voorbehoud in te kunnen trekken, opdat de verordening spoedig formeel vastgesteld kan worden.

Voorts is het ontwerp-kaderbesluit over aanvallen op informatiesystemen, waarover op 28 februari 2003 een politiek akkoord werd bereikt, inmiddels meer dan zes weken openbaar.

De bijzondere commissie voor de JBZ-Raad heeft zich heden beraden over beide voorgelegde koninkrijk bindende ontwerpbesluiten en adviseert de Kamer met beide voorstellen in te stemmen.

Ik stel de Kamer voor dit advies te volgen.

**

Aldus wordt besloten.

*B

!Overgangswet Elektriciteitsproductiesector!

Aan de orde is voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Overgangswet elektriciteitsproductiesector in verband met de financiering van de tegemoetkoming aan de elektriciteitsproductiesector uit de algemene middelen en van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet omwille

van de correctie van enkele tariefbepalingen alsmede in verband met een tijdelijk verbod van privatisering van netwerkbedrijven (28174).

De beraadslaging wordt hervat.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. De fractie van de Partij van de Arbeid is de minister van Economische Zaken dankbaar voor de antwoorden die hij heeft gegeven. Er zijn binnen de fractie nog een aantal onduidelijkheden. Wij zouden graag op een aantal punten hom of kuit willen.

Bij artikel 51a van de Gaswet en Elektriciteitswet stelt de minister zich voor dat hij in geval van nood voorrang kan geven aan gastransporten. Volgens ons is dit praktisch niet uitvoerbaar, omdat het non-discriminatiebeginsel geldt. Daardoor kan de minister volgens ons geen voorrang nemen. Wij vragen de minister om nog eens serieus naar dit punt te kijken. Wij nodigen hem uit om verslag te doen van zijn onderzoekje en de Kamer nog eens goed te informeren over zijn bevindingen.

Wij hebben uitgebreid gesproken over het toezicht. De minister zegt dat een oligopolie of samenvoeging van NUON en Essent niet ondenkbaar is en dat het toezicht wordt aangescherpt. Hij zegt ook dat het niet de bedoeling is dat een orgaan zoals DTe verder wordt opgetuigd. Wij willen graag horen hoe het toezicht in de praktijk wordt uitgewerkt. Wie zal dat uitvoeren?

Nogmaals, de fractie van de Partij van de Arbeid hecht erg aan de beantwoording van de minister op dit punt. Wij hopen op klip en klare duidelijkheid.

*N

De heer **Ketting** (VVD): Voorzitter. Ik heb helemaal geen heimwee naar de SEP en mijn fractie evenmin, maar wij hebben wel een krachtig heimwee naar een goed inhoudelijk debat over energie. Dat is het nadeel van de wat oudere manspersoon: dat je nogal wat verleden hebt. Bij het voor de geest halen van een goed inhoudelijk debat moet je teruggaan naar de glorie-dagen van onze minister Gijs van Aardenne. Mijn fractie heeft goede hoop dat het met deze bewindsman toch deze kant op zou kunnen gaan. Wij bespeuren bemoedigende tekenen in die richting. Als de minister dit als een compliment wil beschouwen, dan geeft mijn fractie hem daartoe de ruimte en de vrijheid.

Mijn fractie bedankt de minister voor de gegeven antwoorden inzake meer inhoudelijke, energetische aspecten van het wetsvoorstel. Ik wil in deze categorie slechts één opmerking maken. Waarom deden wij het allemaal nu eigenlijk ook weer? Dat element komt toch maar heel besmuikt naar voren. Het ging, het gaat en het moet in de toekomst gaan over het belang van de klant. Laten wij dat nu eens als leidend beginsel nemen, bijvoorbeeld voor de relevante markt! Dan komen wij tot heel andere uitkomsten. Dan gaat het niet om het "bedrijfsbelang" van bestaande energiebedrijven. Als je het vanuit de klant beziet, is er een heel andere gelaagdheid van de markt. Een markt die zich voor Hoogovens totaal anders laat beschrijven dan voor u, voor mij of voor al die andere kleinverbruikers thuis. Mijn fractie hoopt dat dit

richtsnoer bij de komende beraadslagingen van de minister met betrokken partijen wordt gehanteerd, met al het belang dat daaraan dient te worden gehecht, en niet het herenleed van de bestaande bedrijven.

De tweede categorie betreft de algemene voorwaarden. Mijn fractie hoorde de minister zeggen dat in zijn beleving de vier bewindspersonen allemaal dezelfde beleidslijn zouden hebben gevoerd. Zo heeft mijn fractie dat niet waargenomen. Wij konden ons in de wijze waarop minister Jorritsma en staatssecretaris Wijn zich hebben opgesteld, beter vinden dan tot nu toe in deze zaal vandaag. Het tweede punt is dat volgens de minister de directe gevolgen voor de praktijk niet zodanig zijn dat het wetsvoorstel moet worden opgehouden. Er is sprake van een gering materieel belang. Dat is het argument helemaal niet! Een wet is goed of een wet is slecht. Of de schade die daaruit ontstaat, als groot of als minder groot wordt gezien -- wat altijd toch maar een voorspelling is -- is dan nog helemaal vers twee. Een goede wet komt door dit huis en een slechte niet. Dat hoopt mijn fractie althans. Zo is de opstelling van mijn fractie nu en ook in de toekomst. Wij vinden een overleg met minister Donner over de betreffende artikelen in de wet natuurlijk boeiend, maar waar gaat het nu om? Wat is de insteek van de minister voor dat overleg? Waar gaat het dan over? Waarover spreken zij en waarover zullen zij het dan hopelijk eens worden? Om dat gesprek te faciliteren, wil mijn fractie toch nog even in alle helderheid meegeven wat naar haar mening in dat gesprek aan de orde moet komen. Mijn fractie kan geen wetsvoorstel aanvaarden dat inbreuk maakt op het gesloten stelsel van het Burgerlijk Wetboek. En dan gaat het om een onwenselijke inbreuk in wetstechnische zin.

Tevens hebben wij het over liberaliseren. Daarin past geen extra bescherming van marktpartijen die dat niet nodig hebben. Die marktpartijen hebben zelf gevraagd om marktwerking. Zij denken dan ook terecht uit die marktwerking voordelen te kunnen behalen in de toekomst omdat hun positie daardoor wordt versterkt. Daarvoor is geen extra wettelijk kader nodig.

Het is een vrij gesloten systeem. Er komt niks bij. Met andere woorden, een voordeel voor de een vertaalt zich in een nadeel voor de ander. Het versterken van de commerciële positie van zakelijke afnemers vertaalt zich in een nadeel voor de kleinverbruikers. Dat is een consequentie die mijn fractie niet wil en zal aanvaarden.

Mijn fractie heeft bepaald niet de overtuiging gekregen dat de minister haar opvattingen deelt. Laat staan dat wij de overtuiging zijn toegedaan dat de minister alles in het werk zal stellen om dit wettelijke mankement en de werking die ervan uitgaat op de kortst mogelijke termijn te herstellen. Dit zo zijnde en bij uitblijven van die informatie, laat de minister mijn fractie geen andere keuze dan zich tegen dit wetsvoorstel uit te blijven spreken.

De heer **Van Den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik dank de minister namens de fracties waarvoor ik het woord mag voeren hartelijk voor de beantwoording.

Ik noem een aantal punten. Het is voor ons van belang daarover volstrekte helderheid over en weer over te

verkrijgen. De minister heeft nadrukkelijk toegezegd dat de terugwerkende kracht van de baan is. Daar bestaat geen misverstand over. Dat ligt straks vast in de Handelingen. Er is sprake van een kan-bepaling. Het bewuste artikel treedt dan niet in werking. Of dat staatsrechtelijk heel erg fraai is, is wat anders. Het is echter helder.

De kwestie van de noodleveranciers is nu ook volstrekt transparant. TenneT heeft de regiefunctie. Tevens zal overleg worden gevoerd met de minister van Justitie. Er zal verbreed gekeken worden naar de bescherming van de consument. De heer Ketting heeft al gevraagd wat dit betekent, ook in het licht van het Burgerlijk Wetboek. Het is ontzettend jammer dat wij niet de mogelijkheid hebben om een aantal artikelen niet in werking te laten gaan. Dat is uitgesloten. Ik heb ernaar gekeken. Dat gaat echter niet. Als de wet van kracht is, zijn de artikelen daar en kan er conform de artikelen gewerkt worden. Dat kan een bron van misverstanden geven. Het kan betekenen dat er gediscussieerd wordt over de voorwaarden en dat de rechter eraan te pas moet komen. Dan is de verwarring compleet.

Wij vragen aan de minister om die procedures te voorkomen. Dat kan door zich tot de bedrijven te wenden met het resultaat van de discussie in de Eerste Kamer. Daarbij moet duidelijk worden dat de minister de zaak bestudeert en dat de zaak op korte termijn weer naar het parlement zal gaan. De minister pakt in dit scenario de mogelijkheid op om een en ander op tijd te regelen in een andere wet. De minister kan de bedrijven verzoeken om een soort wapenstilstand in acht te nemen. Dat kan wellicht voorkomen dat allerlei problemen ontstaan. Wij leggen deze vraag graag voor aan de minister.

Ten slotte stel ik vast dat de minister heel nadrukkelijk heeft gezegd: 1 juli 2004. De bedrijven moeten dan maar klaar zijn. Bedrijven zuchten, klagen en zien allerlei leeuwen en beren. De datum wordt toch gehandhaafd? Als wij er niet volstrekt helder over zijn, zien bedrijven altijd weer kans om gebruik te maken van een wat zwakke opstelling en wordt de mogelijkheid gezien van verschuiving naar een volgende datum. En dat moeten wij niet hebben.

Voorzitter: Jurgens

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording van de door ons in eerste termijn gestelde vragen. Een belangwekkende uitlating van de minister vond ik zijn uitspraak dat privatisering in zijn ogen geen doel op zich is, maar uitsluitend middel. De fractie van het CDA onderschrijft dit standpunt van harte. De minister voegde hieraan toe dat een en ander ook afhankelijk zal zijn van goede regelgeving, toezicht en strenge eisen. Hij heeft tevens gezegd dat de ingangsdatum niet eerder zal vallen dan op 1 januari 2005 en ook dat daarmee de datum nog geenszins vaststaat. Ik vind het goed om het zo vast te leggen in de Handelingen, want er zal nog heel wat moeten gebeuren, zoals blijkt uit het lijstje dat de minister gaf. Ik begrijp dat hij de

interventiewet wil aangrijpen om een aantal voorwaarden en omstandigheden nader te duiden. Uiteraard wachten wij het wetsvoorstel af.

Ik heb begrepen dat de minister rond het heikele punt van de "redelijke voorwaarden" heeft voorgesteld om in samenspraak met de minister van Justitie te komen tot een algehele regeling voor consumentenbescherming in de energiesector in het kader van de interventiewet. Dat moet dus in een heel korte periode gebeuren. Als dit wetsvoorstel vandaag wordt aangenomen, gelden de wettelijke bepalingen zoals opgenomen in de wet OEPS en de Gaswet, de Elektriciteitswet. Daarom wil ik voor de rechtspraktijk in de tussenperiode de bevestiging krijgen waarom ik reeds in eerste termijn heb gevraagd. Het feit dat de minister mij niet heeft weersproken, mag ik misschien zien als een bevestiging van het standpunt van mijn fractie dat het, zoals het nu is geformuleerd, om twee afzonderlijke regelingen gaat: het mededingingsrecht in Gaswet en Elektriciteitswet en de regeling in het Burgerlijk Wetboek. Ik denk dat het voor de rechtspraktijk verstandig is om het klip en klaar uit te spreken.

Er is voorzover mijn fractie weet tot nu toe één motie ingediend, namelijk de motie-Van der Lans. O, ik hoor dat die nog komt. Dan schort ik ons oordeel daarover even op.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. De heer Doek heeft niet goed opgelet, want er is inmiddels door mij een motie ingediend. Ik had graag zijn reactie daarop gehad, maar wellicht kom ik daar nog op een andere manier achter.

Ik dank de minister voor het college dat hij heeft gegeven aan met name nieuwe Kamerleden, zoals ik, over hoe het zit, hoe het gaat, hoe het moet.

Er was vandaag ook een introductie voor nieuwe Kamerleden, waar ik helaas niet bij kon zijn, omdat mijn aanwezigheid bij dit debat werd verlangd. Maar bedankt voor de compensatie; ik heb veel geleerd.

Ik ben blij dat de minister heeft uitgelegd dat vier bewindspersonen op rij bezig zijn geweest met zeer heldere en consistente regelgeving. Ik had het zo nog niet gezien, maar ik geloof het graag. Het is ook fijn dat wij nu weten dat de reeksen kritische opmerkingen in de Eerste en de Tweede Kamer onnodig, onzinnig en onjuist waren. Het blijft mij wel een beetje bevreemden dat geen van ons dat in de gaten had, voordat wij de wijze woorden van de minister hoorden. Ook leerzaam was de uitleg die de minister van onze opmerkingen gaf: zij zijn zo gezegd het gevolg van een beneveld zicht op de werkelijkheid en dogmatisme, waaraan hij gelukkig niet lijdt. Welnu, zijn plek in de nieuwe regering bewijst inderdaad onomstotelijk dat D66 allesbehalve dogmatisch is en dat je er alle kanten mee op kunt. Hiervoor ook dank.

Volgens de minister hebben de fracties van de SP en van GroenLinks ook een parodie gemaakt van de ontwikkelingen in de energiesector en die zodoende voorgesteld als een gang van paradijs naar verdoemenis, of zoiets -- ik weet niet meer hoe hij het precies zei. Ik wil dit wederom best van de minister aannemen, maar vraag mij alleen af wie nou waar een parodie van maakt. Ik heb niets geparodieerd. Zodra ik dat wel doe, mag de minister het

me zeggen -- die parodie zou dan in ieder geval een stuk leuker zijn. Ik heb helemaal niet gesproken over het "voormalige gas- en stroomparadijs". De minister meent dat gehoord te hebben, maar misschien was hij op dat moment met zijn oren ergens anders. Ik denk dat ik vaker dan de minister met een spandoek en een pamflet voor de deur en op de klep heb gestaan van onze voormalige staatsgas- en stroombedrijven en van de hun overkoepelende organisaties om namens consumenten te protesteren tegen domme bureaucratie, onnodige klantenvriendelijkheid en absolute prijsdoorzichtigheid. Ik heb dat nooit als een zegen gezien, maar vaak als een vloek. Ik heb alleen geconstateerd dat de voormalige en huidige mankementen niet voortvloeien uit het publieke karakter van deze ondernemingen en dat zij ook niet kunnen worden opgelost door het vervangen van het publieke oligopolie door een privaat oligopolie. Naar mijn mening is dit niet dogmatisch, idealistisch of irrealistisch, maar juist erg realistisch. Het moet deze minister, die zoveel over de wereld gereisd heeft, toch opgevallen zijn dat er naast de private oligopolies, die naar zijn maatstaven wel goed functioneren, heel serieuze problemen zijn geweest met gemankeerde markten op onder het andere het gebied van energie.

Dat mag toch reden zijn tot zorg?

Ik ben blij dat de minister ons geruststelt, zeggende dat hij niet wordt gehinderd door ontembare driften inzake privatisering die hem het zicht vertroebelen. Op 2 januari 2004 zal hij ook niet de algehele opheffingsuitverkoop afkondigen met de boodschap "alles moet weg" -- wat dan slaat op de netwerken. Vanaf die datum kan wel alles weg dankzij de wijzigingswet, zoals de minister in antwoord op een vraag van de fractie van de PvdA heeft gezegd. De minister zegt dat hij de privatisering te zijner tijd afhankelijk wil maken van de positie van de consumenten ten aanzien van de geprivatiseerde ondernemingen. Maar hoe afhankelijk denkt de minister zelf te zijn van de pressie of, zo men wil, de driften van mogelijke kopers en van de huidige aandeelhouders? Ik ben blij met het proefschrift van mevrouw Sylvester -- dat ik natuurlijk niet gelezen heb, maar ik ga dat zeker doen. Ik ben blij dat zoiets indruk maakt, want ik heb ook een boek over energie. En dat ga ik zo meteen aan de minister geven, want mijn indruk is dat je een stuk plezieriger wordt benaderd als je een boek hebt. Ik heb aan den lijve ondervonden dat provinciale en gemeentelijke overheden buitengewoon driftig aan het privatiseren sloegen. Ik wijs maar op de gang van zaken met betrekking tot onder andere Intergas. Ik wijs maar op het debacle -- want zo zie ik het -- van de Brabantsche Buurtspoorwegen en Autodiensten die met drang geprivatiseerd moesten worden, hoewel de landelijke overheid nog vroeg of dat wel allemaal op die manier moest gebeuren. Ik vraag mij dus af of de minister het allemaal in de hand zal hebben en hoe afhankelijk hij zal zijn van de markt, dus van de kopers en de verkopers.

Ik ben het helemaal eens met de minister dat privatisering een middel is en geen doel. De vraag is echter: leidt dit middel tot het doel dat wij nastreven, de verbetering van de positie van consumenten? Als dit wetsvoorstel zou leiden tot die verbetering, is mijn fractie

zo ondogmatisch als de minister maar wil en zijn wij er erg voor. De kans dat consumenten in de kou komen te staan, niet alleen figuurlijk maar ook letterlijk, is echter realistisch.

Mijn uitnodiging aan de minister om deze Kamer middels een novelle accurate regelgeving te geven op een vitaal punt, de vroegst mogelijke datum van liberalisering en privatisering, wordt door de minister echt tot een parodie gemaakt door te zeggen: als dat wordt aangenomen, wordt alles geblokkeerd en blijft alles bij het oude. Dat staat er echt helemaal niet. Er staat alleen maar dat hetgeen de minister zelf al heeft gezegd in zijn brief van 18 juni aan de Tweede Kamer, in deze wet moet worden gezet. Daar hoort het thuis. Het is fijn dat de Tweede Kamer dit weet, maar wij beslissen hier vandaag over wetgeving. Wil de minister er nog eens naar kijken? Misschien bedenkt hij zich dan wel: die jongens en meisjes van de SP bedoelen het best goed en willen mij hier een betere wet, mijn eerste in dit huis, laten maken. Mijn voorstel is werkelijk een welgemeende poging om het terecht bekritiseerde wetsvoorstel op dit punt te verbeteren. Dat is een taak die deze Kamer zichzelf ook heeft opgedragen. In dat licht hoop ik dat er brede steun voor zal zijn.

De minister heeft gezegd dat hij vol achter het wetsvoorstel staat en dat hij er vol voor gaat: u moet het vandaag aannemen. Ik ben benieuwd hoe breed de steun uiteindelijk zal zijn. Ik hoor dat de VVD-fractie om haar moverende redenen -- die nog niet zo vreemd zijn -- nee zegt. Verder hoor ik dat de PvdA-fractie nog moet nadenken. Het is belangrijk voor de minister om in zijn tweede termijn die fractie binnen boord te houden, anders is er geen Kamermeerderheid voor dit wetsvoorstel. Overigens zou ik dat een plezierige ontwikkeling vinden.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Ook ik vroeg mij tijdens het betoog van de minister af wat wij nu verkeerd hadden gedaan. Ook ik kwam tot de conclusie dat het echt een fout van mij is geweest om de verschillende publicaties van mijn hand over het publieke belang, de publieke moraal en de economisering van de samenleving niet toe te sturen aan het ministerie van Economische Zaken. Kennelijk zijn die daar namelijk niet terechtgekomen, want anders was mijn bijdrage -- waarop de minister nauwelijks is ingegaan -- misschien wat zorgvuldiger behandeld. Na dit debat zullen wij onmiddellijk het proefschrift van mevrouw Sylvester ter hand nemen en uitgebreid bestuderen.

Dit optreden van de "minister van duurzame energie" -- ik vond het een goed voorstel om daar "duurzame economie" van te maken -- was teleurstellender dan zijn eerste optreden in deze Kamer. Het lijkt erop dat hij zijn hart meer aan MEP dan aan OEPS heeft verpand. Zijn antwoorden waren nogal procedureel. Alle bezwaren en fundamentele discussies werden vooruitgeschoven naar komende wetsvoorstellen. Ik heb hem niet op een voor mij inspirerende visie kunnen betrappen. Dat is heel erg jammer, want zo'n visie is van belang voor de discussie over de toekomst van de energiesector. Ronduit teleurstellend waren de opmerkingen van de minister over de Raad van State. Hij zij dat er eigenlijk geen beleidsinhoudelijke wijzigingen zijn geweest:

eigenlijk hebben wij niets verkeerd gedaan, dus ik begrijp eigenlijk niet waar deze kritiek vandaan komt. Het had misschien iets beter gekund, maar dat is eigenlijk alles. Ik vond dit een wel heel mager verweer. Niet alleen EnergieNed maar ook de beide Kamers hebben namelijk geconstateerd dat de regering bepaald onzorgvuldig heeft geopereerd. Bovendien is het een tamelijk eenzijdige interpretatie van de Aanwijzing voor de regelgeving. Het gaat niet zozeer om beleidsinhoudelijke wijzigingen maar om ingrijpende wijzigingen die niet in de oorspronkelijke intentie en doelstelling van het wetsvoorstel zaten en die daarmee toevoegingen zijn. In die gevallen moet de Raad van State conform Aanwijzing voor de regelgeving nr. 277 wel degelijk worden geraadpleegd; de minister moet dat nog maar eens nakijken.

Mijn fractie vindt dat de Kamer dat ook voor de toekomst moet zien te voorkomen. Dat geldt niet alleen nu de Kamer met een schone lei begint, in een voor een belangrijk deel nieuwe samenstelling, maar ook omdat wij toch de tendens zien dat de regering steeds vaker overgaat tot het aanbrengen van wijzigingen via nota's van wijziging. Er zijn verschillende voorbeelden te noemen, waaronder de Spoorwegwet en de Wet personenvervoer 2000. Om dat enigszins de pas af te snijden, heeft mijn fractie een motie geformuleerd. In overleg met andere Kamerleden heb ik daarin nog wat wijzigingen aangebracht.

De voorzitter: Door het lid Van der Lans wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegend dat de 'Wijziging van de Overgangswet Elektriciteitsproductiesector in verband met de financiering van de tegemoetkoming aan de elektriciteitsproductiesector uit de algemene middelen' door de regering op meerdere momenten is aangegrepen om met behulp van meerdere nota's van wijziging het karakter van het wetsvoorstel ingrijpend te wijzigen;

overwegend dat de Grondwet in artikel 73 advisering van de Raad van State over wetsvoorstellen voorschrijft;

overwegend dat Aanwijzing 277, onderdeel 2 van de Aanwijzingen voor de regelgeving bepaalt dat, indien in een ingediend wetsvoorstel door de regering ingrijpende wijzigingen worden aangebracht, de Raad van State over deze wijzigingen wordt gehoord, tenzij dringende redenen zich daartegen verzetten;

overwegend dat de nota's van wijziging met de nummers 8, 13 en 28 ingrijpende wijzigingen inhouden van het oorspronkelijke wetsvoorstel, zonder dat deze aan de Raad van State ter advisering zijn voorgelegd, terwijl ten aanzien van die wijzigingen niet gebleken is dat dringende redenen zich verzetten tegen het -- desgewenst via een spoedprocedure -- horen van de Raad van State;

overwegend dat er vanuit de vaste kamercommissie voor Economische Zaken meermalen is aangedrongen op advisering door de Raad van State over de genoemde wijzigingen;

overwegend dat de minister van Justitie bij brief van 28 mei 2002 desgevraagd aan de voorzitter van de Kamer heeft laten weten, geen voorstander te zijn van introductie van een recht van deze Kamer om de Raad van State om advies te vragen;

overwegend dat door deze handelswijze van de regering de mogelijkheden van de Eerste Kamer om tot een afgewogen finaal oordeel te komen onnodig worden beperkt;

spreekt als haar mening uit dat het afzien van het horen van de Raad van State over ingrijpende nota's van wijziging niet voor herhaling in aanmerking komt;

verzoekt de regering in toekomstige gevallen Aanwijzing 277, onderdeel 2 na te leven,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt nr. 110f (28174).

**

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. De tekst van de motie heeft het grootste gedeelte van mijn spreektijd opgeslokt, ik zal het verder kort houden. Wij hebben het idee dat wij in een fuik zonder uitweg zwemmen. Dat gevoel is zeker niet weggenomen door het antwoord van de minister. Als voorbeeld zou je kunnen zeggen dat er een prachtig advies van de Algemene Energie Raad en van de Raad voor Verkeer en Waterstaat ligt over zorgvuldig omgaan met marktwerking rondom infrastructurele voorzieningen. Dat is een heel mooi denkmodel. Het is echt een gebruiksaanwijzing voor politici en bevat ook een aantal vragen die politici aan de regering zouden moeten stellen als het over dit soort onderwerpen gaat. Het heeft geen zin om hier de vragen te herhalen, maar als ik deze vragen bij de behandeling van dit onderwerp aan de regering zou stellen, zou het antwoord vaak nog steeds onduidelijk zijn. Een uitspraak zoals: privatiseren is nu uitgesteld tot na 1 januari 2005 of zoveel later en dus eigenlijk geen belangrijk thema om nu over te praten, achten wij veel te kort door de bocht.

Privatisering en de organisatie van publieke belangen en het publieke eigendom gaan verder. Het betreft ook een mentaliteit die nu al in bedrijven neerdaalt. Het is daarom heel erg belangrijk om het einddoel nu zo helder en zo duidelijk mogelijk te formuleren. Dat is nog steeds niet gebeurd. Het ligt allemaal nog open. Er is sprake van liberalisering met meer toezicht. Ik hoor echter weinig over de professionalisering van de uitvoering van het publieke belang. Om die reden zal mijn fractie geen steun geven aan dit wetsontwerp.

Voorzitter: Timmerman-Buck

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording. Hij was vlot, offensief en hier en daar te stellig en zo kennen wij hem ook. De beantwoording was hier een daar te stellig, met name inzake de advisering van de Raad van State. Mijn fractie is van mening dat de bewering van de minister dat de Raad van State op de essentiële punten van deze wet heeft geadviseerd, niet vol te houden is. Wij zijn het niet eens met die bewering.

Zoals de heer Kox al zei, gaf de minister ons vanmiddag gratis en voor niets een minicollage over een aantal onderwerpen. Het verschil tussen liberalisering en privatisering is mij echt overduidelijk. Ik zie uit naar de Handelingen. Die gaan onder de kopieermachine en worden verder verspreid, want zo helder en duidelijk is dat nog nooit uitgelegd. Hierbij merk ik op dat privatisering niet mijn promotieonderwerp was. Mijn promotieonderwerp betrof bestuursstijlen en stijlen van bestuurders. Na observatie van al die bestuurders is mij opgevallen dat anderen lesjes leren en belerend overkomen geen succesvolle bestuursstijl is. Dit is een tip die ik de minister wil geven. Ik stel deze kennis graag beschikbaar, want wellicht kan hij daar zijn voordeel mee doen.

Ik vind dat de minister wat gemakkelijk heeft gesproken over wat hij het paradijs van de liberalisering noemde. Ik begrijp zijn inzet en vanuit mijn politieke overtuiging kan ik mij daarbij aansluiten. Dat betekent echter niet dat men de ogen moet sluiten voor de keerzijde van die liberalisering. De minister heeft gewezen op de groei van het toezicht en de toename van het aantal regels. Iedereen weet dat dit in de literatuur, in de kranten en bij onderzoekers een belangrijke rol speelt. Ik krijg een beetje het gevoel alsof de minister doet alsof dat punt niet bestaat en alsof het niet waar is. Ik vraag hem toch echt dringend om de ogen niet te sluiten voor deze feiten en om hier goed naar te kijken. Het was ook beter geweest als de minister in eerste termijn wat serieuzer met dit onderwerp was omgegaan.

De minister heeft meermalen gezegd dat de positie van de consument centraal staat. Dat is een fantastische zin en iedereen beaamt die ook. Wij zijn het er ook van harte mee eens. Het is echter de vraag hoe dit precies moet worden ingevuld en of de consument zelf ook ervaart dat hij centraal staat in die prachtige geliberaliseerde markt. Wat gaat de minister doen als de consument dat niet ervaart? Of neemt hij voetstoots aan dat als hij zegt dat de consument centraal staat, de consument dat ook zo ervaart?

Inzake het punt van de algemene voorzitter -- algemene voorzitter? -- algemene voorwaarden, mevrouw de voorzitter.

De voorzitter: Kunt u nagaan.

**

De heer **Schouw** (D66): Soms raakt men zo opgewonden in het betoog dat dit soort dingen ook door elkaar gaan lopen, net als privatisering en liberalisering. Zo breng ik toch een beetje systematiek de woordvoering.

Over de algemene voorwaarden hebben de heer Ketting en de heer Van den Berg een aantal behartigenswaardige woorden gesproken en ik kijk met belangstelling uit naar de reactie van de minister op dat punt.

Minister **Brinkhorst**: Mevrouw de voorzitter. Ik ben de Kamer erkentelijk voor haar opmerkingen in tweede termijn.

Ik begin met het procedurele punt. De heer Van der Lans zei dat ik nogal procedureel was geweest. Ik heb goed naar hem geluisterd, maar ik constateer eigenlijk dat het enige inhoudelijke punt dat de heer Van der Lans heeft genoemd, het procedurele punt van de Raad van State is. Ik heb in mijn eerste termijn aangegeven hoe het zo gelopen is met dit voorstel. Ik heb ook gezegd dat het zeker niet de schoonheidsprijs verdient; dat is al verschillende malen gezegd. Daarbij spelen verschillende factoren een rol: de situatie van de afgelopen periode en ook de situatie rond de wijziging in de Tweede Kamer. Ik persister bij het punt dat de hoofdelementen van het wetsvoorstel eigenlijk allemaal aan de Raad van State zijn toegezonden en dat daar ook een commentaar op is geweest. Als het dan ook gaat om het woord "ingrijpende" in het dictum van de motie van de heer Van der Lans, kan ik niet constateren dat sprake is van een schending. Het oordeel over deze motie laat ik graag aan de Kamer over. Het is zeker niet zo dat het aan de regering zou zijn om de Kamer voor te leggen op welke wijze de Raad van State zou moeten worden gehoord. Ik kan van mijn kant alleen constateren dat het aansluit op bestaand beleid en dat wij als regering ook van mening zijn, juist vanwege de noodzakelijke transparantie, dat kabinetten de Raad van State dienen te horen bij ingrijpende wijzigingen. Daarmee constateer je dat zich dat in dit geval niet voordeed. Als ik kijk naar de concrete situatie dan zijn de nota's van wijziging op het punt van de tarieven en de privatisering op zichzelf niet naar de Raad van State gestuurd, want daarbij is namelijk in beide gevallen geen sprake van nieuw beleid. Dat is de kern van waar het op dit punt om gaat.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Het gaat helemaal niet om nieuw beleid; het gaat hier om een wetsvoorstel en wetsvoorstellen hebben een juridische letter. Er was een intentie met de wet: deze heette eerst OEPS en daarna kwamen al die dingen achter de komma eraan. Dat zijn toevoegingen die volgens de aanwijzingen voor de regelgeving op fatsoenlijke wijze aan de Raad van State voorgelegd moeten worden. De minister zegt steeds dat het allemaal binnen één beleidskader was, maar dat is niet aan de orde. Het gaat om de vraag of er een zorgvuldige juridische toets is toegepast en een zorgvuldige procedure is gevolgd. Dat heeft ook op al die andere punten betrekking die weliswaar misschien in het beleid passen, maar ten aanzien waarvan het heel goed en verstandig zou zijn om eens nauwkeurig na te gaan of alle juridische consequenties wel overwogen zijn. Dat is namelijk niet altijd het geval, getuige de discussie die wij over een aantal punten hier hebben gevoerd. De minister moet niet steeds met hetzelfde komen op het punt van nieuw beleid, want het gaat om een heel andere kwestie.

Minister **Brinkhorst**: Het hele punt van de motie van de heer Van der Lans ging over de dringende redenen. Ook in de Tweede Kamer werden die dringende redenen wel degelijk gesteld. Immers, als er geen duidelijkheid zou zijn over de verdere gang van zaken tot het moment van 2004, zou er een juridisch vacuüm ontstaan. Ik kan niet anders dan stellen dat het uiteraard de Kamer vrijstaat om de motie van de heer Van der Lans te steunen. Ik zie het niet als iets dat in strijd is met het beleid; het beleid is gericht zoals ik het hier stel. Ik laat het oordeel over de motie graag aan de Kamer over.

Voorzitter. Er zijn in tweede termijn nog een paar belangrijke vragen gesteld door mevrouw Sylvester. De eerste betreft het aanscherpen van het toezicht. Ik geloof dat ik een- en andermaal heb aangegeven dat het juist de inzet van het kabinet is om het toezicht inderdaad aan te scherpen, ter wille van de consument. Het gaat dan niet over algemene woorden, zo zeg ik in de richting van de heer Schouw, maar over heel concrete daden en over niets anders; dat heb ik ook in mijn eerste termijn gezegd. Het staat de heer Schouw vrij om dit als woorden te betitelen, maar het gaat om de inhoud.

Wat gaan wij met het toezicht aanscherpen? In de eerste plaats is een verdere unbundling van de netbedrijven buitengewoon belangrijk, omdat daarbij de duidelijke verschillende verantwoordelijkheden aan de orde zijn en daarmee ook de aansturing van de netbeheerder, die in handen is van de overheid. In de tweede en derde plaats noem ik de kwaliteitseisen van het netbeheer, onder meer door de certificering en de kwaliteitsregeling. Het is heel belangrijk dat wij een toetssteen hebben van de netten en dat wij weten waar wij in concrete gevallen aan toe zijn. In de vierde plaats noem ik de mogelijkheid om boetes op te leggen van de zijde van DTe. Dat is ook de basis van dit wetsvoorstel. Die mogelijkheid bestaat op dit ogenblik niet. Ook daarbij wordt heel duidelijk de intentie van de wetgever aangegeven dat het toezicht wordt verscherpt. In de vijfde plaats noem ik het systeem dat het mogelijk maakt dat de minister ingrijpt bij wanbeheer door netbeheerders. Wij hebben op dat punt een betrekkelijk marginale controle. Het aangrijpen van dit mogelijke ingrijpingsmechanisme is een ander element van de wijze waarop wij naar mijn mening de Elektriciteitswet dienen te handhaven. Deze vijf punten samen betekenen dat de minister van Economische Zaken aanspreekbaar blijft voor het goed functioneren van het netbeheer.

Mevrouw Sylvester heeft ook een vraag gesteld over NUON en Essent. Ik dacht dat ik mij op geen enkele manier in positieve zin had uitgelaten over een mogelijke fusie tussen NUON en Essent op dit moment. Ik heb letterlijk gezegd dat het oordeel in eerste instantie bij de NMa ligt en dat nadat de discussie daar is gevoerd de regering zich daarover een oordeel zal moeten vormen. Net als mevrouw Sylvester en de heer Ketting zie ik concentratievorming vanuit het belang van de klant. Als er een punt is waarop ik mij centraal inzet, niet alleen in algemene woorden, maar op concrete punten, dan is dat wel de consumentenbescherming.

Mevrouw Sylvester vroeg in tweede termijn of ik serieus wilde kijken naar de uitvoerbaarheid van artikel 51a van de Gaswet. Ik zeg haar dat graag toe. Naar mijn mening is er geen conflict in de uitwerking van artikel 51a. Zodra een en ander is geregeld, zal ik u graag mijn bevindingen toezenden. U kunt dan uiteraard rekenen op een controle van uw kant.

De heer Ketting heeft vrij zware woorden gesproken. Ook ik ben er niet lichtzinnig mee omgegaan dat de klant koning is. Het gaat met name om de algemene voorwaarden. Ik heb in eerste termijn willen aangeven dat er niet lichtzinnig mee is omgegaan. Alle grote fracties in de Tweede Kamer, de VVD, het CDA en de PvdA, hebben voorgestemd. Ik hoop in tweede termijn duidelijk te kunnen maken dat ik het geheel met de heer Ketting eens ben, zoals ik in eerste instantie heb gezegd. Ik heb wellicht het punt van het overleg met mijn collega Donner wat aangezet, omdat het een signaal is naar het CDA dat het kabinetsbreed beleid is. Mijn inzet is precies datgene wat de heer Ketting wil, te weten bescherming van de consument en niet alleen bescherming van zakelijke gebruikers. Ik moet constateren dat in de Tweede Kamer alle fracties, inclusief de VVD, kennelijk van mening waren dat er geen strijdigheid was. Bij nader inzien komen wij tot de constatering dat dit wel het geval is, maar er is medeverantwoordelijkheid. De VVD-fractie zegt dat zij het eens is met de strekking en de totale inzet van dit wetsvoorstel; haar fractie in de Tweede Kamer heeft voor het amendement gestemd. Ik kan dan ook niet inzien waarom de VVD nu tegen dit wetsvoorstel zal stemmen. Ik zeg de heer Ketting heel graag toe dat de inzet van mijn gesprek is dat het belang van de consument voorop staat. De bedoeling van het gesprek met de heer Donner is om in de interventiewet inzake de consumentenbescherming die de komende tijd komt precies die incompatibiliteit tussen de mededingingsdimensie enerzijds en het Burgerlijk Wetboek anderzijds ongedaan te maken en daaraan een correctie te geven. Ik meen dat ik het niet helderder kan zeggen.

De heer **Ketting** (VVD): Ik nodig de minister uit om een en ander wat aan te punten. Ik leg terzijde wat mijn partijgenoten aan de overkant voor stemgedrag hebben vertoond bij een voorvoorgaand kabinet. Ik vind dat volstrekt, maar dan ook volstrekt irrelevant. Dit huis maakt zijn eigen afwegingen. Dat geldt in ieder geval voor onze fractie. Daarover moeten wij het debat voeren en niet over wat anderen op een ander moment wellicht in een andere context hebben gevonden.

Het is mij iets te vaag als de minister zegt: het gaat nu over consumentenbescherming. Dadelijk zijn wij het eens "to make love and no war". Dat is een nog iets hoger aggregatieniveau. Het gaat erom op welke wijze die consumentenbescherming in wettechnische zin vorm gegeven is. Met de huidige vorm kan mijn fractie niet leven. Ik heb getracht dat tot in mijn tweede termijn duidelijk te maken. Natuurlijk zijn wij het eens over consumentenbescherming, maar is de minister, al dan niet met assistentie of met de wijze raad van zijn collega Donner, bereid om te verklaren dat het zijn insteek is om datgene wat wij als bezwaar zien tegen de extra bescherming van de zakelijke afnemers, zoals dat in die

twee artikelen staat die door de heer Kortenhorst tot leven zijn gewekt, te honoreren en die artikelen buiten werking te stellen? Ik maak het de minister helemaal niet moeilijk. De wijze waarop hij dit gaat doen, laat ik in zijn handen. Ik ga niet vragen om een novelle of wat dan ook, want wij staan allemaal al met één been op de camping. De minister heeft instrumenten, hij heeft een interventiewet, hij heeft ambtenaren en creativiteit, hij heeft van alles en nog wat om op de kortst mogelijke termijn datgene tot stand te brengen wat wij hem hebben gevraagd.

Minister **Brinkhorst**: Ik kan niet anders dan nogmaals stellen dat dit precies mijn inzet is. Het is mij iets te gemakkelijk om te zeggen: wat aan de overkant gebeurd is, gaat mij helemaal niet aan. Coherentie, ook binnen politieke groeperingen, is iets waaraan men mag hechten. Het is uiteraard aan het oordeel van de heer Ketting of hij dit tegen zijn collega's aan de overkant wil zeggen. Er is onhelderheid ontstaan als gevolg van de aanvaarding van het amendement-Kortenhorst, breed aangenomen in de Tweede Kamer. Op de kortst mogelijke termijn moeten wij die onhelderheid corrigeren. Dat heb ik gezegd en dat herhaal ik bij dezen. Ik hoop heel erg dat de VVD-fractie met deze uitspraak voor het wetsvoorstel zal stemmen. Het zou voor mij zeer verbazingwekkend zijn als de VVD-fractie met mijn uitspraken nog steeds het gevoel heeft dat de minister op dit punt niet de inzet heeft om deze onduidelijkheid, mede door haar fractiegenoten aan de overzijde ontstaan, te repareren. Ik zal dat op de kortst mogelijke termijn doen. Er is mij alles aan gelegen dat de liberalisering per 1 juli volgend jaar gestalte krijgt onder omstandigheden die in geen dele ten nadele van de consument komen. Het is precies de spanning tussen de kleingebruiker en de zakelijke gebruiker die tot deze onhelderheid heeft geleid. Hier sta ik, ik kan niet anders. Als de heer Ketting een nadere toelichting wil hebben, zal ik die graag geven, maar dit is mijn positie.

De **voorzitter**: Ik vraag de heer Ketting de interrupties in tijd zo beperkt mogelijk te houden.

De heer **Ketting** (VVD): Als ik u daarmee een plezier kan doen, wil ik graag een derde termijn vragen. Is dat prettig?

De **voorzitter**: Nee.

De heer **Ketting** (VVD): Ik merk dat de bewindsman aan het eind van zijn mogelijkheden is gekomen.

Minister **Brinkhorst**: Ik heb alle tijd. Ik ga niet naar die camping toe.

De heer **Ketting** (VVD): Ook voor mijn fractie is deze avond nog jong.

Ik heb de woorden van de minister beluisterd en begrijp ze als een toezegging. Ik ben bereid om dadelijk met mijn fractievoorzitter te overleggen of dit reden voor mijn fractie kan zijn om een korte schorsing te vragen.

Minister **Brinkhorst**: U hebt de toezegging gehoord. Trillend als een espenblad wacht ik af, wat de uitslag van het schorsingsverzoek is.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): De enige toezegging is dus dat er op korte termijn iets gaat gebeuren.

Minister **Brinkhorst**: Deze opmerking is weinig "helpvol". Ik ga door met mijn betoog.

De heer Doek heb ik al geantwoord door te zeggen dat het van groot belang is dat dit probleem op zo kort mogelijke termijn wordt opgelost. Ik geef hem hetzelfde antwoord als de heer Ketting, zodat ook daarover geen onhelderheid kan bestaan.

Mevrouw Sylvester maakte een belangrijk punt over de oligopolies. Ik heb niet gezegd dat ik onder geen enkele omstandigheid geen zorgen heb over oligopolies. Integendeel, bij mijn sociaal-liberale beginselen hoort dat machtsmisbruik, of dat nu van particulier kant komt of van publieke kant, onverdraaglijk is. Op die wijze moet het toezicht op oligopolies door de NMa worden vormgegeven. De vraag is, wanneer we dat doen. Mijn suggestie zou zijn, over dat onderwerp te spreken bij de aanpassing van de Mededingingswet, het jaarverslag en de besprekingen met de NMa/DTe. Ik verheug mij daar zeer op, want ik denk dat de Kamer mij aan haar zijde zal vinden. Het lijkt mij van grote betekenis dat wij oligopolies, waar die ook zijn, aanpakken.

Tegen de heer Kox zeg ik dat de privatisering automatisch wordt opgeschoven als de liberalisering opschuift. Dat is het systeem van de wet. De wet regelt precies datgene, wat de heer Kox wil. Ik kan tegen die achtergrond nogmaals zeggen dat datgene wat hij wil, uitgedrukt in zijn motie, overbodig is. Wat hij voorstelt, is onaanvaardbaar, omdat daarmee wordt beoogd een proces af te remmen, terwijl ik dat juist wil gaan bevorderen.

De heer **Kox** (SP): Ik kan dat misverstand snel oplossen: de wet regelt dat niet, want de wet noemt een andere datum. Ik wil nu juist dat in de wet de data worden genoemd die wij hier afspreken. Ik heb het niet alleen over privatisering, maar ook over liberalisering en dat in de wet wordt vastgelegd wat wij hier hebben afgesproken, waarmee u het eens bent. U zegt dat het voldoende moet zijn dat dat in de brief aan de Tweede Kamer staat, maar dat ben ik niet met u eens. In de wet behoort te staan wat je op dat moment vindt.

Minister **Brinkhorst**: Ik vrees dat wij elkaar in deze tweede termijn niet kunnen overtuigen.

Tegen de heer Van den Berg, wiens inbreng ik buitengewoon heb gewaardeerd, zeg ik dat er inderdaad geen sprake is van terugwerkende kracht. Wij zijn het ook eens over de regiefunctie van TenneT. Over het overleg over de algemene voorwaarden heb ik datgene gezegd wat zijn opzet was, namelijk het zo snel mogelijk aanpakken van die problematiek. Inderdaad, de datum van 1 juli is een definitieve datum. Er is geen sprake van een verder opschuiven, er is geen sprake van een verder difficulteren. Ik denk dat iedereen daarbij gebaat is.

Het spijt mij zeer dat ik de heren Kox en Van der Lans niet heb kunnen bedienen. Het lijkt mij dat het aan het oordeel van hun fracties is of ik inhoudelijk op de problematiek ben ingegaan. Ik heb uitvoerig betoogd, hoe ik tegenover liberalisering en privatisering sta. Het is hen vrij, daaraan conclusies te verbinden. Het enige wat ik bepaald niet wil doen, is twijfelen aan hun goede bedoelingen. Het zijn alleen andere bedoelingen, met een andere inzet. Maar als zij maar niet twijfelen aan mijn goede bedoelingen, en aan de wijze waarop ik dit tracht tot stand te brengen. De liberalisering is overigens geen panacee voor alles, maar ik heb wel aangegeven dat in een grotere Europese energiemarkt de duurzaamheid en de efficiency gestalte kunnen krijgen. Uit wat ik net tegen de Partij van de Arbeid heb gezegd, blijkt dat ik vind dat de privatisering daar los van moet worden gezien. Ik heb dus geprobeerd, binnen de grenzen van wat mogelijk is in politieke zin een zo helder mogelijk beeld te geven van hoe ik in de komende tijd met het energiedossier wil omgaan. Ik wil helemaal niet spreken van een paradijs, zoals de heer Schouw deed. Ik heb dat woord gebruikt, omdat de heer Kox de suggestie wekte dat wij kwamen uit een periode waarin alles paradijselijk was. Maar als dat niet het geval was, moet ik dat terugtrekken; dat was kennelijk een misverstand.

De heer **Kox** (SP): Voor de Handelingen merk ik op dat de minister met het verhaal komt over paradijs en verdoemenis, omdat de heer Van der Lans en ik dat gesuggereerd zouden hebben. Nu zegt hij dat dit soort grote woorden eigenlijk niet gebruikt moeten worden. Het waren echter zijn woorden. Als de minister die terugneemt, zijn wij weer rond, maar hij mag ze mij niet in de schoenen schuiven.

Minister **Brinkhorst**: Ik heb uw opmerkingen in eerste termijn zo verstaan dat uw benaderingswijze van de OEPS de suggestie wekt dat wij in een periode leven waarin alles voor elkaar is en dat wat ik doe, de zaak alleen slechter maakt. U kunt dat niet ontkennen. Wij hoeven elkaar niet te betichten van onwaarheden. Het ging om de intentie. Ik geloof dat wij het hierbij moeten laten.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Als het voorstel tot wet is verheven, is de minister dan bereid om in de periode waarin de Interventiewet in het parlement wordt behandeld aan bedrijven kenbaar te maken dat zij voorzichtig moeten zijn met het afsluiten van contracten op het punt van de algemene voorwaarden? Wij willen voorkomen dat er in de tussentijd allerlei rechterlijke procedures komen. Ik heb het woord "wapenstilstand" gebruikt. De minister kan bedrijven verzoeken of zij daartoe bereid zijn.

Minister **Brinkhorst**: Voorzitter. De heer Van den Berg interrumpeert op het juiste moment, want daarmee wil ik afsluiten. Ik wil ook in de richting van de VVD iedere twijfel wegnemen over mijn intentie. De suggestie van de heer Van den Berg is bruikbaar. Zij kan juridisch niet bindend zijn, maar is een duidelijk signaal. Het gaat om een paar maanden. Ik ben gaarne bereid om zijn suggestie

over te nemen. Ook mij is er alles aan gelegen om de conclusies zo helder mogelijk te doen zijn.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter: De PvdA-fractie heeft verzocht om een schorsing van tien minuten. Ik stel voor, daarmee in te stemmen.

**

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 18.05 uur tot 18.15 uur geschorst.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf over de motie-Kox.

**

De heer Doek (CDA): Mevrouw de voorzitter. De CDA-fractie heeft deze motie goed gelezen en de toelichting gehoord. Wij zijn het niet eens met de inhoud. Overigens vinden wij de motie overbodig, omdat in de behandeling vandaag uitdrukkelijk de datum 1 januari 2005 is genoemd. Mijn fractie zal dan ook tegenstemmen.

De heer Ketting (VVD): Voorzitter. Mijn fractie is tegen beide moties, om twee redenen. De eerste is inhoudelijk, maar de tweede is dat wij het zouden betreuren als deze Kamer zich zou ontwikkelen tot een motie-Kamer. Naar de mening van onze fractie hoort een motie voor deze Kamer een substantiële inhoud te hebben en liefst Kamerbreed te worden ondersteund. Dat is een motie die in dit huis thuishoort. Aan dat criterium voldoen geen van beide moties, in de verste verte niet.

De voorzitter: Dan gaan wij stemmen over de motie-Kox.

Ik constateer dat de aanwezige leden van de PvdA, het CDA, de VVD, de ChristenUnie, de SGP en D66 tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is verworpen.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf over de motie-Van der Lans.

De heer Doek (CDA): Hoewel de efficiëntie van de heer Ketting valt toe te juichen, kan ik mededelen dat de CDA-fractie geen behoefte heeft aan deze motie en om die reden ook zal tegenstemmen.

De voorzitter: Dan gaan wij stemmen over de motie-Van der Lans. Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks, de SP en D66 voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf over het wetsvoorstel.

**

Mevrouw Sylvester (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Ik heb gehoord dat de minister heeft toegezegd dat hij nog eens serieus naar artikel 51a zal kijken en dit huis zal berichten over de uitkomsten daarvan. Wij hebben het toezicht genoemd. Hij heeft daarover een aantal punten genoemd. Daardoor kan onze fractie instemmen met het wetsvoorstel.

De heer Ketting (VVD): Voorzitter. De heldere toezegging van de minister inzake een voortvarende correctie van de betreffende leden van artikel 14 van de Gaswet en artikel 26 van de Elektriciteitswet vormt voor mijn fractie een reden om dit wetsvoorstel nu van harte te ondersteunen.

*N

De heer Kox (SP): Voorzitter. Ik ben nog sprakeloos naar aanleiding van het betoog van de heer Ketting. Mijn fractie heeft tijdens het debat aangegeven wat onze problemen zijn met het wetsvoorstel. De minister heeft daarop gereageerd. Er is geen reden voor ons om daarvan af te wijken, in tegenstelling tot andere partijen die gewoon op het allerlaatste moment zeggen: ik verzet mijn petje en nu ben voor het wetsvoorstel. Wij zijn tegen. In stemming komt het wetsvoorstel.

De voorzitter: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks en de SP tegen dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

**

De voorzitter: Ik feliciteer de minister met de aanvaarding van het wetsvoorstel. Alvorens ik de leden de gelegenheid geef hem te feliciteren, ga ik over tot een goed gebruik in deze Kamer op de laatste dag van een parlementair jaar: een buitengewoon korte speech van de voorzitter.

Geachte medeleden,

Het is een goed gebruik dat de voorzitter voordat het zomerreces van de Kamer aanvangt, kort terugblijkt op het reilen en zeilen van de Kamer in de achter ons liggende periode. Ter gelegenheid van het afscheid van de 36 leden die in de vorige zitting van deze Kamer deel uitmaakten, heeft mijn voorganger de heer Braks al uitvoerig stilgestaan bij gebeurtenissen uit de afgelopen twee jaar waarin hij de voorzitterskamer hanteerde. Daarom ook zal ik mij geheel volgens de traditie willen beperken tot de periode tussen het laatste kerstreces en vandaag.

Wat de werklast van deze Kamer betreft, is de eerste helft van het jaar 2003 een buitengewone periode geweest. Kort na het einde van het kerstreces, op 22 januari, vonden de verkiezingen plaats voor de Tweede Kamer en ging een informatie- en formatieproces van start dat, na later zou blijken, 125 dagen zou duren. Dit jaar zal alleen om die reden al de parlementaire geschiedenisboeken ingaan als een opmerkelijk jaar. Duidelijk is dat de wetgevende werkzaamheden van deze Kamer in deze periode op een laag pitje hebben moeten staan. De Kamer besloot zelfs haar vergaderritme te halveren.

Enkele cijfers die ik de Kamer ter vergelijking met die uit dezelfde periode in het jaar 2002 zal voorhouden, spreken boekdelen. Zo bedroeg het aantal wetsvoorstellen dat bij de Kamer in de eerste helft van dit jaar werd ingediend 103. In dezelfde periode in het jaar 2002 was dat aantal 182. Het aantal wetsvoorstellen waaromtrent deze Kamer daadwerkelijk een voorbereidend onderzoek hield, bedroeg 30, terwijl dat er in 2002 64 waren. Een andere indicator die een veelzeggend beeld oplevert van de relatief geringe werklast die deze periode in onze Kamer kende, is het aantal pagina's Handelingen dat de openbare vergadering opleverde. Dit jaar 444, exclusief de vergadering van heden. Ter vergelijking: in het jaar 2002 konden de Stenografische Dienst en de SDU dankzij deze Kamer 1045 pagina's Handelingen aan de annalen toevoegen.

Een opmerkelijk, maar tegengesteld beeld bestaat als het gaat om het aantal ingediende moties. Werden er in de vergelijkbare periode in 2002 11 moties ingediend, in de maanden januari tot juli 2003 werden in deze Kamer, inclusief vandaag, 22 moties ingediend. Deze opmerkelijke stijging moet echter vrijwel geheel worden toegewezen aan de werkzaamheden die deze Kamer tezamen met de Tweede Kamer aan de dag heeft gelegd in het kader van de totstandkoming van een nieuw institutioneel verdrag voor het toekomstige Europa. Ook ten aanzien van de activiteiten op het Europese terrein valt een opmerkelijke stijging waar te nemen. In de afgelopen periode zijn namelijk 39 het Koninkrijk bindende besluiten aan deze Kamer ter instemming voorgelegd. In dezelfde periode vorig jaar waren dat er 25.

Geachte medeleden, beste collega's. De zojuist genoemde cijfers hebben betrekking op een periode van luwte die binnenkort voorbij zal zijn. Het nieuwe kabinet heeft bij een eerste optreden in de Tweede Kamer een ambitieus beleids- en wetgevingsprogramma aangekondigd. Inmiddels zijn de economische prognoses naar beneden bijgesteld en zal het kabinet de komende zomermaanden eerder voorgenomen maatregelen mogelijk aanscherpen. Voor deze Kamer betekent dat over enkele maanden weer volop werk. Namens en met u, daarin ondersteund door onze ambtelijke organisatie, zal ik graag die werkzaamheden ter hand nemen. Wellicht is het minder dan vorige jaren nodig om tijdens het komende reces op adem te komen. Als dat zo is, kunnen wij ons temeer warmlopen voor het aanpakken van de werkzaamheden waarvoor wij als volksvertegenwoordigers zijn gekozen.

Graag hoop ik u allen in goede gezondheid terug te zien op 2 september. Ik wens u van ganser harte een fijn reces toe.

**

Sluiting 18.27 uur.